

ISSN1857-4440

Relații Internaționale Plus

Revistă științifico-practică
(*Ediție specială*)

Nr.1

Materialele Conferinței științifico-practice internaționale
Delimitarea și demarcarea frontierelor de stat
Experiența internațională,
22 octombrie 2010

Chișinău, 2011

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef: *Valentin BENIUC*, rector al IRIM, doctor habilitat în politologie,
profesor universitar

Redactor-șef adjunct: *Mihail BÎRGĂU*, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Redactor științific: *Sergiu NAZARIA*, doctor habilitat în politologie

Membri:

Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie

Alexandru BURIAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Alexandru GRIBINCEA, doctor habilitat în economie, profesor universitar

Iurii KROTENKO, doctor habilitat în economie

Valerii KOPEIKA, director al Institutului de Relații Internaționale al Universității
Naționale „Taras Șevcenko” din Kiev, doctor habilitat în științe politice, profesor
universitar, Ucraina

Artiom MALGHIN, consilier al rectorului МГИМО(У),
doctor în științe politice, conferențiar universitar, Rusia

Stanislav CERNEAVSKII, director al Centrului de Cercetări Științifice, МГИМО(У),
doctor habilitat în istorie, Rusia

Tamara GUZENKOVA, doctor habilitat în istorie,
Institutul de Cercetări Strategice al Federației Ruse (РИЦИ)

Vasilii SACOVICI, doctor habilitat în politologie, profesor universitar,
Universitatea Națională Tehnică din Belarus

Chris GRANT, doctor în științe politice, Universitatea din Mercer, orașul Macon, statul
Georgia, SUA

Ion IGNAT, doctor în economie, profesor universitar,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Klaus FIESINGER, șef al Departamentului pentru cooperare în Europa Centrală, de Est și
Sud-Est, Caucaz și Asia Centrală al Fundației Hanns Seidel, doctor în istorie, Germania

Mitchell A. BELFER, decan al Facultății Relații Internaționale și Studii Europene,
Universitatea Metropolitană din Praga, doctor în relații internaționale, profesor universitar,
Republica Cehă

Vladimir KOROBOV, director al Centrului de Cercetare a Frontierei de Est a Ucrainei,
doctor în sociologie, Herson

Mihai SPRÎNCEANĂ, doctor în istorie, conferențiar universitar

Vitalie CAZACU, doctor în economie, conferențiar universitar

Vasile LUNGU, doctor în drept

Ion BURUIANĂ, doctor în drept

Vasile GUȚU, doctor în filosofie, conferențiar universitar

Coordonator: *Uliana DODON*

Lector: *Natalia CIOBANU*

SUMAR

O NOUĂ REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ

<i>Valentin BENIUC, redactor-șef al revistei „Relații internaționale. Plus”, rector IRIM</i> Suport științific activității în domeniul relațiilor internaționale	6
--	---

LIMONOLOGIA ÎN SERVICIUL STATULUI

MATERIALELE CONFERINȚEI ȘTIINȚIFICO-PRACTICE
„DELIMITAREA ȘI DEMARCAREA FRONTIERELOR DE STAT.
EXPERIENȚA INTERNAȚIONALĂ”

<i>Сергей ПИРОЖКОВ, Чрезвычайный и Полномочный Посол</i> <i>Украины в Республике Молдова</i> Приветственное слово	9
<i>Valentin BENIUC, rector IRIM, doctor habilitat în politologie, profesor universitar</i> Limonologia și trei dificultăți în procesul de stabilire a frontierelor de stat ale Republicii Moldova	12
<i>Станислав ЧЕРНЯВСКИЙ, директор Центра постсоветских</i> <i>исследований МГИМО (У) МИД РФ, доктор исторических наук</i> Внешнеполитические аспекты пограничной безопасности Российской Федерации	18
<i>Liviu DUMITRU, șef serviciu în cadrul Direcției Drept Internațional și</i> <i>Tratate din Ministerul Afacerilor Externe al României</i> Practica României cu privire la delimitarea și demarcarea frontierelor terestre și a spațiilor maritime	30
<i>Владимир КАЙДАСЬ, советник Отдела правового</i> <i>оформления государственной границы МИД Украины</i> Договорно-правовое оформление государственной границы Украины с соседними странами	38
<i>Сергей ПАВЛЕНКО, эксперт Центра антикризисных</i> <i>исследований, г. Киев, Украина</i> Современные проблемные вопросы делимитации и демаркации государственных границ	43

<i>Vitalie GAMURARI, doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM</i> Delimitarea frontierelor în practica internațională: aspecte jurisdicționale și politico-diplomatice	48
<i>Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie, IRIM</i> Concepția securității naționale a Republicii Moldova: obiective prioritare	61
<i>Valeriu CERBA, șef al Cabinetului Ministrului Afacerilor Interne al RM, colonel de poliție, doctor în drept</i> Sporirea rolului MAI și Serviciului Grăniceri în procesul de consolidare a cooperării organelor de drept în domeniul de management integrat al frontierei de stat	68
<i>Alexandru BURIAN, președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova, doctor habilitat în drept, profesor universitar</i> Regimul de frontieră și problema modificărilor teritoriale în dreptul internațional contemporan	71
<i>Veaceslav BERBECA, IDIS VIITORUL</i> Frontiera moldo-ucraineană – un test pentru suveranitatea Republicii Moldova?	77
<i>Василий САКОВИЧ, доктор политических наук, профессор, Белорусский национальный технический университет</i> Влияние процессов трансформации функций и суверенитета государства в условиях глобализации на роль и функции государственных границ	88
<i>Victor JUC, doctor în filosofie, conferențiar universitar, Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM</i> Impactul globalizării asupra eroziunii suveranității de stat circumscrise teritorial	99
<i>Teodor CÂRNAȚ, director executiv al Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar</i> <i>Marina CÂRNAȚ, USM</i> Natura juridică a teritoriului și raporturile dintre stat și teritoriu	111
<i>Евгений МОИСЕЕНКО, профессор кафедры экономики Московского государственного университета экономики, статистики и информатики (Минский филиал), кандидат экономических наук, доцент, Беларусь</i> Национальная безопасность и обеспечение пограничной безопасности Республики Беларусь	117
<i>Ion BURULIANĂ, doctor în drept, IRIM</i> Concepția frontierelor de stat în condițiile integrării europene	123

Valeriu GUREU, IRIM

Extinderea zonei UE-NATO în contextul sistemului internațional 128

Angela CUCIURCĂ, doctor în drept, IRIM

Rodica CUCIURCĂ, Universitatea „Perspectiva-INT”

**Unele aspecte ale problematicei privind delimitarea și demarcarea
frontierelor de stat 132**

Constantin LAZARI, doctor în drept, IRIM

Europa și buna vecinătate 136

O NOUĂ REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ

Valentin BENIUC,
*redactor-șef al revistei „Relații internaționale. Plus”,
rector IRIM*

SUPORT ȘTIINȚIFIC ACTIVITĂȚII ÎN DOMENIUL RELĂȚIILOR INTERNAȚIONALE

Revista „Relații Internaționale. Plus” reprezintă un efort academic al Institutului de Relații Internaționale din Moldova de a diminua din persistența vidului științifico-analitic în domeniul relațiilor internaționale și politici externe a Republicii Moldova. Activitatea redacțională, colectivul redacțional vor ține cont de experiența, profilul și maniera publicațiilor naționale în care au fost și sunt abordate relațiile internaționale, vor promova spiritul științific, analitic, al cercetării și cunoașterii.

Cu privire la denumirea publicației: de ce „Relații Internaționale. Plus”, în special, de ce „Plus”?

Este de remarcat, în primul rând, că etimologic “relațiile internaționale” reprezintă relațiile între națiuni/state. În acest sens, „plus” semnifică prezența în aceste relații a actorilor nestatali, care au pondere și influență, inclusiv în stabilirea ordinii mondiale.

Transformările esențiale ce au avut loc pe arena internațională în ultimele trei decenii, noile provocări vizavi de intensificarea continuă a proceselor de globalizare și segmegratiune, impun serioase reflecții în ceea ce privește reevaluarea relațiilor internaționale și a metodologiei cercetării acestora. Acest proces fenomenologic este impus și de proliferarea excesivă a actorilor nestatali și intensificarea activității acestora; de diminuarea componentei politice și creșterii celei a relațiilor economice internaționale; de intensificarea mobilității sociale; de formarea societății civile globale; de necesitatea racordării țărilor în tranziție la standardele occidentale, care de rînd cu consolidarea statală urmează să se afirme plenar și în procesul de socializare/materializare a valorilor liberal-democratice.

Actualmente, relațiile internaționale nu mai pot fi percepute doar ca relații politice (interstatale), ele obligatoriu trebuie să fie abordate și din perspectiva concepției lui J. Rosenau – “post relații internaționale”, care impune necesitatea luării în calcul a actorilor nestatali, ce se află într-o permanentă și bine structurată colaborare internațională: corporațiile internaționale; băncile, structurile economice internaționale; agenții economici cu pondere regională și globală; marii speculanți financiari; comunitatea științifică și organizațiile societății civile de pe mapamond.

În acest sens, statul în relațiile internaționale nu mai este singurul actor, el fiind nevoit să concureze/colaboreze cu antipodul său – actorii nestatali, care au devenit nu doar extrem de diverși și influenți, dar și deconectați, în mod normal, de la sfera monitorizării politice, fiind totodată implicați în marile politici internaționale și globale.

Necesitatea unei asemenea publicații științifice este motivată și din perspectiva caracterului omniprezent al relațiilor internaționale care marginalizează din ce în ce mai insistent politica internă a statului, fiind impus să țină cont de rigorile dreptului internațional, setul de standarde și angajamente care intervin în procesul de aderare la organizațiile internaționale sau la una din comunitățile statale, de valorile promovate de marile puteri ale lumii.

Ținînd cont de cele expuse, Institutul de Relații Internaționale din Moldova în colaborare cu partenerii universitari, comunitatea analitică vor pune pe rol cercetarea, dezbateră, comprehensiunea și socializarea, inclusiv a acestui complex proces – parte a metadomeniului relații internaționale.

Vom remarca în acest sens că în Occident (în ultimul timp și în Rusia), potențialul științifico-analitic în domeniul relațiilor internaționale este calificat drept unul de importanță strategică de rînd cu potențialul economic și militar, SUA plasîndu-l pe primul loc.

Activizarea și consolidarea acestui potențial strategic eventual va oferi posibilitatea comprehensiunii adecvate a întregului complex de relații internaționale, formării unui sistem decizional eficient în politicile externe și internaționale; instituționalizării unui mecanism de compensare a diminuatelor potențiale militar și economic ale Republicii Moldova.

Într-un ceas bun!

LIMONOLOGIA ÎN SERVICIUL STATULUI

MATERIALELE CONFERINȚEI ȘTIINȚIFICO-PRACTICE „DELIMITAREA ȘI DEMARCAREA FRONTIERELOR DE STAT. EXPERIENȚA INTERNAȚIONALĂ”

Сергей ПИРОЖКОВ,
*Чрезвычайный и Полномочный Посол
Украины в Республике Молдова*

Уважаемый господин председатель!

Уважаемые участники международной конференции!

От имени Посольства Украины в Республике Молдова разрешите приветствовать Вас, и высказать удовлетворение, что такая представительная конференция по вопросам делимитации и демаркации государственных границ в контексте международного опыта проводится сегодня в Кишиневе.

Хочу подчеркнуть, что делимитация и демаркация границы выступают важнейшим признаками географической идентификации в пространстве новых молодых независимых государств, образовавшихся после распада Советского Союза. До 1991 года Украина имела на Западе только одну границу и совпадала она с западной границей бывшего СССР. После обретения независимости для нашего государства стало актуальным вопросом договорно-правовое оформление своих границ по всему их периметру.

Не стало исключением для Украины и завершение договорно-правового оформления украинско-молдавской государственной границы путем демаркации на всей ее протяженности, которая составляет 1222

км, а также совершенствование пограничного и таможенного контроля с учетом стандартов и практики Европейского Союза.

Важно отметить, что практическая работа по демаркации украинско-молдавской границы началась в 2001 г., после вступления в силу Договора между Украиной и Республикой Молдова о государственной границе. За этот период Совместная украинско-молдавская демаркационная комиссия (СУМДК) провела 39 заседаний, по результатам которых демаркировано 764 км границы. Осталось недемаркированными 458 км границы (центральный – приднестровский участок – 452 км, южный сегмент – 5 участков общей протяженностью около 6 км).

Мы считаем, что эта работа имеет важное практическое значение как с точки зрения содействия международному сотрудничеству, совместному противодействию правонарушениям на границе, гарантированию безопасности как в регионе в целом, так и интересов граждан, проживающих по обе ее стороны.

В рамках реализации стратегического курса Украины и Молдовы на европейскую интеграцию, совместно с Миссией ЕС по оказанию помощи в вопросах границы Украине и Республике Молдова мы активно участвуем в мероприятиях по реформированию пограничных и таможенных служб, поэтапному превращению их в правоохранительные органы с соответствующими функциями.

Осуществление качественного унифицированного погранично-таможенного контроля на украинско-молдавской государственной границе, приведение внешнеэкономической деятельности приднестровских экономических агентов к европейским стандартам, существенно улучшили показатели борьбы с экономической контрабандной деятельностью на совместной государственной границе.

С учетом дальнейшего сотрудничества Украины, Молдовы и Европейского Союза в контексте деятельности Миссии EUBAM, хочу в очередной раз выразить удовлетворение процессом, который начался в этом 2010 году, а именно проведением демаркационных работ совместными рабочими группами на центральном (приднестровском) участке украинско-молдавской границы со стороны Украины.

29 января 2010 года в селе Большая Косница Ямпольского района Винницкой области, с участием Министров иностранных дел Украины и РМ установлен первый пограничный знак на центральном участке украинско-молдавской государственной границы (делимитационная точка № 194).

В дальнейшем, по результатам 38-го заседания Совместной украинско-молдавской демаркационной комиссии и переговорного процесса, который проходил между двумя сторонами, был спланирован и практически подготовлен полевой этап демаркационных работ на центральном (приднестровском) участке украинско-молдавской государственной границы.

Начало работ совместных рабочих групп стало возможным благодаря усилиям МИД Украины и переговорам, которые были проведены с лидером Приднестровья И. Смирновым, в ходе которых удалось получить согласие приднестровской стороны на беспрепятственный доступ украинских специалистов на территорию Приднестровья для практической работы группы по планово-высотной привязке аэрофотоснимков.

В июле 2010 г. совместная рабочая группа по обозначению линии государственной границы на местности и рабочая группа по планово-высотной привязке аэрофотоснимков успешно начала свою работу.

Принципиально новым подходом к демаркации данного участка границы, который учитывает неопределенный статус Приднестровского региона РМ, стало достижение договоренности о проведении демаркации только со стороны Украины путем установления промежуточных пограничных знаков с привлечением наблюдателя Миссии EUBAM.

Сегодня демаркационные работы продолжаются и по состоянию на октябрь 2010 года совместной рабочей группой вынесено на местность 514 точек мест установки промежуточных пограничных знаков на участке границы около 97 км, подготовлено 267 актов определения мест установки пограничных знаков.

Однако, несмотря на определенный прогресс в вопросах демаркации центрального (приднестровского) участка государственной границы, пока еще существуют концептуальные расхождения между Украиной и Республикой Молдова в проведении демаркации границы в районах н.п. Джурджулешть, Паланка, водосливной плотины Днестровской ГЭС-2, на 5-ти несогласованных участках южной границы. Хочется надеяться, что эти вопросы будут успешно разрешены, поскольку есть политическая воля у руководства Украины и Республики Молдова.

В заключении хочу еще раз выразить благодарность организаторам конференции за возможность обсудить актуальные вопросы делимитации и демаркации государственных границ и пожелать участникам конференции больших творческих успехов.

Благодарю за внимание.

Valentin BENIUC,
*rector IRIM, doctor habilitat în politologie,
profesor universitar*

LIMONOLOGIA ȘI TREI DIFICULTĂȚI ÎN PROCESUL DE STABILIRE A FRONTIERELOR DE STAT ALE REPUBLICII MOLDOVA

În ultimii 15-20 de ani, în special după destrămarea URSS și intensificarea proceselor integraționiste europene, viziunea teoretică și practică asupra frontierelor de stat a evoluat de la abordarea acestora drept prima linie de apărare a statului, spre considerarea lor în calitate de zonă de colaborare bilaterală între cetățeni și țări. Absolvirea granițelor de funcția de barieră reprezintă una din formele de manifestare a crizei sistemului vestfalic, implicând negarea statului drept unicul actor principal în relațiile internaționale.

Internaționalizarea relațiilor economice, creșterea esențială a torentelor transfrontaliere de oameni, informații, mărfuri, capitaluri, resurse energetice, poluanți, precum și extinderea fără precedent a competențelor actorilor nestatali și a organizațiilor internaționale, schimbă esențial funcțiile frontierelor de stat, care devin din ce în ce mai “transparente”.

În acest sens, statele noi care au apărut în ultimii 20 de ani în spațiul postsovietic, se regăsesc într-o situație duplicitară: pe de o parte, este necesar ca hotarele acestora să asigure intimitatea actului de formare a entității naționale și politice, iar pe de altă parte, procesele de liberalizare a relațiilor internaționale și a celor transfrontaliere, divulgă această taină a plămuirii statului, scoțându-l într-un fel în văzul lumii, cu toate neajunsurile lui de vîrstă.

Este de remarcat în acest context, că limonologia ca știință de asemenea rămîne într-o situație dificilă, or punctul inițial de cercetare a hotarelor național-statale, rămîne și în continuare studiarea apariției și evoluției identităților teritoriale. Importanța granițelor în viața și activitatea oamenilor

nu poate fi percepută fără analiza importanței acesteia în conștiința socială, autoidentificarea omului cu teritoriul pe care el trăiește.

În general de esență și caracterul relațiilor stat-națiune depinde și conceperea evoluției granițelor, iar luate în ansamblu caracterizează activitatea statului din perspectiva autoidentificării populației cu acest stat.

Savantul finlandez A. Paasi, în cercetările sale consacrate graniței dintre Rusia (URSS) și Finlanda, reiese din ipoteza că naționalismul reprezintă una din formele principale ale ideologiei teritoriale și baza edificării statului. Naționalismul, învederează cercetătorul, presupune lupta pentru teritoriu sau apărarea drepturilor asupra acestuia [1]. (Nu este de prisos să punctăm că Paasi prin noțiunea de "naționalism" are în vedere procesul de formare a entității social-politice pe un anumit teritoriu și nicidecum manifestările extremiste ale acestuia).

Urmare acestei paradigme, care de fapt îi aparține lui David Harvi (Universitatea Oxford), precum elaborărilor teoretice ale sociologului ceh F.Barta și politologului britanic B.Anderson, conform cărora se dezvoltă o nouă abordare limonologică-numită "premordialistă", morfologia și funcțiile granițelor de stat depind în mare măsură de loialitatea cetățenilor față de propriul stat, iar ea, această loialitate de identitate etnică sau politică a populației, care trăiește pe ambele părți ale hotarului, or majoritatea statelor lumii, este multinațională [2].

Astfel, procesul de formare și consolidare a entităților teritoriale, implicat a națiunilor și a formațiunilor statale sînt într-o deplină relație dialectică cu stabilirea frontierelor de stat, iar acestea, la rîndul lor, ocrotesc într-un fel formarea identității naționale și politice.

Mulți cercetători în domeniul limonologiei sînt și mai expliciti în concluziile sale, printre aceștea fiind și savantul rus Vladimir Kolosov, care punctează în acest sens: "Dacă nu există o identitate politică stabilă nu există nici frontiere și nici teritorii bine definite ... granițele se proiectează la început în conștiința socială, apoi pe hartă" [3]; sau un alt silogism, și mai concludent ce îi aparține acestui savant: "De obicei, statul, în care identitatea politică este slabă, nu-și poate asigura pe deplin apărarea frontierelor terestre sau maritime, mai mult, nu-și poate controla chiar propriul teritoriu" [4].

Ținînd cont de complicatele probleme ce stau în calea identitară a Republicii Moldova, ale formării națiunii civile și diminuării iredentismului care, în esență, este unul speculativ, fiind provocat inclusiv de slăbiciunea "Centrului" și incapacitatea acestuia de a gestiona eficient situațiile de criză, menționăm

importanța deosebită a concluziilor expuse mai sus pentru elitele moldovene în exercițiul de socializare a categoriilor de bază: **stat, națiune, hotar**.

Ignorarea mesajului unic și “pro” – acestor categorii, manifestarea ignoranței politice în socializarea lor, precum abordarea acestora în dialectul politic unionist, ne îndepărtează mult de materializarea acestor noțiuni până la nivelul ireversibil de instituționalizare.

Cu alte cuvinte, dacă politicienii moldoveni și formatorii de opinie din Moldova nu concep că edificarea identitară reprezintă baza formării statului și formalizării hotarelor acestuia, atunci ei ori manifestă o serioasă doză de ignoranță sau conștient resping perspectiva construcției statale. Și într-un caz și în altul, ambele categorii focusează în frînarea procesului de formare a identității politice și teritoriale, fapt ce rămîne a fi problema fundamentală în calea determinării și legiferării granițelor de stat ale Republicii Moldova.

Un alt factor care stopează legiferarea hotarelor naționale și stabilirea controlului asupra lor este cel legat de conflictul trenant din raioanele de Est ale Republicii Moldova, așa-numitul “conflict transnistrean”.

Faptul că Moldova și Ucraina au finalizat procedura de delimitare a hotarelor și au demarcat aproximativ 2/3 din lungimea hotarului moldo-ucrainean; faptul că hotarele de Est ale Moldovei sînt administrate într-o formulă integrată (de altfel, eficient) în care participă structurile specializate moldo-ucrainene sub egida EUBAM, nu garantează că într-o perspectivă clară, hotarele Republicii Moldova vor fi stabilite și controlate de către autoritățile centrale ale statului.

În afară de aceasta, situarea geografică a Republicii Moldova, sindromul “hotarelor naturale” și istoria geopolitică a statului contemporan moldovenesc, tot mai mult direcționează conștiința politică și socială a moldovenilor, spre concluzia că “geografia este cel mai fundamental factor în politica externă a statelor, or el este cel mai stabil” – Spaikman. Expresia acestui sindrom sînt discursurile mai multor politicieni atît din țară, cît și din afara ei, care își doresc stabilirea hotarelor Republicii Moldova pe rîul Nistru.

Diminuarea acestor dispoziții decadente din conștiința elitelor politice și din conștiința socială moldoveană; stabilizarea teritorială și stabilitatea hotarelor moldovenești, pot fi realizate doar soluționînd fundamental problema transnistreană.

Situația care s-a creat în ultimii 20 de ani în jurul acestei probleme, conjunctura politică internațională și vectorii de perspectivă ai acesteia, sugerează clar că soluția problemei transnistrene în cadrul unei abordări realiste este integrarea teritorială, politică și economică a Republicii Moldova

axată pe **principiul subsidiar-federativ**. Romantismul politic în acest sens sau miza pe "norocul" politic sunt nu doar ineficiente, dar și extrem de periculoase – noi riscând în perspectivă să pierdem totul, să pierdem statul Republica Moldova.

Al treilea factor, ce stopează esențial legiferarea granițelor Republicii Moldova este refuzul categoric din partea României, exprimat la cel mai înalt nivel politic, de a semna Tratatul de frontieră cu Republica Moldova.

Aflat într-o vizită oficială la Chișinău (27-28 ianuarie 2010), președintele Traian Băsescu declara: "România nu va semna niciodată un tratat care să redefinească frontierele de stat, ale Republicii Moldova, așa cum ele au fost moștenite de Republica Moldova de la fosta Uniune Sovietică" [5].

Dacă prin această declarație, mai precis prin stilul acesteia, președintele României mai lăsa să se întrevadă speranța semnării unui tratat, care eventual nu ar "redefini" frontierele de stat ale Moldovei, atunci 2 luni mai târziu (15 mai 2010) Traian Băsescu devine extrem de explicit: "Cine își poate imagina că un șef al statului român va semna un tratat prin care să consfințească pactul Ribbentrop-Molotov? Numai o minte care nu înțelege ce înseamnă responsabilitatea șefului statului român!" [6] Vis-à-vis de o asemenea manieră de abordare a politicii externe, credem că este potrivit să menționăm ceea ce remarca Hans Morghentau, în ilustra sa lucrare "Politica între națiuni": "... politicienii pot foarte bine să-și facă un obicei din a-și prezenta politicile externe în termenii adeziunilor filosofice sau politice, pentru a câștiga sprijin popular ... adică, de a-și vedea propriile principii și valori morale realizate peste tot în lume" [7].

Acest obicei, de a impune propriile probleme și responsabilități improvizate, drept universale și obligatoriu de a fi acceptate de către celelalte țări, pentru marele savant constituia un model al politicilor iraționale și defectuoase în relațiile internaționale.

În cadrul unor relații bilaterale pretinse "speciale", asupra cărora Bucureștiul insistă cu prisosință, Moldova rămâne unica țară vecină cu România, care refuză oficial semnarea unui Tratat de frontieră.

Remarcăm în această ordine de idei că hotarele moștenite de la URSS nu pot servi drept bază de-jure ("bază" care nu ar avea alternativă) și nici de-facto în stabilirea și legiferarea hotarelor: *Varianta de-jure* decade drept una fără alternativă, după precedentul produs de către Curtea Internațională de justiție de la Haga, conform căruia insula Șerpilor nu a fost luată în considerație la delimitarea platformei continentale din Marea Neagră, între

România și Ucraina [8]. Curtea a refuzat categoric să recunoască, în cadrul dosarului, Tratatul sovieto-român, asupra căruia insistă România în problema de graniță cu Republica Moldova. Actualmente, Kievul este îngrijorat că Rusia va aplica decizia Curții de la Haga în calitate de precedent în cazul delimitării platformei continentale Azov și a strâmătorii Kerchi, or delegația ucraineană în acest caz nu va putea utiliza în cadrul negocierilor hărțile sovietice [9]. În acest sens și Moldova eventual poate apela la acest precedent pus în circuitul dreptului internațional de către juriștii români la Haga, care de altfel au avut o prestație profesională excelentă în acest dosar.

Varianta de-facto, de asemenea a devenit inutilizabilă după mai multe încercări eșuate de a delimita și demarca hotarele între țările CSI în baza celor moștenite de la URSS, între acestea și țările din afara arealului postsovietic. Unul din cei mai competenți experți în problemele de graniță din Asia Centrală – Salamat Alamanov, care i-a fascinat prin profesionalismul său chiar și pe experții chinezi, menționa într-un interviu: "... la început noi intenționăm să formalizăm hotarele în baza granițelor moștenite de la URSS. Însă când am demarat activitățile practice, la fiecare pas ne împiedicam de abordări absolut opuse, pe toată lungimea hotarului" [10].

Asemenea abordări nu pot fi excluse nici în procesul de demarcare a hotarelor moldo-române. Conform informației difuzate de Administrația președintelui României, lungimea totală a graniței dintre Moldova și România este de 681,3 km. Totodată, conform datelor serviciului de grănicerie a Republicii Moldova, lungimea hotarului este cu 3 km mai mare [11]. În acest sens, dacă interesul național în procedurile de stabilire a hotarelor se reduce uneori la lupta părților pentru fiecare metru de teritoriu [12], atunci această distanță de 3 km este un serios obiect de negocieri privitor la demarcarea hotarelor moldo-române. Aceste negocieri pot demara doar în baza unui Tratat de frontieră încheiat între Moldova și România. Acordul privind regimul de frontieră cu România, semnat la 8 noiembrie 2010, care a provocat o serie de discuții privind corectitudinea procedurală a semnării acestuia, nu servește drept bază pentru asemenea negocieri.

Important însă este să menționăm, că oficializarea hotarelor dintre Moldova și România, Moldova și Ucraina este necesară nu doar pentru aceste țări, dar și pentru Bruxelles, care monitorizând țările aspirante, dar și pe cele recent aderate la UE, ar vrea în mod normal să cunoască cum vor arăta hotarele Uniunii Europene, hotare prin care se vor deosebi aceste țări unele de altele. Însă de la societățile, care nu se pot clarifica cu ele însele, menționează în acest sens profesorul german Karol Şlegel, "puțin probabil, că se poate de așteptat, că

ele vor corespunde noii, mult mai complicatei construcții europene" [13].

În concluzie vom remarca: fără o identitate clară a valorilor ce constituie un stat: popor, teritoriu, interes național, guvernare; fără o coeziune de conștiință politică și socială în promovarea acestor valori identitare – noi nu vom avea nu doar frontiere stabilite, noi nu vom avea un stat stabil, un stat capabil să asigure securitatea propriilor cetățeni și stabilitatea la hotarele cu UE.

Referințe

1. Transforming borders: global trends and regional dimension//http://www.cirp.ru/cirp_schools/session_7/Reader.pdf, p.4.
2. Ibidem, p.4-5.
3. Ibidem, p.5.
4. Ibidem, p.6.
5. Tratatul de frontieră nu va fi semnat niciodată// http://www.ghimpu.md/ro/news/moldova/granița_8735/default.aspx.
6. Румыния отказывается подписывать Договор о границы с Молдовой// <http://omg.md/Content.aspx?id=41028&lang=3>.
7. Hansi Marrghentan. Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace. Polirom, 2007, p.46.
8. Украинская "победа" в ситуации вокруг острова Змеиный//<http://www.materik.ru/rubric/detail.php?id=3629>
9. Ibidem.
10. Саламат Аламанов: Граница между Киргизией...//<http://www.ferghana.ru/article.php?id=4745>.
11. Румыния не будет вести с Молдавией переговоры о границе//<http://www.chat.md/forum/topic.32699.html>.
12. Vezi de ex.: От делимитации до демаркации//http://www.пд. by/ru/issues?art_id=43799; "Ни один метр не отдадим"//<http://www.VZ.ru/politics/2010/9/29/436193.html>.
13. Карл Шлегель. Европа – пограничная страна//Принципы в меняющемся мире: глобальные тенденции и региональное измерение//http://www.cirp.ru/cirp_schools/issues_7/Reader.pdf.

Станислав ЧЕРНЯВСКИЙ,

*директор Центра постсоветских исследований МГИМО (У) МИД РФ,
доктор исторических наук*

ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОГРАНИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Уважаемые коллеги!

В рамках отпущенного мне времени хотел бы привлечь ваше внимание к двум аспектам пограничной безопасности – практической реализации приграничного сотрудничества при посредничестве МИД России и краткому обзору теоретических подходов к науке о границах (лимологии).

Обеспечение пограничной безопасности России, как и в целом национальной безопасности нашего государства, является одной из основных функций Министерства иностранных дел. На практике речь идет о кропотливой юридической работе, регулирующей поддержание дипломатическими методами закрепленных двусторонними договорами и международным правом границ.

Напомню в этой связи, что Россия имеет самую большую по протяженности государственной границу в мире - свыше 61 тысячи километров. Наша страна граничит с 18 государствами, различающимися по своим внешнеполитическим приоритетам и уровню экономического развития. При этом из 89 российских регионов 47 являются приграничными. Такая ситуация ставит в практическую плоскость вопрос не только о должной защите госграницы, но и о принятии конкретных мер по адаптации этого важнейшего рубежа государственной безопасности к современным требованиям глобализуемого сообщества.

Особое влияние на специфику российского пограничного пространства сейчас оказывает незавершенность международно-правового оформления государственной границы Российской Федерации с отдельными сопредельными государствами.

В настоящее время граница оформлена с шестью сопредельными государствами (Норвегия, Финляндия, Польша, Монголия, Китай, КНДР) общей протяженностью около 10 тыс. км. Не завершена работа по международно-правовому оформлению государственной границы с 12 сопредельными государствами (Латвия, Литва, Украина, Казахстан, США, Эстония, Беларусь, Грузия, Абхазия, Южная Осетия, Азербайджан, Япония) общей протяженностью более 13,5 тыс. км.

На госгранице установлено 398 пунктов пропуска, в том числе 159 автомобильных, 60 железнодорожных, 81 воздушных, 75 морских, 11 речных и озерных, 2 пешеходных и 10 смешанных. На российско-украинском и российско-казахстанском участках границы межправительственными соглашениями установлено 249 мест пересечения границы жителями приграничных территорий России, Украины и Казахстана. Ежегодно пограничные органы обеспечивают контроль и пропуск через государственную границу такого количества лиц, которое соизмеримо с численностью всего населения России. В частности, в 2008-2009 годах в пунктах пропуска на каналах международных сообщений было оформлено более 235 млн. граждан, и почти 200 тыс. граждан на законных основаниях отказано в пропуске через границу.[1]

Пограничное пространство отличает особый динамизм происходящих здесь процессов и явлений, не всегда предсказуемый характер их развития. Нередко именно в них острее всего сталкиваются интересы соседних государств, приграничных районов, различных социальных слоев и групп населения. Поэтому эффективность государственной деятельности в пограничных пространствах зависит от разумного сочетания элементов внешней и внутренней политики, а также комплексного использования целенаправленных усилий органов исполнительной власти Российской Федерации.

В настоящее время в пограничном пространстве России сконцентрировались основные проблемы, трудности и противоречия, имеющие общенациональный характер: вооруженные и религиозные конфликты, сепаратизм, угрозы территориальной целостности страны, экономическая и демографическая экспансия, различные виды внешнего давления (политического, экономического и т.д.), трансграничная

организованная преступность, изоляционистские тенденции, демографические сдвиги и многое другое. Даже природные катаклизмы (землетрясения, наводнения, эпидемии и т.д.), как это не парадоксально, и те в основном происходят вдоль российских границ.

Именно в пограничном пространстве, как нам представляется, концентрируются основные явления и процессы, связывающие Россию с внешним миром, ее ближайшими соседями и определяющие ее международное лицо:

- приграничное межгосударственное сотрудничество;
- обеспечение региональной безопасности и стабильности;
- установление добрососедских отношений и многое другое.

Пограничная политика Российской Федерации направлена на обеспечение суверенитета, неприкосновенности и целостности территории, реализацию и защиту национальных интересов и безопасности Российской Федерации в ее пограничном пространстве.

Пограничная политика формируется на основе Конституции, законов и других нормативно-правовых актов Российской Федерации, общепринятых норм и принципов международного права и реализуется посредством целенаправленной и скоординированной деятельности органов государственной власти, органов местного самоуправления, общественных объединений и граждан в соответствии с их правами и полномочиями в этой сфере.[2]

Важнейшими предпосылками эффективности пограничной политики выступают справедливое межгосударственное разграничение, развитие международного сотрудничества, укрепление социально-экономической и духовной основы жизнедеятельности приграничных регионов Российской Федерации.

Одним из важнейших направлений пограничной политики, имеющих непосредственное отношение к функциям МИД России, является **приграничное сотрудничество российских регионов**, на котором нам представляется целесообразным остановиться более подробно.

Возрастание роли внутригосударственных административно-территориальных образований (регионов) в системе международных отношений является одной из тенденций, определяющих характер современного периода мирового развития.

Современные государства все в большей степени учитывают позицию регионов при определении своего внешнеполитического и внешнеэкономического курса, а принимаемые решения оцениваются

с точки зрения их последствий для регионального развития. Во многих странах мира регионы добиваются расширения своих прав и предоставления больших полномочий, расширения каналов выхода на международную арену и диверсификации форм участия в международной деятельности. Нередко межрегиональные связи начинают выступать в роли локомотива межгосударственного взаимодействия.

Концепция внешней политики Российской Федерации в качестве одной из целей межрегиональных связей нашей страны выделяет создание благоприятных внешних условий для поступательного движения России, подъема ее экономики, повышения уровня жизни населения. Соответственно, всемерное содействие развитию межрегиональных и приграничных связей следует рассматривать как одну из важнейших задач российской внешней политики.

Отличительной особенностью международных контактов российских регионов является их высокая интенсивность.

Межрегиональное и приграничное сотрудничество России с соседними странами трансформировалось в перспективную составляющую российской внешней политики. Общая активизация внешнеполитической деятельности России приводит к расширению и углублению международных контактов субъектов Российской Федерации. Механизмы межрегионального взаимодействия позволяют более эффективно доводить до наших партнеров российскую озабоченность по ключевым вопросам двусторонних отношений и международной повестки дня, становятся все более значимым инструментом дальнейшей интеграции нашей страны в систему мирового хозяйства. Такое сотрудничество, которое поначалу велось в плане получения помощи и содействия, сегодня достигло этапа, когда с опорой на улучшение экономической ситуации в России и заинтересованность иностранных партнеров в получении доступа к нашим ресурсам и рынку его необходимо выстраивать на российских условиях, ориентировать на выполнение наших задач.

Опыт долгосрочного международного регионального сотрудничества показывает, что оно является реальным сектором и важной составляющей межгосударственных связей, цементирующим элементом отношений между странами. Региональное сотрудничество можно рассматривать и как действенный механизм участия России в процессах общеевропейской интеграции и создания единого европейского пространства.

Сам факт активного участия в межрегиональном сотрудничестве таких мощных экономических, политических, интеллектуальных и культурных образований как Москва, Санкт-Петербург, Ленинградская, Нижегородская области и др. является существенным рычагом российской внешней политики, в том числе и в деле защиты интересов и прав соотечественников.[3]

В укреплении и дальнейшем расширении международных и внешнеэкономических связей регионов значительную роль играют представительства МИД России. Территориальные органы МИД в регионах становятся активными структурами, связывающими Центр и субъекты Федерации во внешнеэкономической и международной деятельности. В работе по дальнейшему углублению международных, внешнеэкономических и региональных связей руководство многих регионов опирается на авторитет представительств и профессионализм их сотрудников.

Межрегиональное и приграничное сотрудничество является одним из важнейших направлений взаимодействия на пространстве СНГ. Именно здесь традиции и наработанные с советских времен навыки прямых деловых контактов между областями и предприятиями еще сохраняют свое значение, приобретают новое качество и должны рассматриваться как ценный ресурс российского присутствия.

Связи субъектов Российской Федерации с зарубежными партнерами являются важной составляющей **двусторонних отношений** и, таким образом, представляют собой полезный и эффективный инструмент проведения внешнеполитической линии России при условии их координации на основе Указа Президента Российской Федерации «О координирующей роли МИД России в проведении единой внешнеполитической линии Российской Федерации» и соответствующего Федерального закона, который упоминался выше.

Межрегиональные связи являются одним из главных резервов расширения и укрепления отношений с зарубежными странами, особенно с теми, с которыми у нас пока недостаточно налажены контакты на межгосударственном уровне. Речь, прежде всего, идет о наименее развитых в экономическом плане, а также о географически удаленных странах. Российские регионы способны сделать многое для углубления таких связей. Наиболее перспективны связи с динамично развивающимися государствами, накопившими немалый хозяйственный и региональный опыт управления, могущие быть полезными для

российских региональных партнеров. Важнейшими задачами развития отношений российских регионов с зарубежными партнерами являются задачи наполнения имеющихся соглашений и протоколов о намерениях реальным содержанием.

Приграничное сотрудничество может явиться важным стимулятором «снизу» развития всего комплекса двусторонних отношений по таким важнейшим направлениям, как: реализация социальных проектов; образование; культура; физкультура и спорт; транспорт; экология; энергетика; здравоохранение.

В рамках приграничного сотрудничества можно выделить несколько моделей.

Традиционная модель межрегионального и приграничного сотрудничества основывается на обслуживании таких связей путем заключения соглашений между регионами. За счет этого значительно увеличиваются объемы межрегиональной торговли, транзитные товаро- и пассажиропотоки, что создает предпосылки для экономического подъема регионов. На постсоветском пространстве наиболее удачным примером использования этой модели сотрудничества представляется российско-финляндская практика. К настоящему времени у Карелии накоплен редкий для России опыт такого взаимодействия, которое получило дополнительный импульс после подписания в 1992 г. российско-финляндского межправительственного соглашения о сотрудничестве сопредельных территорий. Согласно этому соглашению, правительство Финляндии берется финансировать проекты в России, если российская сторона берет на себя не менее 25% расходов от бюджета проекта. За истекший период Карелия и приграничные территории Финляндии сумели совместно осуществить около 300 проектов на таких условиях.

Вторая модель приграничного сотрудничества предполагает создание специальных экономических зон (СЭЗ), предусматривающих повышение привлекательности регионов для иностранных инвесторов с помощью льготного таможенного, налогового режимов и смягчения пограничных ограничений. Характерным примером успешного применения такой модели может, к примеру, служить опыт создания приграничного пояса вдоль границы Мексики и США. С начала 1990-х годов в разных регионах России создан целый ряд СЭЗ, имевших целью развитие российских приграничных территорий посредством привлечения в них финансовых ресурсов. В 2005 году был принят

рамочный Федеральный закон «Об особых экономических зонах в Российской Федерации».

Однако зонная модель развития пока не дала России осязаемых результатов. Ее низкая эффективность объясняется фактическим превращением ОЭЗ в средство ухода от налогообложения и канал «бегства капитала».

Третья модель (модель «еврорегионов») характеризуется совместной деятельностью приграничных сообществ и властей различного уровня по реализации проектов в определенных сферах. Финансирование для реализации проектов в рамках такой модели поступает из бюджетов международных организаций (к примеру, ЕС), государственных и местных бюджетов, от частных инвесторов. Данная модель используется в странах с близкой структурой экономики и сходным уровнем цен на товары и услуги. Россия уже использует опыт создания «еврорегионов», являющихся перспективным направлением внешнеэкономической деятельности субъектов Российской Федерации.

Приграничные связи в силу своих возможностей и особенностей, в процессе осуществления и развития торгово-экономических и гуманитарных связей, способны решать следующие задачи:

- повышение уровня и качества жизни населения региона;
- формирование благоприятной среды для устойчивого экономического роста в регионе;
- стимулирование процессов взаимовыгодной торговли, развития и укрепления хозяйственных, культурных и гуманитарных связей между сотрудничающими регионами;
- преодоление существующих в регионе специфических проблем, оздоровление социально-экономической ситуации в регионе;
- повышение степени доверия, взаимопонимания и добрососедства среди населения сотрудничающих регионов, укрепление и диверсификация направлений и форм сотрудничества.

Для многих российских регионов внешнеэкономическая деятельность стала важным, а в ряде случаев - доминирующим фактором социально-экономического развития. Активное развитие таких связей оказывает заметное позитивное влияние на экономическое положение субъектов Федерации, способствует подъему уровня жизни и увеличению занятости населения, стимулирует деловую активность и наполняемость местных бюджетов, вносит вклад в устойчивое хозяйственное развитие территорий.

Правовую основу приграничного сотрудничества составляют международные, федеральные и региональные правовые документы. К ним относятся:

- Концепция приграничного сотрудничества в Российской Федерации;
- Европейская рамочная конвенция о приграничном сотрудничестве территориальных сообществ и властей 1980 г. (Россия подписала в ноябре 1999 г., ратифицировала в 2002 году).

Готовится к принятию проект закона «О приграничном сотрудничестве в Российской Федерации».

К сожалению, на данном этапе существующая нормативная база приграничного сотрудничества не адекватна современным требованиям.

Серьезным препятствием на пути развития гуманитарных, а также культурных и экономических связей между приграничными регионами России и сопредельных стран является отсутствие соглашений о приграничном передвижении. Такие документы разрабатываются с Латвией и Литвой.

Наиболее весомым в экономическом отношении является приграничное сотрудничество с Финляндией. Проекты в его рамках охватывают самые широкие сферы – от экологии, здравоохранения и образования до транспорта, сельского и лесного хозяйства. Они вносят заметный вклад в обеспечение устойчивого развития Северо-Запада России.

Российские приграничные регионы в своем большинстве относятся к менее развитым субъектам Федерации, что отражает глубинное внутриматериковое размещение экономики страны, унаследованное от Советского Союза. Плотность населения в приграничных регионах меньше средне-российской. Важными структурными характеристиками российского приграничья являются его неоднородность и неравномерность развития.

До августовского кризиса 1998 года важнейшей формой приграничного сотрудничества была челночная торговля. Этот вид деятельности был вызван экономическим хаосом и не нацелен на развитие приграничных территорий. В настоящее время начал осуществляться переход от простой торговли к более сложным формам производственной кооперации и экономического взаимодействия. Становление новой структуры двусторонних отношений идет тяжело и обременено стереотипами и устаревшими подходами к приграничному сотрудничеству. К примеру, с Китаем до сих пор при сделках преобладает наличный расчет («азиатский тип» приграничного сотрудничества).

В совершенствовании приграничного сотрудничества основной резерв состоит в переходе наших регионов от схемы принятия иностранного технического содействия к равноправному партнерству и совместному финансированию сопредельных проектов. Такой подход позволил бы гарантировать более полный учет российских интересов в сопредельном взаимодействии, его разворот на инвестиционное и технологическое сотрудничество, выполнение задачи комплексного развития субъектов Российской Федерации.

Новой формой взаимодействия, заслуживающей положительной оценки, является создание деловых советов торгово-промышленных палат приграничных регионов. В качестве примера стоит привести создание в апреле 2008 года Делового совета ТПП белорусско-российско-украинского приграничья (учредительное заседание и подписание соответствующего соглашения о создании совета состоялось 15 апреля 2008 года в Харькове). Работа совета должна вестись в тесном контакте с Советом руководителей приграничных областей Белоруссии, России и Украины.

Международное сотрудничество по пограничным вопросам Россия осуществляет с 37 государствами.[4] Особенно интенсивно оно развивается со странами СНГ на уровне Совета командующих пограничными войсками государств - участников СНГ, пограничного комитета Союзного государства и Совета по пограничным вопросам ЕврАзЭС. В соответствии с межгосударственными соглашениями пограничные органы ФСБ России охраняют южную границу Республики Армения, обеспечивают пограничную безопасность Абхазии и Южной Осетии. В решении задач по координации совместных усилий в сфере обеспечения пограничной безопасности активно участвуют оперативные пограничные группы ФСБ России в Белоруссии, Казахстане, Киргизии и Таджикистане. В рамках таможенного союза Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации разрабатывается система дополнительных мер по обеспечению пограничной безопасности в условиях переноса согласованных видов государственного контроля на внешнюю границу. Учитывая характер угроз пограничной безопасности, исходящих из Центрально-Азиатского региона, в интересах всех участников таможенного союза принято принципиальное решение о сохранении пограничного контроля на российско-казахстанской границе и продолжении её обустройства. Укрепляются пограничные контакты со странами Европейского союза, в том числе с Европейским агентством по вопросам управления опера-

тивным сотрудничеством на внешних границах государств - членов Европейского союза (FRONTEX).

Уважаемые коллеги!

Поскольку я являюсь представителем аналитических и экспертных структур, логичным представляется краткий обзор современных теоретических подходов к науке о границах (лимнологии).

В современной специальной литературе эмпирические разработки в сфере пограничной безопасности мало подкреплены теоретическими изысканиями. Это объясняется промежуточным положением предметного поля подобных исследований: оно находится на пересечении исследований безопасности, которые, в свою очередь, связаны с теорией международных отношений (ТМО) и науки о границах (лимнологии). Недостаточная устойчивость проблематики усугубляется размытостью понятийного аппарата. На столь зыбкой основе нелегко построить стройную теорию, хотя практическое значение проблематики ПБ служит важным стимулом для работы в данном направлении.

Трудности возникают уже при определении термина. Чем является пограничная безопасность: целью или процессом, в ходе которого состояние пограничной безопасности обеспечивается посредством реагирования на вызовы?

Если исходить из первого толкования, то мы вынуждены констатировать: достичь цели можно лишь тогда, когда известны ее четкие и измеримые критерии. Однако те цели, которые ставятся теоретиками и практиками в сфере пограничной безопасности, ни четкому определению, ни измерению зачастую не поддаются. Так, эксперты Пограничной службы ФСБ России полагают, что пограничная безопасность — это то состояние пограничных отношений, при котором обществу, государству и его гражданам не наносится вреда. Выявить и измерить точные параметры такого состояния невозможно, и поэтому научная ценность такой версии определения оказывается под вопросом. Более того, оно может легко стать идеологизированным лозунгом, оправдывающим принятие чрезвычайных и дорогостоящих мер — допустим, ради «спасения рубежей Отечества».

Не проще и с другой версией. Если рассматривать обеспечение пограничной безопасности как движение к расплывчатой идеальной цели, то в чем познавательная значимость такого концепта?

Некоторые исследователи сомневаются в целесообразности употребления понятия пограничная безопасность, предлагая

использовать вместо него получивший распространение в странах ЕС термин «пограничный менеджмент». Такое словосочетание смещает акцент на отсутствие чрезвычайности, постулирует заурядность, обыденность пограничных проблем, необходимость отказа от абсолютизации интересов безопасности при их решении.

Однако полностью вывести обсуждение пограничных проблем из комплекса вопросов обеспечения безопасности вряд ли возможно. Во-первых, подавляющее большинство вопросов, которые приходится решать на границе, относятся к нетрадиционным аспектам безопасности. Следовательно, пограничная безопасность — это, по сути, одна из форм безопасности, пусть и «мягкой».

Во-вторых, стремление индивида и группы (нации) в определенной степени отгородиться от внешней среды ради реального или эфемерного ощущения защищенности является важной психологической потребностью, а не только представлением, искусственно навязываемым обществу элитами и СМИ.

В-третьих, рассматривать всю пограничную тематику только лишь через призму обороны и безопасности также ошибочно, как и считать ее целиком не относящейся к этим сферам. Абсолютизация как первого, так и второго подхода мешает принятию конкретных решений, особенно если они должны вырабатываться быстро и учитывать не только физические и материальные реалии, но и субъективно-психологическую сторону ситуации.

В подготовленном и изданном в текущем году группой профессоров МГИМО (У) учебнике «Современная мировая политика. Прикладной анализ» дается следующее определение пограничной безопасности. «Пограничная безопасность — это приемлемое для правящей элиты и общественного мнения соответствующей страны состояние защищенности пределов ее территории от опасных трансграничных потоков и действий, направленных на серьезное нарушение территориальной целостности государства. Такое состояние достигается путем проведения комплекса мероприятий специально ответственными за охрану границы силами».[5]

Не претендуя на истину в последней инстанции, мы попытались, с одной стороны, отойти от излишней идеологизации понятия, а, с другой, не преуменьшать его важности и не сводить до некоего абстрактного пограничного менеджмента.

Очевидно, что проблемы дальнейшей разработки и реализации

пограничной политики Российской Федерации, деятельности ее субъектов требуют фундаментальной теоретической проработки, комплексной системы научного обеспечения всего процесса, связанного с обеспечением национальных интересов и безопасности России в пограничном пространстве.

Приоритетными направлениями изысканий в области пограничной политики являются: методологические проблемы; вопросы влияния геополитической ситуации на характер реализации и защиты национальных интересов в пограничном пространстве; механизмы мирного разрешения пограничных проблем; социально-экономические, военные и собственно пограничные аспекты; влияние миграционного фактора на процессы и явления в пограничном пространстве; национальный вопрос в пограничной политике России; проблемы пограничной безопасности; история российской границы и другие аспекты лимнологии.

Примечания

- 1.Интервью газете «Красная звезда» заместителя руководителя ФСБ - руководителя Департамента пограничной охраны Пограничной службы ФСБ России генерал-полковника Е.С. Инчина. <http://www.ps.fsb.ru/smi>
- 2.Основы пограничной политики Российской Федерации утверждены Президентом РФ 05. 10. 1996 г. <http://www.scrf.gov.ru>
- 3.Более подробно см. Демидов А.В. «Межрегиональные и приграничные связи во внешней политике России» // «Право и безопасность» № 4 (29), 2009.
- 4.См. подробнее - <http://www.rosgranitsa.ru>
- 5.Голунов С.В. Безопасность пограничных пространств. //Современная мировая политика. Прикладной анализ./Отв. ред А. Д. Богатуров, М.: Аспект-Пресс, 2010, с.556.

Liviu DUMITRU,

*șef serviciu în cadrul Direcției Drept Internațional și Tratatate
din Ministerul Afacerilor Externe al României*

PRACTICA ROMÂNIEI CU PRIVIRE LA DELIMITAREA ȘI DEMARCAREA FRONTIERELOR TERESTRE ȘI A SPAȚIILOR MARITIME

Fiecare dintre frontierele României are caracteristici aparte, iar reglementările aplicabile au particularități proprii. Prezenta contribuție realizează o trecere în revistă non-exhaustivă a celor mai importante documente multilaterale și bilaterale care sunt relevante pentru această materie, în relația cu fiecare dintre vecinii României.

a) Republica Bulgaria

Frontiera româno-bulgară pe Dunăre a fost stabilită în conformitate cu prevederile *Convenției privind delimitarea fruntariei fluviale pe Dunăre*, semnată la Sofia, la 14 ianuarie 1908 și intrată în vigoare la data de 27 martie 1908 – cel mai vechi document aflat încă în vigoare referitor la frontierele actuale ale României.

Convenția stabilea că frontiera urmează mediana fluviului (mijlocul fluviului, la apele mici, când acestea curg într-o singură albie și mijlocul brațului care conține talvegul fluviului - *linia care unește punctele cu cele mai mari adâncimi* - când acesta este despărțit prin insule în două sau mai multe brațe – art. 1 alin 1). Textul furniza de asemenea o definiție a talvegului, care corespunde liniei unind în mod neîntrerupt adâncimile cele mai mici. Convenția stipula în continuare normele aplicabile în cazul în care o insulă aparținând unui stat s-ar alipi de o insulă a celui alt stat, ca și în cazul unificării unor insule. De asemenea, documentul prevedea constituirea unei Comisii mixte, care la fiecare 10 ani trebuie să constate modificările

intervenite în albia fluviului, să corecteze traseul frontierei în funcție de aceste modificări și să constate schimbarea apartenenței statale a unor insule, ca urmare a modificării traseului frontierei și, în consecință, să stabilească apartenența insulelor nou apărute. Traseul actual al frontierei a fost stabilit în anul 1909, în conformitate cu dispozițiile Convenției menționate.

Convenția a fost modificată în mod implicit în ceea ce privește principiul de stabilire al frontierei prin Tratatul semnat la Neuilly-sur-Seine, la 27 noiembrie 1919, între Bulgaria și Puterile Aliate și Asociate. Acest din urmă document multilateral prevede că frontiera româno-bulgară urmează șenalul navigabil principal al Dunării.

În ceea ce privește frontiera terestră româno-bulgară aceasta a fost stabilită pe baza unui tratat româno-bulgar semnat la Craiova, la 7 septembrie 1940. Un Protocol anexat tratatului stabilește frontiera de uscat dintre cele două state, care începe cu un punct situat imediat în aval de Silistra și se întinde până la țărmul Mării Negre, la aproximativ 8 kilometri sud de Mangalia. Linia frontierei este stabilită prin referire la localitățile care sunt lăsate sub suveranitatea unuia sau celuilalt dintre cele două state. Ulterior, s-au încheiat mai multe documente privind descrierea traseului frontierei, precum și hărți ale frontierei de uscat; aceste documente au fost semnate la Varna, în 1950. Periodic se realizează verificarea semnelor de frontieră.

La data de 28 august 2006 a fost semnat la București un acord între guvernele celor două țări privind regimul frontierei comune româno-bulgare, cooperarea și asistența mutuală în probleme de frontieră. Acordul nu se referă însă la chestiuni care țin de demarcarea sau verificarea traseului frontierei, ci doar prevederi referitoare la regimul juridic al frontierei, nefiind așadar relevant pentru chestiuni legate de demarcare.

Delimitarea spațiilor maritime dintre cele două țări nu este încă soluționată, procesul de negocieri la nivel de experți fiind în curs.

b) Republica Serbia

Conform prevederilor Tratatului dintre principalele puteri alierte și asociate și Polonia, România, Statul Sârbo-Croato-Sloven și Statul Cehoslovac referitor la anumite frontiere ale acestor state, semnat la Sèvres, la 10 iunie 1920 a fost fixată linia de frontieră dintre România și – la acea dată – Statul Sârbo-Croato-Sloven. Tratatul a stabilit traseul frontierei terestre până la confluența Nerei cu Dunărea, stipulând că în continuare linia de frontieră urmează cursul Nerei, iar ulterior, până la confluența Timocului cu Dunărea, șenalul principal de navigație al Dunării.

În aplicarea Tratatului de la Sèvres, Regatul României și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor au încheiat un protocol, semnat la Belgrad la 24 noiembrie 1923 prin care se stabilea că linia de frontieră dintre cele două țări este cea definită prin tratatul de la Sèvres, cu unele modificări rezultate din realizarea unui schimb de teritorii, fiecare parte cedând celeilalte anumite localități. Protocolul dintre Regatul României și Regatul Sârb, Croat și Sloven cu privire la triplex, semnat la București la 4 iunie 1927, stabilea punctul de intersecție dintre frontierele dintre aceste două țări și respectiv dintre ele și Republica Ungară. În ceea ce privește sectorul frontierei fluviale, un nou document bilateral intitulat *Descrierea liniei frontierei pe Dunăre între Regatul României și Regatul Iugoslaviei* a stabilit în detaliu traseul frontierei, linia de frontieră urmând să fie șenalul navigabil principal, fie talvegul anumitor brațe secundare; documentul stabilea de asemenea apartenența insulelor.

Printr-o Convenție din 1957 referitoare la marcarea și întreținerea semnelor de frontieră s-a convenit că, pentru conservarea, întreținerea și reconstituirea frontierei comune aceasta este împărțită în patru sectoare: două terestre, despărțite de șoseaua Timișoara-Vârșeț, și două pe apă – unul corespunzând râului Nera și un altul reprezentat de fluviul Dunărea. Prin articolul 2 al acestui acord s-a stabilit că, pentru menținerea continuității și neschimbării liniei de frontieră româno-iugoslavă, cele două părți contractante cad de acord că, în acele părți ale frontierei unde linia de frontieră urmează cursul de apă, o vor menține neschimbată așa cum a fost stabilită între anii 1920-1923. Această prevedere a fost reluată în convențiile încheiate succesiv în această materie, ultima în 2007. Această prevedere este justificată de faptul că în acest sector cursul Dunării este regularizat și nu variază semnificativ.

În vederea realizării sistemului hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier, au fost încheiate noi înțelegeri privind rectificarea traseului frontierei. Printr-un document intitulat „Act final privind tratativele asupra realizării Sistemului hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier pe fluviul Dunărea” s-a convenit de principiu realizarea unei noi documentații de frontieră. Printr-un Protocol încheiat de o comisie mixtă româno-iugoslavă la 8 februarie 1975 s-a convenit modul de rectificare a frontierei în zona bazinului deversor al sistemului hidroenergetic.

c) Republica Ungară

Tratatul de pace dintre puterile aliate și asociate și Ungaria, semnat la Trianon la 4 iunie 1920, stabilește traseul frontierei dintre România și Ungaria, cuprinzând o descriere generală a liniei de frontieră.

Frontiera a fost marcată pe teren cu borne, în perioada 1922-1925. Comisia mixtă însărcinată cu realizarea delimitării a încheiat documentele stabilind traseul frontierei comune denumite „*Dispositions générales*” și respectiv „*Description détaillée de la frontière et registre d'abornement*” acesta din urmă în zece volume, cuprinzând o descriere detaliată a traseului frontierei. Ulterior celui de-al doilea război mondial, în perioada 1948-1951 s-au desfășurat alte lucrări vizând verificarea semnelor de frontieră, acestea fiind concretizate în documente de demarcare separate.

Ulterior, Guvernul Republicii Populare Române și Guvernul Republicii Populare Ungare au încheiat un Tratat privind regimul frontierei de stat româno-ungare (Budapesta, 13 iunie 1963). Acesta făcea referire la documentele în vigoare privind traseul frontierei (Tratatele de Pace de la Paris din 1947 cu România și respectiv Ungaria, „*Dispositions générales*”, „*Description détaillée*”, planul, volumele de hărți etc.).

Tratatul a stabilit principiul conform căruia frontiera urmează pe cursurile nenavigabile mijlocul șenalului navigabil principal, iar râurile navigabile, mijlocul șenalului navigabil principal. În același timp, tratatul a introdus o excepție de la acest principiu, în privința râului Mureș, respectiv pentru sectorul regularizat al acestui râu, unde frontiera urma să rămână neschimbată. De asemenea se prevedea că schimbările apărute ce atrag după sine schimbarea apartenenței teritoriale a unor suprafețe de pământ, a localităților, a construcțiilor de valoare, instalațiilor nu schimbă traseul frontierei, dacă părțile nu convin altfel în cadrul lucrărilor de verificare. Periodic au fost realizate activități de verificare a traseului frontierei, în urma cărora au fost adaptate documentele bilaterale privind demarcarea pentru sectorul de apă.

Cadrul juridic bilateral este completat de un document trilateral privind semnul de frontieră „Tur”, un semn special care marchează punctul de întâlnire a frontierelor celor trei țări, descris prin referire la coordonatele geografice. Protocolul respectiv a fost semnat de reprezentanții român, sovietic și ungar la Moscova la 30 iulie 1949.

d) Ucraina

Ucraina este un stat succesor al fostei Uniuni a Republicilor Sovietice Socialiste; astfel, în conformitate cu normele dreptului internațional privind dreptul tratatelor, frontiera dintre cele două state este cea care a fost consacrată prin tratatele aplicabile în relațiile dintre România și fosta URSS.

Tratatul de pace dintre România și Puterile Aliate și Asociate prevedea că frontiera româno-sovietică este cea stabilită prin așa-zisul „Acord româno-sovietic” din 1940 – de fapt, notele ultimative adresate României de fosta

URSS. Protocolul referitor la precizarea parcursului liniei frontierei de stat între Republica Populară Română și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, semnat la Moscova la 4 februarie 1948, a stabilit în mod expres apartenența teritorială a unor insule dunărene și a prevăzut de asemenea că Insula Șerpilor este încorporată în Uniunea Sovietică (deși în conformitate cu prevederile Tratatului de la Paris din 1947 ea rămânea României).

Frontiera terestră și, parțial, linia de delimitare a spațiilor maritime dintre România și fosta URSS, au fost demarcate în perioada 1948-1949, fiind întocmite o serie de documente de demarcare. *Procesul-verbal cu descrierea frontierei de stat între Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Populară Română, demarcată în anii 1948-1949*, a inclus, ca anexe, hărțile frontierei de stat, procesele verbale ale semnelor de frontieră, catalogul coordonatelor semnelor.

Documentele respective realizau și o delimitare a spațiilor maritime dintre cele două țări, fără să se precizeze punctul final al liniei de delimitare. Astfel, procesul verbal privind semnul de frontieră 1439 (ultimul semn de frontieră) prevedea că frontiera trece pe marginea exterioară a zonei sovietice de frontieră marină, de 12 mile, lăsând Insula Șerpilor de partea URSS. Sensul exact al acestei prevederi avea să constituie obiect de dispută între partea română și cea sovietică, iar ulterior între partea română și cea ucraineană, în contextul negocierilor bilaterale legate de delimitarea spațiilor maritime în Marea Neagră. Partea română a susținut că din textul procesului verbal din 1949, din schițele incluse în procesele verbale individuale, precum și din hărțile din albumul de hărți (care prezentau o linie de delimitare mergând de-a lungul arcului de 12 mile marine de-a lungul Insulei Șerpilor, până la marginea acestor hărți) rezultă că a fost fixată o linie de delimitare care separa nu doar marea teritorială, ci și celelalte spații maritime ale celor două țări, și care se prelungea până în estul Insulei Șerpilor. Partea sovietică (și, ulterior, cea ucraineană) au contestat că ar fi fost stabilită o linie de delimitare prin acordurile româno-sovietice din 1949, și că în realitate ar fi fost convenită doar frontiera maritimă. Această diferență de interpretare a fost tranșată de Curtea Internațională de Justiție în contextul procedurilor privind delimitarea spațiilor maritime dintre România și Ucraina în Marea Neagră.

Ulterior activităților de demarcare a fost încheiat în 1949 *Tratatul între Guvernul Republicii Populare Române și Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul frontierei de stat româno-sovietice, colaborarea și asistența mutuală în probleme de frontieră*, care prevedea în art. 3 alin (2) că „în sectoarele apelor de frontieră curgătoare, frontiera trece (...),

astfel: (...) pe râurile navigabile, pe mijlocul șenalului navigabil principal.”, în art. 3 alin (4) că „insulele aflate în râurile de frontieră sunt atribuite teritorial uneia sau alteia dintre părți, în funcție de poziția lor față de linia frontierei”; iar în art. 4 alin (1) că „pe râurile navigabile, traseul frontierei se modifică potrivit cu schimbarea naturală a mijlocului șenalului navigabil principal”.

Ulterior încheierii tratatului s-au desfășurat noi activități de verificare a traseului frontierei, fiind încheiate noi documente de demarcare, în 1963 și 1974.

După destrămarea URSS și dobândirea independenței de către Ucraina, la data de 2 iunie 1997 a fost semnat, la Constanța, Tratatul cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina (Tratatul politic de bază). Tot cu această ocazie a fost încheiat, prin schimb de scrisori între miniștrii afacerilor externe ai celor două țări, Acordul conex Tratatului politic de bază. Acest ultim document conține prevederi referitoare la obligația părților de a începe negocieri în vederea încheierii unui Tratat privind regimul frontierei de stat și a unui Acord pentru delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive ale României și Ucrainei în Marea Neagră. Totodată, Acordul conex conține o serie de principii în funcție de care cele două părți au convenit să realizeze delimitarea.

Astfel, în 1998, a început negocierea, în paralel, a Tratatului privind regimul frontierei comune și a Acordului privind delimitarea spațiilor maritime.

Tratatul privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, colaborarea și asistența mutuală în probleme de frontieră a fost semnat la Cernăuți, la 17 iunie 2003, de către președinții României și Ucrainei, intrând în vigoare în urma schimbului instrumentelor de ratificare, realizat la Mamaia, la data de 27 mai 2004. Tratatul din 2003 descrie frontiera dintre România și Ucraina prin referire la documentele dintre România și fosta URSS în materie, în special Tratatul româno-sovietic din 1961 privind regimul frontierei româno-sovietice, precum și la documentele de demarcare corespunzătoare, inclusiv hărțile frontierei de stat, procesele verbale ale semnelor de frontieră cu schițele crochiu precum și celelalte documente privind verificarea traseului frontierei care erau în vigoare la data de 16 iulie 1990, data proclamării independenței Ucrainei.

În schimb, negocierile bilaterale referitoare la Acordul privind delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive ale României și Ucrainei în Marea Neagră, desfășurate în perioada 1998-2004, nu au condus la rezultate concrete, textul acestui document nefiind convenit.

În aceste condiții, față de lipsa de progrese în negocierile bilaterale (deși au avut loc 24 de runde, completate de 10 alte runde la nivel de experți), la data

de 16 septembrie 2004 România a transmis către Curtea Internațională de Justiție de la Haga cererea de inițiere a procedurilor (*Application Instituting Proceedings*) în vederea soluționării problematicei delimitării platoului continental și a zonelor economice exclusive ale României și Ucrainei în Marea Neagră.

Curtea a pronunțat hotărârea sa la data de 3 februarie 2009. Instanța internațională a aplicat metodologia utilizată în mod obișnuit în cazuri referitoare la delimitarea maritimă (echidistanță/circumstanțe relevante) trasând o linie provizorie echidistantă în raport cu țărmurile celor două țări (fără a se lua în considerare Insula Șerpilor) și evaluând ulterior dacă există circumstanțe speciale care să justifice ajustarea acestei linii provizorii (Curtea a apreciat că nu există niciuna). Linia de delimitare a platoului continental și a zonelor economice exclusive ale României și Ucrainei stabilită de Curte a lăsat aproximativ 79% din zona în dispută dintre cele două țări României.

e) Republica Moldova

Ca și Ucraina, Republica Moldova este un stat succesor al fostei URSS, situația frontierei dintre România și fosta URSS fiind din acest punct de vedere similară celei a frontierei dintre România și Ucraina. Frontiera dintre cele două state a fost consacrată prin tratatele încheiate de România cu fosta URSS – menționate mai sus, cu referire la Ucraina – iar, în conformitate cu normele relevante ale dreptului internațional, prevederile privind frontiera din aceste tratate sunt aplicabile în relațiile dintre România și Republica Moldova, având în vedere caracterul obiectiv al frontierelor. Frontiera este deci stabilită în conformitate cu Tratatul româno-sovietic din 1961 și cu celelalte documente la care face acesta referire.

Ulterior destrămării fostei URSS, au fost inițiate tratative privind încheierea unui tratat referitor la regimul juridic al frontierei comune. Partea română a transmis, în luna martie 2003, un proiect de *Tratat între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind regimul frontierei de stat, colaborarea și asistența mutuală în probleme de frontieră*. În urma negocierilor bilaterale s-a reușit convenirea textului Tratatului, care a fost semnat la 8 noiembrie 2010, la București.

Tratatul indică documentele relevante prin care a fost stabilit anterior traseul frontierei dintre cele două state (Tratatul româno-sovietic privind regimul frontierei de stat din 1961, Protocolul privind traseul frontierei în sectorul nodului hidrotehnic Stânca – Costești, documentele de demarcare adoptate de Comisia mixtă și Comisia specială mixtă româno-sovietică, documentele de demarcare, anexele și completările la acestea care pot fi încheiate pe perioada de valabilitate a Tratatului).

Se prevede că punctele de întâlnire a frontierelor de stat ale României, Republicii Moldova și Ucrainei vor fi stabilite printr-un acord trilateral separat.

Sunt indicate principiile privind stabilirea frontierei pe sectoarele apelor de frontieră curgătoare (pe sectoarele navigabile, pe mijlocul șenalului navigabil principal; pe sectoarele nenavigabile, pe mijlocul pânzei de apă a râului sau a brațului său principal). Se stipulează că, începând cu anul următor anului intrării în vigoare a Tratatului, se va efectua verificarea în comun a traseului frontierei de stat, care se va finaliza cu întocmirea unor noi documente de demarcare, care vor înlocui ultimele documente de demarcare în vigoare, dintre care ultimele datează din anul 1974.

Владимир КАЙДАСЬ,
*советник Отдела правового оформления государственной
границы МИД Украины*

ДОГОВОРНО-ПРАВОВОЕ ОФОРМЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ УКРАИНЫ С СОСЕДНИМИ СТРАНАМИ

После обретения Украиной в 1991 году государственной независимости, начался процесс договорно-правового оформления границ государства.

На первом этапе этого процесса было достигнуто политическое признание территориальной целостности Украинского государства, которое нашло свое отображение в базовых политических договорах, которые Украина заключила со всеми соседними государствами.

Следующие этапы юридического оформления границы - делимитация, демаркация и режим использования - находятся на разных стадиях.

Являясь правопреемником государственной границы бывшего СССР, Украина унаследовала, таким образом, уже делимитированную и демаркированную границу с Республикой Польша, Словацкой Республикой, Венгерской Республикой и Румынией.

С этими государствами были заключены соответствующие двусторонние договоры о режиме государственной границы. На основании этих договоров образованы двусторонние смешанные комиссии, которые периодически осуществляют проверку прохождения линии государственной границы (редемаркацию).

Такая проверка уже завершена на украинско-польской, украинско-словацкой и украинско-венгерской государственной границе.

По ее результатам, сторонами были приняты новые демаркацион-

ные документы: протоколы-описания прохождения линии государственной границы, альбомы карт государственной границы и протоколы пограничных знаков.

В настоящее время проводится проверка украинско-румынской государственной границы.

Относительно договорно-правового оформления государственной границы Украины с сопредельными государствами – бывшими республиками СССР.

Наиболее комплексным и сложным по своему характеру является **процесс договорно-правового оформления украинско-российской государственной границы.**

В 2003 году был заключен Договор между Украиной и Российской Федерацией об украинско-российской государственной границе, в котором стороны признали административную границу между бывшими СССР и РСФСР государственной границей между Украиной и Россией на суше.

Упомянутым Договором заложены правовые основания для перехода к следующей фазе правового оформления государственной границы – ее демаркации.

17 мая 2010 года в Киеве заключено Соглашение между Украиной и Российской Федерацией о демаркации украинско-российской государственной границы. Данное Соглашение вступило в силу 29 июля 2010 года. Оно является основанием для создания Совместной украинско-российской демаркационной комиссии и проведения демаркации сухопутного участка украинско-российской государственной границы.

Проект Положения о Совместной украинско-российской демаркационной комиссии будет разработан и согласован в рамках ее заседаний, а также утвержден в установленном законодательством Украины и Российской Федерации порядке.

Размежевание Азовского и Черного морей и Керченского пролива

Переговорный процесс по размежеванию (делимитации) Азовского и Черного морей и Керченского пролива ведется с 1996 года.

В 2003 году был заключен Договор о сотрудничестве в использовании Азовского моря и Керченского пролива, однако, вопрос государственной границы с Россией на морском участке остается неурегулированным.

Позиция Украины базируется на международном праве, дейст-

вующих на время существования бывшего СССР законодательных актах и процедурах определения межреспубликанских границ, двусторонних договорах между Украиной и Российской Федерацией, международных обязательствах и внутреннем законодательстве двух государств.

В частности, во времена СССР по Керченскому проливу проходила административная граница между УССР и РСФСР, которая была нанесена на всех географических и топографических картах этого района, издаваемых в СССР, в т.ч. и картах Генерального штаба СССР, Главного управления геодезии и картографии.

Данная граница, соответственно статье 5 действующего Соглашения о создании СНГ от 8 декабря 1991 года („Высокие Договорные Стороны признают и уважают территориальную целостность друг друга и неприкосновенность существующих границ в рамках Содружества”), была признана Украиной и Россией и получила статус государственной границы между нашими государствами.

В настоящее время обоим государствам необходимо признать существующую государственную границу в Керченском проливе путем заключения соответствующего договора. Именно таким образом была оформлена государственная граница между Эстонией и Россией на Чудском озере.

Переговорный процесс по данному вопросу активно продолжается.

Наиболее продвинутое состояние договорно-правового оформления государственной границы Украины с бывшими советскими республиками отмечается с **Республикой Молдова**.

В августе 1999 года был заключен Договор между Украиной и Республикой Молдова о государственной границе, неотъемлемыми приложениями к которому являются материалы делимитации, проведенной в 1995-1999 годах.

В соответствии с данным Договором была образована Совместная украинско-молдавская демаркационная комиссия, которая начала свою работу в 2002 году.

Состоялось 39 заседаний Совместной комиссии. Демаркировано 754 км из 1222 км украинско-молдавской государственной границы.

Демаркация границы не осуществлена:

- в районе железобетонной водосливной плотины Днестровского буферного гидроузла (на северном участке);

- на центральном (приднестровском) участке /452 км/ (Винницкая обл. (47 км), Одесская обл. (405 км));

- на несогласованных отрезках южного участка (около 15 км), в т.ч. в районе н.п. Джурджулешть Республики Молдова.

В июле 2010 года, при участии эксперта-наблюдателя Миссии EUBAM, начат полевой этап демаркации центрального участка украинско-молдавской государственной границы.

За время полевых работ вынесено на местность 97 км государственной границы, определено 514 мест установки пограничных знаков, из них 18 мест – на водных (речных) участках.

Демаркационные работы продолжаются.

Наименее оформленной в договорно-правовом отношении является государственная граница Украины с **Республикой Беларусь**.

Договор между Украиной и Республикой Беларусь о государственной границе подписан в 1997 году, но до сих пор не вступил в силу.

В 1997 году Верховная Рада Украины ратифицировала упомянутый Договор.

Парламент Беларуси ратифицировал Договор в апреле 2010 года. Президент Республики Беларусь в мае 2010 года подписал соответствующий закон о ратификации.

Для вступления в силу Договора должна состояться процедура обмена ратификационными грамотами. После этого, стороны создадут Совместную украинско-белорусскую демаркационную комиссию и начнут демаркацию государственной границы.

Делимитация континентального шельфа и исключительных экономических зон Украины и Румынии в Черном море

3 февраля 2009 года было объявлено решение Международного Суда ООН в деле о делимитации континентального шельфа и исключительных экономических зон Украины и Румынии в Черном море. Своим Решением Суд определил линию размежевания континентального шельфа и исключительных экономических зон Украины и Румынии в северо-западной части Черного моря, т.е. морских пространств, находящихся за пределами территориальных вод, определены географические координаты указанной линии.

Суд также установил, что о. Змеиный был в свое время правомерно включен в территорию СССР на основании Протокола 1948 года и в соответствии с Парижским мирным договором 1947 года. Тем самым Суд опроверг тезис румынской стороны относительно сомнительности правового титула Украины на владение островом.

ПРОТЯЖЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ УКРАИНЫ

Общая протяженность 6992,03 км

сухопутный участок 5637,03 км

морской участок 1355 км

по Черному морю 1056,5 км

по Азовскому морю 249,5 км

по Керченскому проливу 49 км

С сопредельными странами

Республика Польша 542,39 км

в т.ч. речной 187,3 км

Словацкая Республика 98,5 км

в т.ч. речной 2,3 км

Венгерская Республика 135,1 км

в т.ч. речной 85,1 км

Румыния 613,8 км

в т.ч. речной 292,8 км

морской 33 км

Республика Молдова 1222 км

в т.ч. речной 267 км

Республика Беларусь 1084,2 км

в т.ч. речной 325,9 км

Российская Федерация 2295,04 км

в т.ч. сухопутной 1974,04 км

морской 321 км

Сергей ПАВЛЕНКО,

эксперт Центра антикризисных исследований, г. Киев, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ДЕЛИМИТАЦИИ И ДЕМАРКАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ГРАНИЦ

Анализ действий некоторых стран на международной арене свидетельствует о том, что со стороны лидеров и отдельных политиков ряда стран звучат высказывания о существовании якобы **территориальных претензий к другим государствам-соседям. И поэтому современные проблемные вопросы делимитации[1] и демаркации[2] государственных границ являются одними из наиболее актуальных и одновременно спорных.** В качестве примера, по мнению отдельных украинских экспертов, можно выделить **существующие в этой сфере наиболее чувствительные проблемные вопросы двусторонних отношений между Украиной с одной стороны, Румынией и Республикой Молдова – с другой.**

Следует отметить, что одним из основных условий вступления настроенных на евроинтеграцию Украины и РМ в ЕС является наличие оформленных и признанных мировым сообществом государственных границ, обе страны совместными усилиями практически завершили демаркацию украинско-молдавской государственной границы на ее северном и южном участках (в соответствии с международной практикой, завершением оформления границ между двумя государствами должно стать подписание и ратификация соглашения о режиме государственной границы, пограничном взаимодействии и сотрудничестве).

В переговорном процессе по вопросам демаркации украинско-молдавской государственной границы наиболее проблемными и несогласованными остаются, по мнению тех же экспертов, участки

границ в районе Днестровского буферного гидроузла, вблизи н.п. Джурджулешты, автомобильной дороги возле н.п. Паланка, а также несколько участков южной части границы. Неопределенность статуса Приднестровского региона РМ, неурегулирование отношений между официальным Кишиневом и руководством Приднестровья затрудняет демаркацию центрального (приднестровского) участка украинско-молдавской государственной границы.

По-мнению большинства украинских специалистов, сложность развития внутривитуполитической ситуации в стране в контексте приближающихся досрочных парламентских выборов (намеченных на 28 ноября с.г.) влияет на процесс обсуждения двусторонних пограничных вопросов.

Относительно перспектив разрешения других проблемных вопросов двустороннего характера в данный момент наблюдается ситуация, когда стороны, которые принимают участие в переговорах (как на уровне экспертов, так и членов Совместной украинско-молдавской демаркационной комиссии), практически исчерпали имеющиеся в наличии аргументы по достижению компромиссных решений, что, в свою очередь, уменьшает вероятность окончательного сближения их позиций.

В частности, отдельные представители молдавской стороны, которые принимают участие в указанном переговорном процессе, несмотря на неоднократные уверения Украины относительно необходимости соблюдения Графика разрешения первоочередных вопросов украинско-молдавских отношений (от 1 февраля 2008 г.), пытаются отойти от предложенного в Графике алгоритма действий, осознанно затягивают выполнение взятых на себя международных обязательств в сфере завершения договорно-правового оформления государственной границы, декларируя при этом намерения развития добрососедских отношений с Украиной, а также предлагают рассматривать все проблемные вопросы в отдельном порядке.

Поэтому проблема завершения демаркации украинско-молдавской государственной границы влияет и на темпы продвижения нормативных документов в этой сфере, которые все еще не подписаны между Украиной и Молдовой. В этой связи, а также с целью улучшения состояния договорно-правовой базы между указанными государствами, украинскими экспертами рекомендуется активизировать переговорный процесс на всех уровнях относительно подготовки и подписания межгосударственных документов в пограничной сфере.

Таким образом, по мнению большинства украинских специалис-

тов, с целью активизации обсуждения с молдавской стороной наиболее проблемных вопросов двусторонних отношений целесообразно завершить уточнение вопроса несоответствия определенных в Дополнительном протоколе к Договору между Украиной и РМ о государственной границе характеристик (определенных в Дополнительном протоколе к Договору между Украиной и РМ о государственной границе) участка автомобильной дороги Одесса-Рени в районе н.п. Паланка и земельного участка под ней с их фактическими размерами.

Кроме того, актуальным вопросом остается юридическое оформление в РМ права собственности Украины на земельный участок под автомобильной дорогой Одесса-Рени в районе н.п. Паланка и вступление в силу Протокола о внесении изменений и дополнений в текст Соглашения между правительством Украины и правительством Республики Молдова о взаимном признании прав и урегулировании отношений собственности от 11.08.1994 г.

Следует также иметь в виду готовность украинской стороны к компромиссному подходу в решении вопроса договорно-правового оформления проблемного участка границы в районе н.п. Джурджулешты с обязательным одновременным урегулированием вопроса собственности на часть дамбы Днестровского буферного гидроузла.

Анализ современной ситуации относительно решения проблемных вопросов украинско-молдавских отношений, по мнению большинства украинских экспертов, свидетельствует, что позиция молдавского руководства напрямую зависит от хода и результатов досрочных парламентских выборов в Молдове, а также формирования нового состава правительства. И в случае дальнейшего обострения внутриполитической ситуации в РМ аналитиками не исключается вариант того, что разрешение проблемных вопросов двусторонних отношений «замораживается» на неопределенное время.

Достаточно сложной проблемой, которая сегодня характеризует украинско-румынские отношения, является попытка отдельных политологов Бухареста актуализировать вопрос о якобы имеющихся территориальных претензиях по отношению к соседним государствам, в частности, Украине.

Как известно, в последнее время в ряде средств массовой информации активно обсуждается тема якобы территориальных претензий Румынии к Украине, касающихся необитаемого острова Майкан[3], расположенного на Дунае. В 2010 году вокруг острова в СМИ разгоре-

лись жаркие споры и обсуждения, связанные с возможной подачей Румынией заявки с претензиями на остров по причине изменения фарватера Дуная.

По международному праву, когда граница между странами идет по реке, она проходит по фарватеру, если стороны не смогли договориться иначе.

В это время официальные представители Министерства иностранных дел Украины заявили, что **Киев не намерен менять линию границы с Румынией по реке Дунай и не собирается соглашаться с якобы существующими территориальными претензиями Румынии на о. Майкан.**

При этом в ситуации, которая сложилась вокруг о. Майкан на Дунае, украинская сторона исходит из принципа ненарушения норм соглашения между Украиной и Румынией от 2003 года, которым закреплена нерушимость государственной границы. Украина выходит из того, что ни один участок ее территории не может быть в одностороннем порядке захвачен другим государством.

Украинские эксперты также считают, что любые вопросы, которые возникают то ли из-за природных изменений, то ли по другим причинам на реке Дунай, должны быть согласованы на двустороннем уровне в соответствии с нормами международного права. И поэтому на сегодняшний день отсутствуют какие-либо причины для пересмотра линии государственной границы на этом участке. Изменение линии прохождения главного навигационного фарватера в районе о. Майкан **не может рассматриваться следствием природных явлений.**

Заключение новых документов проверки государственной границы **не предусматривает пересмотр существующей границы между Румынией и Украиной.**

Поэтому следует продолжать практику проведения дальнейших переговоров с румынской стороной, а такого рода встречи можно рассматривать как один из элементов практической реализации странами-участницами курса на организацию и практическое осуществление коллективных мер в направлении обеспечения региональной безопасности. Они также содействуют взаимодействию и расширяют перспективы для разрешения актуальных вопросов в сфере взаимной заинтересованности, открытости и прагматизма, с четким соблюдением норм действующей нормативно-правовой базы двусторонних отношений.

В этом направлении Украина открыта для обсуждения конкретных направлений и форм сотрудничества по вопросам взаимной заинтересованности.

Примечания

1. **Делимитация границы** (лат. *delimitatio* — *установление границ*) — определение общего положения и направления государственной границы между сопредельными государствами путём переговоров.

Постановления о делимитации обычно являются составной частью мирных договоров или специальных соглашений об установлении или изменении государственных границ. В ходе делимитации договаривающиеся стороны составляют по карте, без проведения работ на местности описание прохождения линии границы, которое может быть самостоятельной статьёй в самом договоре или в приложении к нему. В соответствии с определённым в договоре положением линии границы, она наносится на географическую карту, которая, как правило, является составной частью договора о делимитации границы и в этом качестве служит наглядным свидетельством о положении линии границы. Материалы делимитации служат основанием для последующего этапа определения границы — проведения её на местности (демаркации).

2. **Демаркация границы** (лат. *demarcatio* — *разграничение*) — проведение линии государственной границы на местности с обозначением её специальными пограничными знаками.

Демаркация границы осуществляется на основании документов о делимитации границы (договор, описание линии государственной границы с приложением специальной карты) совместными комиссиями, создаваемыми на паритетных началах. Во время работ по демаркации производится топографическая съёмка или аэрофотосъёмка местности, на основании чего составляется крупномасштабная топографическая карта пограничной полосы, устанавливаются пограничные знаки (столбы, проволоочные ограждения и т. п.) и определяются их топографические координаты. О всех действиях по демаркации границы составляются специальные документы: протоколы с описанием прохождения линии границы и пограничных знаков (к протоколам прилагаются схемы и фотоснимки этих знаков). Пограничные знаки не подлежат произвольному перемещению, и стороны обязаны следить за содержанием их в надлежащем состоянии.

Проверка ранее демаркированной границы и восстановление или замена разрушенных пограничных знаков называется редемаркацией.

3. **Майкан** — небольшой остров на Дунае. Административно входит в Одесскую область Украины. Расположен между украинским островом Салмановский и румынским островом Черновка. Между Майканом и Черновкой проходит государственная граница Румынии и Украины.

Vitalie GAMURARI,
doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM

DELIMITAREA FRONTIERELOR ÎN PRACTICA INTERNAȚIONALĂ: ASPECTE JURISDICȚIONALE ȘI POLITICO- DIPLOMATICE

Selon le Dictionnaire de la terminologie du droit internationale, la frontière est la «ligne déterminant où commencent et où finissent les territoires relevant respectivement de deux Etats voisins». Présisant cette définition, la juridiction internationale a estimé qu'«une frontière internationale est la ligne formée par la succession des points extrêmes du domaine de validité spatiale des normes de l'ordre juridique d'un Etat», la même définition valant pour la frontière terrestre et la frontière maritime.

Selon la Cour Internationale de Justice « la frontière moderne est une ligne séparant des espaces territoriaux où s'exercent deux souverainetés différents ». Aussi, «définir un territoire est définir ses frontières », sans que la distinction entre conflits de délimitation et conflits d'attribution territoriale, parfois faite en doctrine, ait de réelle portée pratique puisque toute délimitation a nécessairement « pour conséquence de répartir les parcelles limitrophes de part et d'autre de ce tracé ».

Introducere

Teritoriul reprezintă unul din elementele fundamentale ale statului. Conform Convenției de la Montevideo din 1933 (prevederile acesteia sunt recunoscute norme cutumiare) elemente ale statului sunt: teritoriul, populația și capacitatea de a întreține relații internaționale. Este evident că, capacitatea de a-și delimita teritoriul în mare măsură depinde de capacitatea de a întreține relații internaționale.

Caracterizând unul din elementele principale ale statului, pornim de la

definirea competenței internaționale a statului – „forța juridică (...) recunoscută de dreptul internațional unui stat (...) de a cunoaște un caz, de a lua o decizie, de a regla un diferend”. [1]

Ca regulă generală, orice competență poate fi analizată *ratione loci*, deoarece orice competență este „spațială”, se aplică activităților care au o bază teritorială. Adoptarea acestui criteriu spațial de determinare a competențelor statale conduc în mod inevitabil la delimitarea competențelor pe care statul le exercită pe teritoriul său de acele pe care le exercită în afara teritoriului său.

Suveranitatea teritorială apare ca o expresie acceptată din punct de vedere lingvistic, care este mai degrabă comodă decât exactă: aceste competențe decurg din suveranitatea asupra teritoriului, ele fiind manifestări sau consecințe și nu conținut. Însă expresia în cauză are meritul de a pune accentul pe faptul că asemenea competențe nu pot fi exercitate decât prin intermediul exclusivității jurisdicției statului asupra propriului teritoriu; și că corelativ, aceste competențe sunt cele mai vaste, cele mai importante recunoscute statului de dreptul internațional.

În hotărârea din 16 noiembrie 1957, în speța *lacul Lanoux*, Arbitrajul exprimă net această idee: „Suveranitatea teritorială apare ca o prezumție. Ea trebuie să fie flexibilă în raport cu obligațiile internaționale, indiferent de sursa acestora, însă ea nu cedează în fața acestora”. [2] Această regulă a fost exprimată, doar că într-o altă formă, de Curtea Internațională de Justiție a ONU (CIJ) în hotărârea din 1949 în speța *strâmtoarea Corfu*: „Între statele independente, respectarea suveranității teritoriale constituie una din bazele esențiale în raporturile internaționale”. [3]

Aspecte teoretico-practice privind delimitarea frontierelor în dreptul internațional

Conform Dicționarului de terminologie a dreptului internațional, frontiera reprezintă „linia ce determină unde pornește și unde finalizează teritoriile în care se încadrează cele două state vecine”. Precizând această definiție, Arbitrajul împuternicit să determine Frontiera maritimă dintre Guinea-Bissau și Senegal, a constatat că „o frontieră internațională reprezintă linia formată prin succesiunea punctelor extreme ale domeniilor de validitate spațială a normelor de ordin juridic ale unui stat”, [4] aceeași definiție se aplică frontierei terestre și frontierei maritime. [5]

Frontiera modernă reprezintă linia ce separă spațiile teritoriale unde sunt exercitate două suveranități diferite. La fel, „a defini un teritoriu presupune definirea frontierelor sale”, [6] fără ca distincția între litigiile de delimitare și

cele de atribuire teritorială, deseori întâlnită în doctrină, să fie reală, deoarece orice delimitare are în mod necesar „ca consecință întregirea parcelelor limitrofe de o parte și de alta a traseului în cauză”. [7]

Stabilirea unei linii de frontieră presupune constituirea unei comunități umane, relativ sedentară și atașată la o entitate statală. Cei drept, în opinia CIJ această regulă nu este acceptată în cazul zonelor nomade sahariene până la mijlocul secolului XIX, care a constatat că legăturile existente între diversele triburi „nu cunoșteau frontiere între teritorii”. [8]

Frontiera este în principiu o limită de caracter internațional. Ea trebuie să delimiteze în mod clar liniile stabilite conform unei proceduri internaționale, dar care nu separă statele, ci sunt limite trase între diferite colectivități intra-statale conform unei proceduri de drept intern.

Există în principiu, linii provizorii ce separă combatanți care sunt stabilite prin convenții de armistițiu. În Germania ocupată, imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, limitele zonelor de ocupație a Aliaților nu au fost considerate frontiere (a se vedea de exemplu hotărârea Arbitrajului din 9 octombrie 1998 între Erythreia și Yemen, care precizează că Armistițiul de la Mudros între Aliați și Imperiul Otoman nu a putut avea efecte juridice definitive pentru atribuirea teritoriilor respective). [9] Situația este mai puțin clară atunci când se referă la linia de partajare a statelor divizate (Coreea, iar în trecut Vietnamul și Germania): Actul Final al CSCE de la Helsinki din 1975 nu face referință decât la frontierele statelor participante, RF Germană și RD Germană, până la reunificare, au menținut în aplicare un regim special pentru „comerțul intern german”, care postula absența unei frontiere internaționale între ele. Urmat de Tratatul de unificare din 31 august 1990, Tratatul de la Moscova din 12 septembrie 1990 privind reglementarea definitivă a chestiunii germane, definește teritoriul german ca incluzând fostele RF Germană și RD Germană și „Berlinul în ansamblu”, confirmă caracterul definitiv a frontierelor sale și dispune că Germania unită nu are nici o revendicare teritorială față de alte state” (art.1). Conform acestor dispoziții, Germania și Polonia au încheiat la 14 noiembrie 1990 un tratat ce confirmă traseul frontierei pe linia Oder-Neisse. [10]

Ce ține de limitele ce separă colectivitățile teritoriale în interiorul unui stat, acestea nu sunt frontiere, fie că este vorba despre delimitarea dintre statele membre în cadrul unui stat federal, fie despre cele ale coloniilor limitrofe a unei puteri coloniale. Între timp, odată cu obținerea independenței de către aceste colonii, aceste delimitări administrative pot să se transforme în frontiere.

Operațiunea completă de determinare a liniei de frontieră este constituită din mai multe faze. Prima este cea de delimitare, operațiune juridică și politică care fixează întinderea spațială a împuternicirilor statale. Cea de-a doua este demarcarea – operațiune tehnică de executare care instalează pe sol termenii unei delimitări stabilite.

Distincția dintre cele două concepte nu este tot timpul ușoară în practică. [11]

Cea de-a treia și ultima fază constă în delimitare, operațiune care materializează frontiera pe teren prin repere convenite (terminale, pichete etc.).

În hotărârea emisă la 29 septembrie 1988 între Egipt și Israel în speța *Taba*, Arbitrajul pare că a acceptat să prevaleze traseul delimitării ulterioare în baza celui prevăzut prin Acordul de delimitare din 01.10.1906 dintre Marea Britanie și Imperiul Otoman. [12] Cu toate acestea, este mai frecvent deducerea dintr-o operațiune de demarcare existența unui acord anterior referitor la delimitarea frontierei existente. [13]

Stabilirea unei frontiere angajează viitorul. După cum a menționat CIJ în speța *Templul din Preah Vihear*: „În general, în cazul în care două țări definitivează între ele o frontieră, unul din obiectivele sale principale este de a stabili o soluție stabilă și definitivă”. [14] Statele înconjoară deci multiple precauții la diverse etape ale operațiunii și-și consacră angajamentul mutual, de regulă printr-un tratat. Solemnitatea operațiunii impune o îngrijorare privind stabilitatea juridică suficient de puternică pentru a disocia delimitarea frontierelor de soarta tratatelor care le-au stabilit. [15]

Traseul frontierei poate fi stabilit în urma unor negocieri, a unui regulament unilateral sau colectiv adoptat de „un grup de Puteri”, de regulă în urma unui război, în baza unei reguli cutumiare sau a unei reglementări jurisdicționale sau de arbitraj. Soluția perfectă ar fi semnarea unui acord internațional.

În cazul Republicii Moldova prezintă interes practica de delimitare a frontierelor naturale constituite prin fluvii sau râuri. În acest caz (fapt bine cunoscut) linia de frontieră uneori apare ca o soluție inegală, deoarece unul din state dispune în întregime de pista apei, iar uneori la mijlocul acestui fluviu (sistemul liniei mediane). Din considerente practice, în cazul pistelor apelor navigabile, domină soluția ce face să coincidă frontiera cu thalwegul, în principiu există mai multe definiții, dar care coincid cu linia mediană a canalului navigabil; [16] în cazul mai multor canale navigabile, vom reține canalul principal. Pentru a-l determina, Curtea în speța privind insula

Kasikili/Sedudu s-a bazat pe o pluritate de criterii – adâncimea, lățimea, „configurarea profilului cursului canalului”, navigabilitatea. [17] Trebuie la fel de precizat dacă traseul este stabilit în funcție de apele complete sau de cele scăzute ale fluviului.

Odată cu declanșarea procesului de decolonizare în America Latină în secolul XIX, în Africa și Asia în secolul XX, noile state au reținut un principiu politic de delimitare numit *uti possidetis juris*, [18] care prevede fixarea frontierei în funcție de vechile delimitări administrative interne ale statului precedent, pe teritoriul căruia s-au constituit noile formațiuni statale. Aceeași regulă a fost acceptată în cazul destrămării Yugoslaviei, a URSS și a Cehoslovaciei în ultimul deceniu al secolului XX. Această soluție favorabilă pentru *statu quo ante*, acest principiu vizează să „înghețe” litigiile teritoriale și să micșoreze tensiunile.

Referindu-ne la Yugoslavia, menționăm că Consiliul de Securitate a aprobat Declarația CSCE din 3 septembrie 1991 conform căreia „nici un câștig sau modificare a teritoriului prin aplicarea forței în interiorul Yugoslaviei nu este acceptată” [19] și cere „respectarea principiului caracterului inacceptabil a oricărei modificări a frontierei prin intermediul forței”. [20] Mai explicit, Comisia de Arbitraj a Conferinței pentru Pace în Yugoslavia s-a referit la hotărârea CIJ menționată anterior pentru a estima că „principiul *uti possidetis juris* (...), recunoscut inițial în procesul de reglementare a problemelor de decolonizare în America și în Africa, constituie astăzi un principiu ce reprezintă un caracter general” (avizul Nr.3 din 11 ianuarie 1992), [21] că dreptul popoarelor de a dispune de ele însele nu poate avea prioritate „cu excepția cazurilor prezenței acordului chiar din partea statelor cointeresate” (avizul Nr.2 din 11 ianuarie 1992). [22] Ce ține de ex-URSS facem referință la art.5 al Acordului de la Minsk din 08.12.1991 prin care au fost confirmate delimitările administrative dintre fostele republici unionale pentru stabilirea frontierelor dintre noile state independente.

Normele cutumiare și convenționale în serviciul dreptului internațional contemporan în procesul de delimitare a frontierelor dintre state

Incertitudinea privind traseul frontierelor este sursa unui litigiu internațional important: este vorba despre o „chestiune de suveranitate” extrem de sensibilă, dat fiind că miza este concretă și fundamentală, deoarece aceasta reprezintă extinderea suveranității teritoriale a statului respectiv. Chiar dacă contestările teritoriale nu sunt excluse între „vechile” state europene (a se vedea speța *Minquiers et Échéhours* între Franța și Regatul Unit; [23] sau speța privind unele Porțiuni frontaliere între Regatul Belgia și Regatul Țărilor de Jos [24]),

acestea sunt frontierele dintre statele constituite în urma decolonizării sau a destrămării unor statelor (URSS, Yugoslavia) care au la origine problemele cele mai numeroase și cele mai dificile. Și dacă principiul *uti possidetis juris* acordă în acest sens un exemplu de soluție, aplicarea acestuia pare a fi insuficientă pentru determinarea exactă a frontierei.

Delimitările coloniale nu au avut tot timpul o mare precizie sau veneau în contradicție cu aspectele geografice sau naturale, uneori acestea chiar lipseau. De unde și renașterea litigiilor teritoriale, care prin interzicerea aplicării forței, pot fi soluționate prin recurgerea la arbitraj sau la o jurisdicție internațională [25] sau prin negocieri diplomatice, obiectivul cărora este delimitarea frontierelor.

După cum a stabilit una din camerele CIJ în speța privind diferendul frontaliier terestru, insular și maritim „nu putem nega importanța principiului *uti possidetis juris* care, în general a dat naștere la frontiere exprese și stabile”, acesta „nu este acela în raport cu care instanțele internaționale stabilesc o regulă” și, dacă limitele anterioare sunt incerte, „*uti possidetis juris*, în cazul dat, se referă doar la o cale instabilă”. [26]

Într-o asemenea ipoteză „caracterul salvator” al lui *uti possidetis juris* pare a fi iluzoriu: se postulează existența unei frontiere, însă traseul său trebuie să fie stabilit adesea „într-o manieră a unui puzzle pornind de la unele piese decupate anterior, în așa fel încât întinderea și amplasarea frontierei obținute să depindă de mărimea și forma piesei inserate”. [27]

Chestiunea delimitării frontierelor supuse examinării CIJ în mare parte se referă la spațiile maritime. În acest sens este destul de benefică practica Înaltei Curți prin intermediul căreia au fost fixate și promovate mai multe norme și principii de drept internațional – multe dintre care au devenit parte componentă a dreptului internațional cutumiar.

Dreptul internațional contemporan „recomandă” statelor să-și soluționeze diferendele teritoriale pe cale amiabilă. În acest sens soluția ar fi adresarea unei jurisdicții internaționale, în special CIJ, fapt deja menționat în lucrare. Dar nu este exclus nici dialogul direct dintre părțile cointeresate.

Este bine cunoscut faptul că calitatea de membru al NATO și al UE este incompatibilă cu careva pretenții teritoriale. Așa, de exemplu, România și Ucraina au acceptat jurisdicția CIJ în speța privind delimitarea maritimă în Marea neagră, [28] iar Slovenia și Croația au semnat un acord, ce le-a permis să înceapă consultații nu doar pentru a evita un posibil conflict armat, dar și pentru a încerca de a găsi o soluție viabilă în lipsa unei hotărâri jurisdicționale internaționale. În principiu, intrarea în esență acestui micro-

conflict, va permite evitarea altor conflicte de acest gen din spațiul ex-yugoslav prin intermediul unei soluții originale.

Vom încerca să facem o analiză a acestui litigiu care include chestiunea delimitării frontierei sloveno-croate în golful Piran. [29]

Dreptul mării conține câteva principii simple, însă combinația acestora trezește anumite complexații. Art.2 al Convenției de la Montego Bay (1982) privind dreptul mării stipulează că fiecare stat riveran are dreptul să delimiteze un spațiu suveran, numit „ape teritoriale” de un minimum de 12 mile calculat de la țărm. Articolul 15 intitulat *Delimitation of the territorial sea between States with opposite or adjacent coasts* „Delimitarea mării teritoriale între statele cu țărmuri opuse sau adiacente”, prevede că „În cazul în care coastele a două state sunt opuse sau adiacente reciproc, nici unul din cele două state nu are dreptul, în lipsa unui acord între ele ce ar prevedea contrariul, de a extinde în marea sa teritorială dincolo de linia mediană fiecare punct din care este echidistant față de cele mai apropiate puncte de bază de la care lățimea apelor teritoriale ale fiecăruia dintre cele două state se măsoară. Dispoziția de mai sus nu se aplică, cu toate acestea, în cazul în care este necesar, din motive de titlu istoric sau de alte circumstanțe speciale pentru a delimita apele teritoriale ale celor două state într-un mod care este în contradicție cu acestea” (*traducerea noastră*).

Principiul liniei mediane a fost elaborat prin tratatul de la Osino din 1975 dintre Yugoslavia și Italia. Aplicarea strictă a art.15 al Convenției de la Montego Bay în cazul golfului Piran ar putea avea ca efect privarea Sloveniei de acces la mare. Problema se complică în măsura în care delimitarea terestră la fel a fost contestată. În Istria, „chestiunea celor patru localități” (satele Buzin, Mlini, Skudelin și Skrije) a contrapus cele două republici. Slovenia consideră că cele patru localități erau incluse prin limita cadastrală din 1910, în cadrul comunei Riran. Revendicarea croată viza să instaleze frontiera pe vechea albă a râului Dragnja. Parlamentul sloven a anexat aceste patru localități în 1994. Croația s-a opus viguros acestei modificări subliniind că documentul cadastral din 1946 includea trei din aceste localități în comuna croată Kasteli, iar mai târziu în cadrul comunei Buje. [30] În august 1998 serviciile tehnice ale comunei Piran au racordat aceste localități la rețelele Sloveniei (electricitate, apă, telefon), fapt ce a declanșat anumite tensiuni între cele două state. În principiu, teritoriul pus în discuție este destul de modest. Însă miza include limita maritimă a acestor teritorii – peninsula Savudrija. Slovenia ar putea, în caz de anexiune a acesteia, să pretindă ca punctul de plecare (terestru) de la linia mediană în sensul art.15 al Convenției de la Montego Bay să se afle în Slovenia, în așa fel va include o

mare parte a golfului Piran, transformându-l în mare interioară. Cu toate acestea, menținerea frontierei terestre pe linia din 1991 și poziția golfului Piran (orientată Nord-Vest) este aceea că un traseu maritim, în baza art.15 al Convenției de la Montego Bay va tăia o treime din spațiul aflat sub jurisdicția Sloveniei. În caz că principiul echidistanței ar fi fost adoptat, apele teritoriale croate s-ar întinde până la 2 mile de la porturile Trieste și Koper, stabilind o frontieră maritimă cu Italia.

Însă Croația a respins în permanență o posibilă concesie referitor la frontiera terestră din considerente că războiul cu Serbia din 1991-1995 ar impune o interpretare de ordin că orice concesie teritorială, cât de mică n-ar fi ea, unui din vecinii săi într-un teritoriu recunoscut pe plan internațional Croației ar fi fost perceput de natura de a da un argument Serbiei. O soluție asemănătoare, în viziunea Croației, ar fi ridicat chestiunea frontierei de la Vukovar.

Problema a apărut, în principiu, din considerentele că între cele două republici pe timpul Yugoslaviei lui Tito nu au existat frontiere maritime. Anterior am menționat că frontierele pot fi doar între subiecte de drept internațional, iar în interiorul statului delimitările au un caracter administrativ. În această situație este clar că o delimitare administrativă maritimă între cele două republici nu putea exista *a priori*. Aceasta, la rândul său, face imposibilă aplicarea principiului *utis possidetis juris*, dat fiind că avizele Comisiei Badinter au pus accentul pe delimitarea frontierelor terestre între republicile fostei Yugoslavii: frontierele interioare între republici devin frontiere internaționale între noile state. Economia golfului Piran (pescuit, activități de port) era în special în posesia Sloveniei. Aceasta explică dorința Sloveniei de a garanta un acces suveran la apele internaționale. În principiu, acest acces nici nu era amenințat: liberul pasaj în strâmtori, golfuri și mările interioare a tuturor navelor în timp de pace este un principiu al dreptului mării de pe timpul lui Grotius, iar Convenția de la Montego Bay (1982) doar l-a confirmat. Însă pur simbolic, de a nu avea obligația de a trece prin apele croate în viziunea Sloveniei pare un mijloc pentru a putea afirma: dispunând de un litoral redus (47 km), liberul acces la mare este o chestiune de principiu sau de „rang” internațional.

Revendicarea minimală de către Slovenia a fost tot timpul să dispună de un coridor de acces suveran la mare, în timp ce delegația croată a subliniat de fiecare dată, că din punct de vedere juridic aplicarea art.15 exclude, în mod normal, această concesie din partea Croației a apelor sale teritoriale. Comisia constituită din geografi croați și sloveni „Klemenčić-Gosar” (după numele geografilor croat Klemenčić și sloven Gosar) propusese o „zonă comună croato-slovenă care ar permite Sloveniei să aibă acces la marea din

afara suveranității croate. Zone maritime comune există în Pacific (Timor, strâmtoarea Torres) și America de Sud (Malouines).

Soluția corectă din punct de vedere juridic în soluționarea unui asemenea dezacord este avizul CIJ, competență în sistemul ONU pentru problemele de drept internațional public, cum ar fi delimitarea frontierelor sau un proces în fața noului Tribunal internațional maritim de la Hamburg, constituit special pentru a aplica dreptul mării. În principiu, cele două state pot numi un arbitru în baza unui acord comun, însă Slovenia refuzase această soluție, preferând-o pe cea jurisdicțională. *Statu quo* care a fost propus (moratoriu asupra negocierilor până la intrarea celor două state în Uniunea Europeană) avantajează Croația, la fel ca și aplicarea art.15. Slovenia vrea să admită caracterul de excepție *sui generis* al dezacordului. S-ar putea de forțat următoarea soluție: Slovenia are dreptate din punct de vedere sociologic, însă din punct de vedere juridic – nu. Mai precis, dacă într-adevăr cutuma este un izvor de drept internațional public, în opinia unor autori ea poate apărea ca un izvor subsidiar în cazul în care un acord internațional este aplicabil într-un domeniu cum este dreptul mării. [31] Nu suntem de acord cu o asemenea tratare, dat fiind că practica judiciară, inclusiv a CIJ, ne demonstrează contrariul. [32] Faptul că activitatea economică în golful Piran este dominată de Slovenia, ar fi un argument pentru a stabili o normă cutumiară în lipsa unui acord, dar nu poate permite eliminarea art.15 al Convenției de la Montego Bay, soluție posibilă în cazul acordului din partea Croației. Sub președinția lui Franjo Tuđman, într-un context încă marcat de amintirile războiului din anii 90 ai secolului XX, o concesie de principiu părea a fi exclusă, chiar dacă în realitate Croația avea nevoie de o înțelegere din partea Sloveniei în raport cu alte contencioase bilaterale, în special economice.

Venirea la putere a noului guvern croat în urma alegerilor electorale din ianuarie și februarie 2000 a deblocat situația. Ideea unui coridor ce ar permite Sloveniei să aibă acces la apele internaționale a fost admisă, cu condiția că Croația își păstrează o frontieră maritimă cu Italia. Acordul din iulie 2001 în mare parte se bazează pe propunerile comisiei Klemenčić-Gosar, „zona sloveno-croată a fost transformată într-un coridor sloven”. Slovenia obținuse o concesie de principiu, iar Croația a rămas vecina Italiei. Negocierile dificile impuse inclusiv de lipsa unei frontiere maritime anterioare între Slovenia și Croația explică în mare măsură dificultățile soluției. Însă este clar că contextul politic al ultimului deceniu al secolului XX, necesitatea afirmării statale a Sloveniei și ideea fixă de a apăra „frontierele recunoscute pe plan internațional” a ex-președintelui Franjo Tuđman, care a recuperat regiunea Vukovar doar

în ianuarie 1998, explică acest blocaj. Într-adevăr, principala regulă aplicabilă, este vorba despre art.15 al Convenției de la Bontego Bay, a avut efecte favorabile pentru Croația și de aceea decizia putea fi doar politică.

Încheiere

În cadrul conferinței au fost abordate mai multe aspecte teoretico-practice care pot prezenta un interes sporit pentru Republica Moldova. În acest sens apreciem eforturile depuse de organizatori – unul din meritele cărora este că probabil pentru prima dată în istoria Republicii Moldova a fost abordată problema delimitării frontierelor la nivel de conferință științifică. Totodată, nu putem să nu ne expunem în legătură cu unele tendințe prezente în societatea moldovenească. Este vorba de profesionalismul fiecăruia în domeniul său. Există o regulă acceptată în lumea științifică în calitate de axiomă – fiecare expert se expune doar în domeniul său! Doar câteva exemple din cadrul discursurilor ținute la conferință: nu se face diferențiere între termenii „referendum” și „plebiscit”; dintre tratat de frontieră și acord privind regim de frontieră; se afirmă că Curtea Internațională de Justiție creează precedente judiciare etc.

Mai detaliat dorim să ne referim la un caz. În cadrul dezbaterilor, de unul dintre cei ce se pretinde „specialist” în toate domeniile, evident și în dreptul internațional, a fost aruncată fraza „dreptul internațional este făcut de politicieni”! Ce aberație! Sau poate asemenea concept este accesibil pentru Republica Moldova? În replică profesorul Osmochescu N. a atenționat că dreptul internațional îl creează statele. Nu dorim să negăm declarația în cauză, doar venim cu unele precizări care au drept scop confirmarea regulii date, doar că pentru un public mai specific – cel care se pretinde „atotștiutor”.

Într-adevăr, statele ca principalele subiecte de drept internațional sunt unicele subiecte creatoare de norme de drept internațional. Noi ne referim la altceva. Ne întrebăm – care ar fi nivelul dreptului internațional contemporan dacă procesul de elaborare a proiectelor convențiilor internaționale ar fi fost lăsat pe seama politicienilor și nu a specialiștilor de drept internațional? Cred că sub orice nivel de critică ... sau la nivelul conceperii acestuia de către „elita” politică moldovenească! Este bine cunoscut faptul că proiectele de texte ale viitoarelor acorduri internaționale universale sunt elaborate de Comisia de drept internațional a ONU, care este compusă din 34 de experți de talie mondială, profesori notorii, ce sunt aleși în calitate personală și nu ca reprezentanți ai statelor. Da, într-adevăr, aceste proiecte pentru a deveni norme de drept internațional trebuie să fie acceptate de către state prin voința politică, însă argumentele „pro” și „contra” la fel sunt formulate de specialiști de drept

internațional. Cel puțin aceasta este procedura în cadrul statelor membre a Uniunii Europene spre care atât de „stângaci” tinde și Republica Moldova.

A fost abordată și chestiunea privind delimitarea în Marea Neagră dintre România și Ucraina, fiind menționat că acest „precedent” poate fi aplicabil în alte cazuri??? Menționăm că CIJ nu a dat câștig de cauză în cazul dat, ea a determinat liniile de delimitare a zonelor maritime în jurul Insulei Șerpilor conform normelor dreptului internațional, și nicidecum nu a pus la îndoială apartenența acestei insule la Ucraina, așa cum a fost de câteva ori susținut în cadrul conferinței (spre uimirea experților de la Kiev și București).

În general, trebuie să recunoaștem că adresarea către Înalta instanță judiciară (este vorba despre CIJ) reprezintă un nivel de maturitate al statului. Studiind spețele examinate de CIJ putem determina și perioada de maturizare a fiecărei societăți. Și aici printre primele au fost statele europene – Marea Britanie, Germania, Regatul Țărilor de Jos, Danemarca, Franța etc. Iar în ultimul timp printre statele care se adresează CIJ se enumeră tot mai multe state de pe continentele latino-american și cel african, care se ciocnesc cu chestiunea delimitării frontierelor post-coloniale, care, după cum a fost menționat în lucrare, deseori erau stabilite în mod arbitrar de fostele metropolii.

Referindu-ne la una din problemele abordate, care în viziunea noastră are un caracter populist și electoral – necesitatea încheierii unui Tratat între Republica Moldova și România privind delimitarea frontierei dintre cele două state – constatăm că dreptul internațional este expres în acest sens. Republica Moldova este succesor al URSS la Tratatul dintre URSS și România prin care a fost delimitată frontiera de stat. Succesiunea în dreptul internațional este reglementată prin Convenția de la Viena din 1978 (în vigoare din 1996) privind succesiunea statelor la tratatele internaționale. Prevenind situația în care cineva va pune întrebarea – cum putem face referință la această convenție dacă ea a intrat în vigoare în 1996, pe când Republica Moldova s-a constituit în 1991, răspundem că Convenția de la Viena (1978) privind succesiunea statelor la tratatele internaționale a existat până în 1996 în formă cutumiară, fapt confirmat de practica statelor. În așa fel, între Republica Moldova și România este necesar de a încheia un acord prin care va fi stabilit regimul de frontieră. Drept exemplu poate servi practica altor state din spațiul ex-URSS, inclusiv Ucraina, Belarusi, Letonia, Lituania, Estonia etc. Ce ține de frontiera cu Ucraina, constatăm că Republica Moldova și-a asumat anumite obligațiuni internaționale în urma semnării acordului bilateral, iar în conformitate cu principiul *pacta sunt servanda* trebuie să le onoreze cu bună credință. Totodată, aceasta nu împiedică Chișinăul de a continua negocierile în scopul semnării

unui protocol adițional – obiectivul căruia ar fi definitivarea unor aspecte litigioase în interesul cetățenilor ambelor țări.

În final constatăm că dialogul cu statele vecine – România și Ucraina – trebuie continuat, accentul fiind axat pe respectarea intereselor cetățenilor Republicii Moldova, dar în egală măsură și pe importanța respectării obligațiilor internaționale asumate de stat, indiferent de natura acestora – convenționale sau cutumiare.

Referințe

1. Dictionnaire de la terminologie du droit international. Sirey. 1960, p.132.
2. Daillier P., Pellet A. Droit international public. 7-e edition. L.G.D.J. Paris. 2002, p.463.
3. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire de Déroit de Corfu (Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord c. Albanie). **Arrêt du 9 avril 1949** <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1644.pdf> consultat la 26.10.2010.
4. Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law. Summaries of the Decisions. Arbitral Award of 31 July 1989 (Guinea-Bissau v. Senegal) http://www.mpil.de/www/en/pub/research/details/publications/institute/wcd.cfm?fuseaction_wcd=aktdat&aktdat=dec0202.cfm consultat la 26.10.2010.
5. Daillier P., Pellet A., op. cit., p.465.
6. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire du différend territorial (Jamahiryia arab libyenne/Tchad). **Arrêt du 3 février 1994** <http://www.icj-cij.org/docket/files/83/6896.pdf> consultat la 26.10.2010.
7. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire du différend frontalier (Burkina Faso/République du Mali). **Arrêt du 22 décembre 1986** <http://www.icj-cij.org/docket/files/69/6446.pdf> consultat la 26.10.2010.
8. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Sahara occidental. **Avis consultatif du 16 octobre 1975** <http://www.icj-cij.org/docket/files/61/6194.pdf> consultat la 26.10.2010.
9. Nicole Boivin & Dorian Q. Fuller. Shell Middens, Ships and Seeds: Exploring Coastal Subsistence, Maritime Trade and the Dispersal of Domesticates in and Around the Ancient Arabian Peninsula http://sealinks.arch.ox.ac.uk/documents/Boivin_Fuller_2009.pdf consultat la 26.10.2010.
10. P. Koenig. « La frontière Oder-Neisse ». Annuaire français de droit international. 1990, p.107-123.
11. M. Mendelson et S.C. Hulton. « Les décisions de la Commission de N.U. de démarcation de la frontière entre l'Irak et le Kuweit ». Annuaire français de droit international. 1993, p.178-231.
12. Daillier P., Pellet A., op. cit., p.467.
13. CIJ. Affaire du différend territorial (Jamahiryia arab libyenne/Tchad), op. cit.
14. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire *Temple de Préah Vihear* (Cambodge c. Thailande). **Arrêt du 15 juin 1962** <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/4870.pdf> consultat la 26.10.2010.

15. CIJ. Affaire du différend territorial (Jamahiriya arab libyenne/Tchad), op. cit.
16. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire *Ile de Kasikili/Sedudu* (Botswana/Namibie). **Arrêt du 13 décembre 1999** <http://www.icj-cij.org/docket/files/98/7576.pdf> consultat la 26.10.2010.
17. Ibidem, par. 27-42.
18. Referitor la principiul *uti possidetis juris* a se vedea: J.M. Sorel et R. Mehoti, « *L'uti possidetis* entre la consécration juridique et la politique ». Annuaire français de droit international. 1994, p.19-40.
19. Rezoluția Consiliului de Securitate a ONU a 713 din 25 septembrie 1991 [http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=S/RES/713\(1991\)](http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=S/RES/713(1991)) consultat la 26.10.2010.
20. Rezoluția Consiliului de Securitate a ONU a 752 din 15 mai 1992 [http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=S/RES/752\(1992\)](http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=S/RES/752(1992)) consultat la 26.10.2010.
21. Revue générale de droit international public. 1992, p.268.
22. Ibidem, p.266.
23. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire *Minquiers et Ecréhous* (France/Royaume-Uni). **Arrêt du 17 novembre 1953** <http://www.icj-cij.org/docket/files/17/2022.pdf> consultat la 26.10.2010.
24. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire *Souveraineté sur certaines parcelles frontalières* (Belgique/Pays-Bas). **Arrêt du 20 juin 1959** <http://www.icj-cij.org/docket/files/38/4804.pdf> consultat la 26.10.2010.
25. A se vedea drept exemplu: hotărârea Consiliului federal elvețian, 24 martie 1922 (Venezuela v. Columbia); hotărârea Reginei Elisabeth în speța Canal de Beagle (1977) și diferendele frontaliere dintre Burkina Faso și Mali (CIJ, hotărârea din 22 decembrie 1986), El Salvador și Honduras (hotărârea CIJ din 11 septembrie 1999), Guinea-Bissau și Senegal (hotărârea arbitrară din 31 iulie 1989), Libya și Tchad (hotărârea CIJ din 3 februarie 1994), Bostwana și Namibia (hotărârea CIJ din 13 decembrie 1999), Camerun și Nigeria (CIJ, 1993).
26. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire *Différend frontalier terrestre, insulaire et maritime* (El Salvador/Honduras; Nicaragua (intervenant)). **Arrêt du 11 septembre 1992** <http://www.icj-cij.org/docket/files/75/6670.pdf> consultat la 26.10.2010. A se vedea în egală măsură hotărârea arbitrală din 9 octombrie 1998 în speța privind insulele Hanish (Erythrea v. Yemen).
27. Idem.
28. Cour Internationale de Justice. Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances. Affaire *Délimitation maritime en mer Noire* (Roumanie c. Ukraine). **Arrêt du 3 février 2009** <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14986.pdf> consultat la 26.10.2010.
29. Joseph Krulic, « Le problème de la délimitation des frontières slovéno-croates dans le golfe de Piran », *Balkanologie*, Vol. VI, n° 1-2 | décembre 2002, [En ligne], mis en ligne le 03 février 2009. URL : <http://balkanologie.revues.org/index445.html> citat la 18 octombrie 2010.
30. Idem.
31. Joseph Krulic, op. cit.
32. Referitor la cutumă a se vedea: Gamurari V. „Cutuma ca izvor de drept și rolul ei în codificarea dreptului internațional”. *Analele. ULIM. Seria Drept*. Vol.7. 2007, p.103-113.

Ludmila ROȘCA,
doctor habilitat în filosofie, IRIM

CONCEPȚIA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA: OBIECTIVE PRIORITARE

Statul nu apare din voința unei persoane sau a unui grup de oameni, autoritatea acestora a fost recunoscută de membrii comunității doar atunci, când ei au reușit să-i convingă că schimbarea modului de viață le va ameliora tuturor condițiile de existență. Omul a acceptat autoritatea semenilor prin delegarea propriilor libertăți unor structuri social-politice în schimbul garanțiilor drepturilor naturale. La rîndul său pentru a-și demonstra eficiența și simultan a-și lărgi influența asupra tuturor membrilor comunității, instituțiile social-politice au selectat în calitate de priorități ale propriei activități: asigurarea identității, suveranității, independenței și integrității teritoriale. Prioritățile menționate ar putea fi examinate și în calitate de condiții de funcționare eficientă a instituțiilor statului național. În așa fel, indiferent de epoca istorică în care își desfășoară activitatea, statul în scopul realizării propriilor interese stabilește jaloane politice pentru ghidarea unei concepții a securității. Concepția securității corelează obiectivele politicii interne și externe ale statului cu funcțiile și împuternicirile instituțiilor – elemente ale sistemului politic.

Statele, ce-și consolidează și își fortifică instituțiile în epoca modernă, într-o măsură mai mare sau mai mică, dar fără excepții, își ordonează activitățile într-o strategie de securitate națională. “Strategia de securitate națională reprezintă arta și știința de a dezvolta și folosi puterea politică și economică a unei națiuni, împreună cu forțele sale armate, în timp de pace, în situații de criză și de război pentru asigurarea obiectivelor naționale”[1].

Lumea contemporană, aflată în plin proces de globalizare este caracterizată de mai mulți factori ce produc tensiuni interetnice,

etnoculturale, politice, economico-financiare, sociale etc. Prezența pericolelor susține actualitatea și semnificația conceptului de securitate. Problemele de securitate sunt parte componentă a istoriei relațiilor interumane, interstatale. Securitatea este o problemă politică, iar elaborarea strategiei securității statului, a statului-națiune, reprezintă un obiectiv prioritar al echipelor guvernante. Orientată către globalizare, regionalizare, integrare și cooperare, lumea contemporană alege în calitate de obiective strategice înlăturarea sau cel puțin diminuarea violenței, constrângerii în soluționarea conflictelor de interese dintre statele-națiuni.

Concepția securității naționale cuprinde/reflectă poziția geografică, poziția politică a statului-națiune, interesele acestuia, informații despre aliați și parteneri în politicile regionale și globale, cunoștințe despre amenințările reale și potențiale vis-a-vi de interesele cetățenilor, a grupurilor sociale, ale statului. Alexei Rusnac în lucrarea: "Aspecte ale teoriei securității" subliniază: "Concepția securității naționale reprezintă un sistem de opinii acceptate de societate asupra valorilor statului, intereselor lui, a amenințărilor la adresa valorilor și intereselor în fața pericolelor reale și potențiale" [2]. Ca orice program, orientat în viitor către realizarea unui plan de acțiuni, strategia de securitate națională operează cu concepte, care stabilesc "cum", "unde" și "când" vor fi realizate obiectivele, prioritățile declarate. Pentru a fi convingătoare strategia securității naționale cuprinde elementele și resursele puterii, modelele și metodele prin care vor fi realizate obiectivele politicii interne și externe ale statului.

Orice document strategic are nevoie de fundamentare teoretică. În acest scop vom nota cele mai importante abordări ale conceptelor de securitate națională. Analiza conceptuală a fenomenului securitate este realizată în lucrarea "Securitatea și relațiile internaționale", semnată de Edward A. Kolodziej [3]. O atenție sporită concepției securității naționale se acordă în perioada postbelică. Pentru prima dată formula "securitatea națională este utilizată în "Actul Securității Naționale", adoptat de Congresul SUA în anul 1947. Inițial *securitatea națională*, după cum ne sugerează și documentul menționat, cuprinde doar obiectivele politicii externe. Din politica internă a SUA sunt menționate doar domeniile, care în mod direct susțin realizarea obiectivelor politicii externe. Mai târziu, concepția securității naționale a SUA va include și obiectivele prioritare ale politicii interne, deoarece guvernarea este responsabilă pentru viața și securitatea personală a americanilor, pentru asigurarea libertății politice și a independenței lor. Amenințări la viața, libertatea și securitatea alimentară, economico-financiară și chiar

informațională a persoanei pot veni și din partea unor cetățeni, a unor grupuri sociale ce activează în interiorul statului-națiune. Asumându-și rolul de lider al lumii contemporane, SUA prin activitățile desfășurate de savanți și experți în domeniul relațiilor internaționale, își propun să modeleze o nouă ordine mondială, întemeiată pe valorile democratice.

Începând cu anii '90 ai secolului XX, concepția securității naționale este discutată de reprezentanții a 3 școli: realismul, liberalismul și constructivismul. Celelalte interpretări ale securității au cunoscut o influență nesemnificativă asupra procesului elaborării și adoptării concepțiilor securității naționale de către tinerele democrații europene. Sub aspect pragmatic, conceptul de securitate națională este echivalent cu sintagma “absența pericolului”, a amenințărilor referitoare la sistemul axiologic, pe care o comunitate de oameni l-a adoptat, după care ea se conduce și care, în fine, reflectă modul de gândire, de activitate, de viață al poporului. Amenințarea reprezintă punctul de reper în elaborarea modelelor de securitate. Fiecare model de securitate, reieșind din conținutul amenințărilor, pericolelor, identifică în mod diferit obiectivele și prioritățile securității naționale, ale securității individuale.

Paradigma festfalică și cele de alternativă: securitate comprehensivă, securitate comună și securitate cooperatistă, elaborate în rezultatul schimbărilor esențiale, atestate în sistemul bipolar, deschid largi perspective politicienilor și politologilor ce conduc și activează în tinerele state democratice, pe care funcțiile îi obligă să înțeleagă, să interpreteze în mod adecvat și să explice cu claritate necesitatea adoptării strategiei de securitate națională și obiectivele prioritare ale statului în acest sens.

În elaborarea concepției securității naționale o semnificație majoră o are interpretarea adecvată a pericolului. Din multitudinea definițiilor vă propunem formula utilizată de către Richard Ullman în lucrarea: “Security”, publicată în anul 1983. Pericolul este “o acțiune sau succesiune de evenimente care amenință în mod grav să producă degradarea calității vieții cetățenilor unui stat, într-o perioadă relativ scurtă de timp sau constituie o amenințare de neignorare la adresa libertății de alegere a politicii unui guvern sau a unei entități private sau guvernamentale din interiorul unui stat” [4].

În teoria politică contemporană, securitatea este definită din perspectiva intereselor și a poziției pe care o ocupă statul în raportul de forțe la nivel internațional. De asemenea sunt redimensionate și mijloacele utilizate de instituțiile statului-națiune. În acest context savanții interpretează fenomenul eficienței securității naționale. De exemplu, Walter Lippman consideră că o națiune și-a realizat securitatea numai în măsura în care “nu este pericol

să-și sacrifice valorile esențiale, dacă dorește să evite războiul și poate (este capabilă), dacă este provocată să și le păstreze prin obținerea victoriei într-un asemenea război”[1, p.16]. Din această perspectivă securitatea este echivalată cu capacitatea națiunii de a împiedica declanșarea unui război sau dacă acest obiectiv nu l-a realizat, să-și utilizeze cu maximă eficiență forțele și resursele pentru a ieși victorioasă din război, așa încât să nu-și piardă integritatea și independența națională.

Alegând în anul 1991 modelul democratic de consolidare a instituțiilor statale, Republica Moldova acordă atenție deosebită drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Idealul proclamat de Constituția Republicii Moldova, adoptată în anul 1994, presupune o abordare teoretico-practică a oricărei amenințări a libertăților persoanei. În statul de drept, modelul căruia a fost susținut de Constituția tinerei democrații europene, legea, justiția are o semnificație prioritară în raport cu interesele persoanei, ale grupului social. Pentru a expune obiectivele politicii interne și externe ale statului Republica Moldova, Parlamentul a adoptat în luna mai a anului 1995 Concepția securității naționale. Documentul evidențiază amenințările ce vizează suveranitatea statului, drepturile și libertățile cetățenilor. Concepția securității naționale a Republicii Moldova cuprinde descrierea obiectivelor securității de stat, a securității publice, a securității militare și protecției civile. La momentul adoptării Concepției securității naționale a Republicii Moldova mai periculoase erau considerate: agresiunea directă și revendicările teritoriale ale altor state; conflictele locale sau regionale din apropierea nemijlocită a frontierelor Republicii Moldova; acțiunile îndreptate spre schimbarea prin violență a orânduirii constituționale, subminarea sau lichidarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a statului ș.a. Deși de la adoptarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova au trecut 15 ani, amenințarea suveranității și integrității teritoriale, a securității zonei de frontieră constituie o problemă serioasă pentru clasa politică de la Chișinău. Din acest motiv asigurarea pe întreg teritoriul statului a securității persoanei, a drepturilor și libertăților cetățenilor, răspîndirea suveranității puterii de stat pe întreg teritoriul statului – constituie obiective prioritare ale politicilor de securitate națională. Din această perspectivă o semnificație deosebită o are cheștiunea “spațiului de securitate”.

Formula “spațiul de securitate” este explicată de savantul român Gheorghe Brăteanu în lucrarea: “Cheștiunea Mării Negre”. Justificînd statutul geopoliticii, Gheorghe Brăteanu sublinia:” S-a spus că o națiune este mai presus de toate o conștiință morală. Unul din factorii meniți să o

dezvolte și să contribuie mai puternic la izbîndirea ei e, fără îndoială, această știință tînără și totuși veche, ca și lumea pe care o cercetează și o frămîntă: geopolitica. Ea ne întărește în credința că nimic nu este pierdut cît timp păstrăm conștiința legăturii veșnice dintre acest neam și pămîntul său, cît timp se va găsi un glas care să revendice cu tărie în fața națiunii și a istoriei, drepturile ce nu se pot prescrie, pe care împrejurimi potrivnice le pot acoperi vremelnice, fără a împiedica însă triumful unei justiții, care întîrzie adesea, dar nu lipsește niciodată”[5].

Teoria politică susține că un stat se definește prin cîteva funcții esențiale în raport cu profilul spațiului în care evoluează: funcții politice, culturale, militare, economice, sociale. Eficiența realizării funcțiilor statului este influențată și de poziția lui geografică și de mecanismul realizării suveranității puterii de stat pe întreg teritoriul, inclusiv în zona de frontieră. Din acest motiv tema abordată de Conferința Internațională este actuală și semnificativă. Atît teoreticienii, cît și practicienii, angajați în activități orientate către consolidarea instituțiilor statului Republica Moldova, înțeleg semnificația obiectivului prioritar al politicilor securității naționale: asigurarea suveranității în “spațiul de securitate” al statului național.

Dreptul naționalităților la utilizarea explorarea spațiului de securitate este mult discutat în secolul al XIX-lea. În rezultatul dezbaterilor științifico-practice au fost propuse: dreptul istoric, principiul legitimității, principiul echilibrului static, principiul inegalității raselor și al națiunilor, principiul superiorității statelor asupra națiunilor și naționalităților. În lucrarea: “Principiul naționalităților (originile, evoluția, elementele constitutive ale naționalității)” Romulus Seîșeanu realizează analiza, utilizînd materialul factologic al României. Romulus Seîșeanu subliniază: “Limitele blocului românesc nu sunt nicăieri niște frînturi naturale...Geografia etnică e rezultatul unui echilibru mai mult sau mai puțin insolubil între forțele de expansiune ale diferitelor popoare”[6]. Pornind de la aprecierile lui Ratzel, Seîșeanu menționează că frontiera este o zonă și nu o limită, de aceea în examinarea oricărei chestiuni frontaliere trebuie cercetată zona atît din punct de vedere etnografic, cît și geopolitic. În acest context un obiectiv prioritar al Concepției securității naționale este elaborarea mecanismului explorării eficiente a zonelor de frontieră. Ratzel menționa că zona de frontieră este o realitate, în timp ce linia de graniță este o abstracție. În mai multe publicații și discursuri observăm o confundare a noțiunilor “limită” și “frontieră”. Acestea se deosebesc în esență. Ratzel utiliza noțiunile *Grenzraum* – zona

de graniță și Grenzlinie – linia de graniță. Vom adăuga doar că delimitarea și demarcarea frontierei statului național este un act juridic și tehnic primar în raport cu mecanismul explorării zonei de graniță.

În problema delimitării frontierelor Republica Moldova se confruntă cu multiple dificultăți, care deseori produc obstacole din interior. Despre rolul factorului uman în procesul adoptării deciziilor politice s-a discutat mult în știința politică contemporană. Pornind de la conceptul spațiului vital, elaborat de Ratzel în lucrările “Antropogeographie oder Grundzuge der Anwendung der Erdkunde auf die Geschichte” (1882) și “Politische Geographie”(1887), mai multe state europene în elaborarea strategiilor securității naționale menționează legătura spirituală între entitățile “poporul și spațiul”[7]. În opinia noastră aici ar putea fi găsită soluția aprecierii adecvate a problemei delimitării frontierei Republicii Moldova.

Concluzii: Sub mai multe aspecte am evidențiat necesitatea unui studiu minuțios, profund al experienței statelor dezvoltate. Atât teoria politică, sociologică, juridică, cât și experiența statelor dezvoltate ar permite clasei politice din Republica Moldova să înțeleagă și să interpreteze în mod adecvat problemele, care frânează și complică realizarea obiectivelor declarate. Integritatea teritorială, suveranitatea puterii pe întreg teritoriul statului național – sunt condiții indispensabile a eficienței guvernării. Cât de atractive n-ar fi promisiunile, proiectele liderilor partidelor politice, a organizațiilor neguvernamentale, confruntările, instabilitatea sistemului politic, divizarea comunității în două tabere, angajarea majorității populației în lupta continuă pentru supraviețuire etc. vor frâna realizarea practică a programelor social-politice. În acest context propunem elaborarea și adoptarea strategiei securității naționale. Concepția securității naționale, adoptată în anul 1995, a justificat necesitatea asigurării condițiilor funcționării normale, eficiente a instituțiilor statului democratic. Însă obiectivele securității statului Republica Moldova trebuie reflectate într-un program strategic și concretizate în politici de securitate.

Politicele de securitate sunt axate pe obiective concrete și permit monitorizarea proiectelor, programelor orientate către realizarea lor practică. În așa fel, clasa politică ar reuși să treacă de la declarații la acțiuni, de la concepția securității naționale la politicile de securitate a integrității teritoriale, de securitate economică, de securitate a persoanei etc.

Considerăm că obiectivul prioritar al politicii interne și externe a Republicii Moldova – integrarea în Uniunea Europeană, se va transforma din iluzoriu în real, doar în condițiile când clasa politică de la Chișinău va reuși să demonstreze capacitatea sa de a gestiona procesele social - politice

pe întreg teritoriul statului, adică va deține suveranitatea; când va controla și va stăpîni zona de frontieră pe întreg perimetrul liniei de graniță. Pentru atingerea acestui obiectiv este absolut necesară schimbarea mentalității politice a conducătorilor, a liderilor societății civile. Dacă liderii partidelor politice, a organizațiilor neguvernamentale vor conștientiza necesitatea propriei maturizări politice, care desemnează orientarea activității lor către satisfacerea intereselor comunității și nu doar a intereselor de grup, atunci vom avea posibilitatea să urmărim schimbarea mentalității tuturor cetățenilor și organizarea lor în jurul nucleului sistemului politic – a instituțiilor puterii de stat. Politicile de securitate națională vor crea condițiile în care societatea moldovenească, constituită din multiple grupuri etno-culturale, va găsi posibilitatea înlocuirii conflictului cu consensul, a confruntării cu concilierea, cooperarea și colaborarea. Stabilitatea sistemului politic, participarea activă a cetățenilor la adoptarea și realizarea practică a programelor politicilor de securitate constituie suportul principal al guvernării eficiente.

Multe probleme care s-au acutizat în procesul consolidării instituțiilor social-politice a tînărului stat democratic – Republica Moldova, pot fi explicate și soluționate prin diminuarea influenței ideologiei, prin acceptarea, aprecierea trecutului istoric, care din păcate nu poate fi schimbat. Cunoașterea trecutului unui neam, unui stat, a unei familii este o datorie a fiecărui cetățean, a fiecărei persoane, dar trăirea și transferarea trecutului în prezent, reținerea în limitele acelor evenimente și mai ales, nedreptăți – constituie, în opinia noastră, o boală, care a afectat majoritatea grupurilor sociale și pe care trebuie s-o tratăm, dacă cu adevărat dorim să trăim în siguranță în statul suveran, integru, democratic de drept – Republica Moldova.

Referințe

1. Balaban, Constantin-Gheorghe, *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, București, Editura C.H.Beck, 2006, p.10.
2. Rusnac, Alexei, *Aspecte ale teoriei securității*, Chișinău, 2005. - 216 p, p.50.
3. A se vedea_ Edward A.Kolodziej, *Securitatea și relațiile internaționale*, trad. de Ramona-Elena Lupu, Iași, Polirom, 2007. - 431 p.
4. Richard, Ullman, *Security //International Security*, 8:1, 1983, p. 153.
5. Brăteanu, Gheorghe, *Geopolitica factorului educativ și național*, În: *Cuvinte pentru români*, București, 1942, p.105.
6. Seișeanu, Romulus, *Principiul naționalităților (originile, evoluția și elementele constitutive ale naționalităților)*, București, 1935, p.124.
7. A se vedea: Badescu, Ilie, Dungagiu, Dan, *Sociologia și geopolitica frontierei*, Vol.1, București, Editura Floarea Albastră, 1995. - 354 p.

Valeriu CERBA,
șef al Cabinetului Ministrului Afacerilor Interne al RM,
colonel de poliție, doctor în drept

SPORIREA ROLULUI MAI ȘI SERVICIULUI GRĂNICERI ÎN PROCESUL DE CONSOLIDARE A COOPERĂRII ORGANELOR DE DREPT ÎN DOMENIUL DE MANAGEMENT INTEGRAT AL FRONTIEREI DE STAT

Actualmente MAI nu dispune de structuri specializate care să exercite menținerea ordinii publice și combaterea criminalității la frontieră.

Totodată, statutul Serviciului Grăniceri nu presupune competența de a examina cazurile de comitere a infracțiunilor, deoarece acest serviciu, conform prevederilor legislației în vigoare, nu este subiect de exercitare a urmăririi penale, iar competențele stabilite de art. 423 al Codului Contravențional al Republicii Moldova, îi atribuie un spectru foarte îngust de posibilități, fapt ce nu permite asigurarea deplină a ordinii publice și combaterea eficientă a fenomenelor criminale cu caracter transfrontalier.

În acest sens se cere sporirea rolului MAI și Serviciului Grăniceri în procesul de consolidare a cooperării organelor de drept în domeniul managementului integrat al frontierei de stat.

Identificarea și stabilirea competențelor în domeniul combaterii criminalității la frontiera de stat, inclusiv migrației ilegale pe întreg teritoriul țării și asigurării efective a procesului de readmisie, face necesar consolidarea acțiunilor și atribuțiilor atât a MAI, atât și a Serviciului Grăniceri și a Ministerul Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor, în vederea creării mecanismului

de reacționare coordonată și interconexiune a bazelor de date a ambelor structuri, cu scopul schimbului de informații în regim real de timp în ambele sensuri, pe diferite dimensiuni (persoane, mijloace de transport, vize).

La acest compartiment remarcăm că, mecanismul de colaborare interinstituțională este prevăzut prin acte comune, care reglementează tranșant acțiuni mixte în domeniul migrației, readmisiei, combaterii infracționalității și tehnologiilor informaționale, unde sunt vizibile realizări, totodată se atestă impedimente de ordin tehnic și comunicativ.

Reiterând experiența statelor membre ale Uniunii Europene, argumentată pe aspecte comparative, implementarea unui management integrat al frontierei de stat, prin reformarea structurilor abilitate cu competențe în domeniul supravegherii și controlului frontierei de stat, se va reuși cu succes doar cu integrarea Serviciului Grăniceri în sistemul organelor de drept la nivel național, în particular în combaterea criminalității transfrontaliere, ceea ce va permite consolidarea acestei subdiviziuni într-un serviciu competent, cu atribuții largi și argumentate juridic, în sensul alinierii sistemului de asigurare a securității la standardele europene.

Conform prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008-2011, aprobată prin Legea nr.295 din 21.12.2007, la compartimentul „Managementul frontierei de stat”, sunt trasate principalele obiective de dezvoltare a managementului frontierei de stat în toate sectoarele de frontieră ale Republicii Moldova, inclusiv armonizarea reglementărilor legislației naționale la acquis-ul Uniunii Europene, elaborarea și implementarea strategiei naționale cu privire la managementul integrat al frontierei de stat.

În context, un prim pas în dezvoltarea unui management al frontierei de stat este crearea Consiliului Național pentru Management Integrat al Frontierei de Stat, constituit prin H.G. nr. 855 din 21.09.2010, care și-a planificat deja acțiuni de elaborare a unei Strategii naționale în acest domeniu.

Asigurarea realizării acestei sarcini poate fi pusă în sarcina unei structuri ce are competențe clare în domeniul combaterii criminalității la frontiera de stat.

Una din soluțiile optime pentru soluționarea acestei sarcini constituie în investirea Serviciului Grăniceri cu competențe de urmărire penală, fapt care să-i permită implicarea în activitatea de prevenire și combatere a criminalității la frontiera de stat, precum și transformarea deplină în organ de ocrotire a normelor de drept.

Investirea cu funcțiile de urmărire penală și de menținere a ordinii publice, are drept scop înlăturarea deficiențelor juridice cu care se confruntă

în prezent Serviciul Grăniceri în organizarea eficientă a activității în domeniul supravegherii și controlului frontierei de stat conform exigențelor europene, și are scopul de a armoniza legislația Republicii Moldova la practica internațională, care va crea posibilitățile unei cooperări mai fructuoase la nivel național cu alte organe de drept și la nivel internațional.

Totodată, aceasta prevede stabilirea unui mecanism eficient de cooperare și schimb de informații între toate instituțiile implicate în combaterea criminalității la nivel strategic, regional și local, prin semnarea acordurilor, memorandumurilor de cooperare și schimb de informații, inclusiv în regim real de timp.

Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept, profesor universitar;
președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova

REGIMUL DE FRONTIERĂ ȘI PROBLEMA MODIFICĂRILOR TERITORIALE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN

Frontiera de stat este linia ce desparte pe uscat și pe apă teritoriul de stat de teritoriile statelor vecine, iar în plan vertical delimitează spațiul aerian și subsolul de spațiul aerian și subsolul statelor vecine. [1]

Conceptul de frontieră privit în perspectivă istorică a apărut o dată cu conceptul modern de stat. Stabilirea limitelor teritoriale nu era necesară în perioada Evului Mediu, care se caracteriza printr-un sistem de obligații personale între suveran și vasali. La aceste incertitudini contribuiau și frecvențele modificări ale teritoriilor statelor ca urmare a conflictelor militare.

Procesul de formare a statelor naționale, precum și concentrarea tuturor prerogativelor guvernării în mâinile unui conducător, au dus la necesitatea de a delimita teritorial autoritatea acestora. Astfel, conceptul actual de frontieră apare la sfârșitul Evului mediu, dar capătă o largă utilizare doar la începutul sec. al XIX-lea.

Frontiera de stat determină limitele exercitării suveranității teritoriale a statului și dreptului poporului de a-și hotărî singur soarta. Inviolabilitatea frontierelor constituie o condiție de bază a dezvoltării fiecărui stat și popor. Respectul reciproc al frontierelor și obligația statelor de a rezolva pe cale pașnică litigiile privind frontierele constituie un element esențial al principiului integrității teritoriale consacrat în dreptul internațional într-o

serie de tratate internaționale. De exemplu, Declarația privind principiile dreptului internațional din 1970 a Adunării Generale a ONU prevede că “orice stat are obligația să se abțină de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea forței pentru a viola frontierele internaționale existente ale unui stat, sau ca mijloc de rezolvare a diferendelor internaționale, inclusiv a diferendelor teritoriale și a problemelor referitoare la frontierele statelor” sau Actul final al CSCE de la Helsinki din 1975 care introduce această normă printre principiile de bază ale raporturilor dintre statele sale semnatare.

Frontierele de stat se clasifică:

A. După natura lor, în:

a) *naturale*, care se stabilesc ținându-se seama de anumite particularități geografice, cum ar fi albia unor râuri sau fluvii, munți, văi, litoralul mării;

b) *geometrice* sau *convenționale*, care sunt linii mai mult sau mai puțin drepte, care despart teritoriile statelor; [2]

c) *astronomice*, la stabilirea cărora sunt folosite paralelele sau meridianele. [3]

B. După elementele componente ale teritoriului, în:

a) *terestre*, care despart uscatul dintre două sau mai multe state. În funcție de particularitățile terenului ea poate urma linia creștelor munților, mijlocul văilor sau poate fi stabilită, în linie dreaptă, geometric sau astronomic; [4]

b) *fluviale*, separă în două părți apele unui fluviu situat între teritoriile a două state. Frontierele fluviale se stabilesc în funcție de particularitățile apelor de frontieră. În cazul fluviilor nenavigabile, frontierele se stabilesc pe linia mediană a fluviului. În cazul fluviilor navigabile, linia de frontieră se consideră linia de navigație (*farwatter*) sau linia celor mai mari adâncimi (*thalweg*), linii care de fapt în cele mai multe situații coincid. În cazul în care fluviul are mai multe brațe, frontiera se stabilește pe brațul principal.

În situația în care fluviul își schimbă treptat cursul, frontiera se stabilește pe talvegul noului curs. Dacă fluviul își schimbă albia, frontiera rămâne pe albia veche, fluviul devenind apă interioară a statului pe teritoriul căruia se găsește noua albie. Pe podurile care leagă două state frontiera se stabilește pe mijlocul podului, dacă între cele două state nu există o altă înțelegere. Aceeași regulă se aplică și în cazul unor baraje de apă de frontieră.

În situațiile în care între teritoriile statelor se află lacuri sau mări închise, frontiera se fixează pe linia care unește punctele de uscat cele mai avansate ale frontierelor comune sau pe mijlocul lacurilor sau mărilor.

Un regim juridic special îl au mările interioare adiacente mai multor

state. Un exemplu unicat îl servește astăzi Marea Caspică, al cărei litoral este împărțit între Federația Rusă, Kazahstan, Iran, Azerbaidjan și Turkmenistan: [5]

c) *maritime*, reprezintă liniile exterioare ale mării teritoriale, stabilite de state, prin acte unilaterale sau pe baza convențională cu statele vecine;

d) *aeriene*, separă spațiile aeriene ale statelor prin linii perpendiculare care pornesc de la frontierele terestre sau acvatice în sus până la limita interioară a spațiului cosmic (aproximativ la distanța de 100-110 km deasupra nivelului mării).

În plan juridic, frontierele se stabilesc prin acorduri încheiate între statele vecine. Fixarea frontierelor însă practic se face prin două operațiuni distincte: delimitarea și demarcarea.

Delimitarea este o operațiune politică și juridică care constă în identificarea direcției principale și descrierea amănunțită în cuprinsul tratatului încheiat în scopul stabilirii frontierei, a traseului acesteia.

Demarcarea este operațiunea propriu-zisă de stabilire pe teren a celor convenite în textul tratatului. Această etapă se realizează de comisii mixte formate de reprezentanții statelor părți la tratat și au ca atribuții stabilirea traseului frontierei și fixarea semnelor de demarcare, întocmirea documentelor ce consemnează înfăptuirea acestei operațiuni, rezolvarea unor probleme legate de întreținerea frontierei, a drumurilor de acces etc.

Regimul de frontieră se stabilește prin legi interne și cuprinde totalitatea de norme juridice și măsuri privind paza și supravegherea frontierei, controlul pentru trecerea frontierei, activitățile desfășurate în zona de frontieră, căile și condițiile de acces, intrare, ieșire, ședere, activitatea într-o zonă determinată a teritoriului său de la frontieră ș. a.

Regimul juridic al frontierei de stat a Republicii Moldova este stabilit prin Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova, adoptată la 17 mai 1994, care reglementează:

- a) modul de trasare și de marcarea a frontierei de stat;
- b) paza frontierei de stat;
- c) zona de frontieră (stabilită cu o lățime de 2 km);
- d) condițiile în care se face trecerea peste frontieră a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor și a altor bunuri;
- e) condițiile în care se pot practica anumite activități (pescuitul, recoltarea produselor lemnoase și accesorii ale pădurii);
- f) împuternicirile organelor puterii de stat și administrației de stat în domeniul pazei frontierei de stat.

Prin tratate bilaterale încheiate cu statele vecine urmează să fie reglementate problemele comune de frontieră privind întreținerea frontierei, soluționarea litigiilor de frontieră etc.

Modificarea teritoriului statelor este admisă de dreptul internațional contemporan în baza respectării principiului dreptului popoarelor de a dispune de ele însele și numai prin mijloace pașnice. Conform Actului final al CSCE de la Helsinki (1975), statele semnatare consideră “că frontierele lor pot fi modificate în conformitate cu dreptul internațional, prin mijloace pașnice și prin acord”.

Anterior, modificările teritoriului de stat erau concepute în contextul expansiunii și al cuceririlor dominante în raporturile internaționale sau erau bazate pe transpunerea în dreptul internațional a unor instituții de drept ce facilitau transmiterile de teritoriu prin vânzare-cumpărare, donații, arendă sau ipotecare și cesiunea făcută de un stat altui stat etc. Ulterior, modurile de dobândire consacrate în practica statelor și pe plan juridic s-au bazat pe acaparare și cucerire de teritorii ce erau considerate ca fiind legale.

Astfel, este vorba de *ocupația originală* de teritorii, care se referă la așa-zisele “teritorii fără stăpân” (*terrae nullius*), fiind o modalitate prin care teritorii din America, Africa, Asia etc. erau alipite la imperiile coloniale. Aceste teritorii erau ocupate ignorându-se existența și drepturile populației autohtone. [6]

Când aria teritoriilor “fără stăpân” s-a restrâns considerabil, a fost recunoscută *ocupația efectivă*, care presupunea exercitarea dreptului de posesiune asupra teritoriului în cauză prin manifestări efective, ca, de exemplu, înființarea unor organe administrative sau notificarea ocupației către celelalte state prin localizarea și delimitarea teritoriului respectiv.

A fost recunoscută, de asemenea, *ocuparea teritoriilor* așa-zise *abandonate* (*res derelictus*), teritorii care fuseseră sub suveranitatea unui stat și care, chipurile, odată părăsite, puteau fi ocupate de alte state. Cum era și firesc, asemenea situații au generat uneori diferende între statele în cauză. Diferendul dintre Marea Britanie și Argentina referitor la insulele Malvine (Falkland) își are sorgintea în raporturi de acest gen. [7]

Cesiunea de teritoriu [8] desemnează acțiunea de trecere a unui teritoriu aflat sub suveranitatea statului care îl cedează sub suveranitatea statului care îl primește. Cesiunea de teritorii s-a realizat în trecut prin vânzări, prin tehnica arendării, prin schimb, prin înzestrare ș. a. Dreptul internațional contemporan nu admite cesiunea de teritoriu decât în măsura în care aceasta este conformă cu dreptul inalienabil și imprescriptibil al popoarelor la autodeterminare și este efectuată în cadrul și ca efect al unor înțelegeri pașnice dintre state. [9]

În aceste cazuri suntem în prezența unor violări ale principiului suveranității și integrității teritoriale, și nu al unor “excepții” de la caracterul exclusiv al acestei suveranități. Faptul că aceste încălcări aparțin în general istoriei este o dovadă în plus a incompatibilității lor cu dreptul internațional contemporan. [10]

În decursul istoriei deosebit de frecvent dobândirea unui teritoriu avea loc în urma unui război. În dreptul internațional mult timp această situație a fost considerată legală. Analizând cele descrise mai sus, putem concluziona că modalitățile date sunt caracteristice perioadelor anterioare, când raporturile internaționale se bazau pe forță. În prezent modificările teritoriului de stat sunt admise în contextul respectării principiilor fundamentale ale dreptului internațional.

După primul război mondial, dar mai ales în a doua jumătate a sec. al XX-lea, au avut loc numeroase modificări teritoriale ca urmare a procesului de decolonizare și a exercitării dreptului popoarelor la autodeterminare. Astfel, modificările teritoriale pot avea loc prin desprinderea unei părți de teritoriu de la un stat și formarea unui nou stat, [11] reuniunea mai multor state într-un singur stat, prin fuziune sau absorbție, [12] dezmembrarea unui stat în două sau mai multe state [13] și transferul de teritoriu de la un stat la altul. [14]

Consimțământul populației care locuiește pe un teritoriu ce urmează să facă obiectul unor modificări teritoriale poate fi exprimat sub mai multe forme:

a) printr-o hotărâre a organului legislativ suprem, în asemenea cazuri considerându-se că această hotărâre reprezintă expresia mediată, indirectă, a voinței populației respective; [15]

b) prin consultarea directă a populației, în special prin intermediul referendumului (plebiscit). [16]

Pentru asigurarea desfășurării corecte a plebiscitului este necesară respectarea anumitor reguli de organizare, de exemplu, organizarea acestuia înaintea cedării teritoriului, organizarea pe baza votului secret și sub un control internațional, realizat fie de un stat neutru, fie prin observatori internaționali.

Referințe

1. Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 108-XIII din 17 mai 1994, art. 1 (vezi Anexe).
2. Frontiera dintre SUA și Mexic, în lungime de 800 de km, constă dintr-o linie dreaptă trasată între El Paso și Oceanul Pacific.

3. Frontiera stabilită între Republica Populară Democrată Coreeană și Coreea de Sud pe paralela 38 latitudine nordică.
4. Miga-Besteliu R., *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, București, Editura All Educational, 1997, p. 212.
5. *Международное право* / Под ред. Колосова Ю. М. и Кривчикова Э. С., Москва, Издательство “Международные отношения”, 2000, с. 117.
6. Ocupația originală s-a realizat în sec. XV-XVI, prin atribuirea teritoriilor nou descoperite prin bule pontificale. Drept exemplu poate fi bula papală din 4 mai 1493 a papei Alexandru al VI-lea Borgia, prin care teritoriile descoperite erau împărțite între Spania și Portugalia.
7. Andronovici C., *Drept internațional public*, Iași, Editura “Graphix”, 1993, p. 203.
8. Cesiunea de teritorii a fost practică în relațiile internaționale, fie cu titlu gratuit, cum ar fi de exemplu, situația cedării unor teritorii prin tratatul de pace de la Versailles, prin care Germania a cedat Franței, Alsacia și Lorena, Belgiei districtele Eupen și Malmédy, Poloniei orașul Poznań și Prusia apuseană, fie ca o recompensă pentru o atitudine de sprijin în anumite situații ca, de exemplu, cedarea Niței și Savoiei de către Sardinia Franței, fie cu titlu oneros ca, de exemplu, cedarea de către Rusia în 1897, SUA, a peninsulei Alasca, pentru suma de 7,2 mln. dolari americani.
9. Vezi: *Dicționar de drept internațional public* / Coordonator Cloșcă I., Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 51.
10. Geamănu G., *Drept internațional public*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981, p. 409.
11. Desprinderea Norvegiei de la Suedia în 1905, desprinderea Pakistanului de la India în 1947 etc.
12. Fuziunea dintre Egipt și Siria din 1958 și unirea în 1990 a celor două state germane într-un singur stat federal.
13. În cazul Austro-Ungariei în 1919 sau al URSS în 1991.
14. Буриан А. Молдавская государственность и 1940 год в судьбах молдавского народа: международно-правовая оценка. - <http://ava.md/projects/08885-moldavskaya-gosudarstvennost-i-1940-god-v-sud-bah-moldavskogo-naroda-mezhdunarodno-pravovaya-ocenka.html> [citat: 20.10.2010].
15. De exemplu, unirea Basarabiei cu România în 1918 ori a celor două state germane în 1990.
16. Miga-Besteliu R., *op. cit. supra*, p. 210.

Veaceslav BERBECA,
IDIS VIITORUL

FRONTIERA MOLDO-UCRAINEANĂ – UN TEST PENTRU SUVERANITATEA REPUBLICII MOLDOVA?

Destrămarea URSS a lăsat o „moștenire” grea fostelor republici sovietice în legătură cu delimitarea frontierelor. În perioada existenței Uniunii Sovietice, frontierele dintre republicile unionale erau mai mult convenționale, determinând limita jurisdicțională a autorităților locale asupra unor localități sau bunuri. După implozia URSS, noile state independente au trebuit să demareze procesul de delimitare și demarcare a frontierelor. Dacă frontiera Republicii Moldova cu cea a României este definită și nu provoacă dezbateri intense interne, deoarece frontiera dintre aceste două state reprezintă rezultatul demarcării teritoriale între URSS și România stabilită de Tratatul de Pace de la Paris din 1947, atunci demarcarea frontierei moldo-ucrainene prezintă o serie de probleme. Cauza acestor probleme este felul în care au fost elaborate și administrate mai multe proiecte de infrastructură și de alt gen pe teritoriul fostelor republici unionale (șoseaua Reni-Odesa, hidrocentrala de la Dnestrovsk). Este evident faptul că la momentul demarării acestor proiecte nimeni nu a luat în calcul posibilitatea destrămării URSS și, de aceea, pentru a eficientiza realizarea acestor proiecte nu s-a ținut cont de locul amplasării și construcției lor.

Frontiera moldo-ucraineană este de 1222 de kilometri, fiind împărțită în trei sectoare: de la nord-vest, de la Criva, raionul Briceni, pe Prut, ea se întinde pe o lungime de 300 de kilometri până în est, după care urmează 450 de kilometri pe sectorul centru, sectorul transnistrean, după care coboară în jos, de la Palanca până la Giurgiulești constituind o porțiune de 470 de kilometri. [1]

Drept urmare, de la obținerea independenței, Ucraina și Republica Moldova au trebuit să demareze procesul de delimitare a frontierei dintre ele

și să adopte regimul juridic privind recunoașterea proprietăților ambelor state.

Demarcarea frontierelor și stabilirea regimului juridic al proprietăților a fost preocuparea tuturor administrațiilor statului de la 1998 până în prezent. Protocolul negocierilor între delegațiile guvernamentale ale Ucrainei și Republicii Moldova din 1998 de la Kiev, semnat de premierul moldovean, Ion Ciubuc, și omologul său ucrainean, Valeri Pustovoitenko, a stat la baza tratatului de frontieră. Însă, în ultimul timp constatăm dezbateri aprinse între guvernare și opoziție pe seama acestui subiect. Din păcate, constatăm că demarcarea frontierei, un proces tehnic, s-a transformat într-un subiect cu învinuiri și acuzații dure între opoziție și guvernare.

Asta se referă, în primul rând, la sectorul de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova. Au fost elaborate și adoptate, practic, toate măsurile pentru reglementarea statutului juridic al acestei porțiuni de autostradă din localitatea Palanca.

La 18 august 1999 este semnat Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat. Acest document stabilește condițiile și principiile care stau la baza stabilirii frontierei de stat între Republica Moldova și Ucraina. Totodată, a fost adoptat și un Protocol Adițional la Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat, privind transmiterea în proprietate Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova precum și a sectorului de teren, prin care trece acesta, și regimul de exploatare. Articolul 1 al protocolului prevede că Republica Moldova transmite în proprietate Ucrainei sectorul de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova, precum și sectorul de teren, prin care trece acesta.[2] Articolul 4.1 stabilește că „trecerea locuitorilor localității Palanca, care circulă cu vehicule pe teritoriul învecinat sectorului transmis, se efectuează pe drumul de ieșire la sectorul indicat la km 57+400”. [3] Iar articolul 4.3 prevede că „pe sectorul transmis nu se va efectua controlul de frontieră, vamal și alte tipuri de control, care se efectuează la trecerea frontierei de stat”. [4]

Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat și protocolul adițional, care constituie parte integrantă a tratatului, a fost ratificat prin Legea nr.348-XV din 12.07.2001 de către Parlamentul Republicii Moldova cu votul a 73 de deputați. Parlamentul Republicii Moldova a condiționat atunci ratificarea Tratatului de frontieră prin semnarea unui regulament de exploatare a segmentului de drum Odesa-Reni din regiunea localității Palanca, precum și prin ratificarea de către Rada Supremă a Ucrainei a unui acord semnat în 1994 privind recunoașterea reciprocă a proprietăților aflate pe teritoriul lor, dat fiind că Republica Moldova deține pe teritoriul Ucrainei mai multe obiecte.[5]

La 11.02.2002 are loc actul de transmitere de către Republica Moldova în proprietate Ucrainei a sectorului de drum Odesa-Reni de la km 51+200 până la km 58+970 în regiunea localității Palanca, plus terenul adiacent, cu lățimea totală medie (inclusiv carosabilul) de 23 metri sub semnătura ministrului transporturilor și Comunicațiilor de atunci, Anatol Cuptov.[6] Ceea ce a mai rămas de realizat ține de stabilirea marginilor hotarelor și de înregistrarea acestui fapt la instituțiile cadastrale.

După cum a fost scris mai sus, delimitarea frontierei a fost un proces complicat și desfășurat drept urmare a faptului că în timpul URSS frontierele dintre republici aveau un caracter convențional, adică, cu alte cuvinte, erau stabilite anumite puncte de reper, iar frontiera nu era bine definită și nu era legată de o anumită localitate. Astfel, un alt subiect de dispută între părți îl reprezintă o porțiune de câteva sute de metri de frontieră încă nedemarcate la Giurgiulești. Toate discuțiile au plecat de la ideea unde ar trebui trasată frontiera între state în această regiune. Autoritățile din Ucraina, la toate rundele de negocieri, fac referire la un ordin al Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 4 noiembrie 1940 prin care se stabilește că râul Prut este punctul care delimitează cele două republici. Prin asta ucrainenii demonstrează că nu sunt de acord cu solicitările părții moldovenești care, potrivit oficialilor ucraineni, cereau Ucrainei să cedeze 1800 de metri de la gura râului Prut, deoarece în 1940 în acest punct se afla gura acestui râu și, respectiv, frontiera dintre republici.[7] Potrivit ucrainenilor, stabilirea frontierei între RSSU și RSSM în 1940 are drept confirmare documentală doar prin enumerarea punctelor principale prin care trebuie să treacă linia de frontieră, decizie care nu a fost stabilită prin hărți.[8]

În cele din urmă, în urma vizitei de lucru a premierului Republicii Moldova, Ion Ciubuc, la Kiev la 4 august 1998, a fost semnat un Protocol al negocierilor între delegațiile guvernamentale ale Ucrainei și Republicii Moldova. În urma desfășurării negocierilor s-a ajuns la înțelegerea stabilirii proiectului liniei de frontieră în localitatea Giurgiulești pe linia existentă a delimitării folosirii pământului arabil și până la canalul râului Dunărea, trecând prin punctul aflat pe malul râului Dunărea la o distanță de 430 de metri de stîlpul de frontieră nr. 1355/36.[9] Deși au trecut mai mult de 11 ani de la această înțelegere, părțile încă nu au convenit în privința demarcării frontierei în această regiune. Potrivit oficialilor Republicii Moldova, „din cele mai sensibile zone au rămas o porțiune de câteva sute de metri de frontieră încă nedemarcate la Giurgiulești și punctul de trecere de la Palanca. Acolo urmează să găsim soluții de compromis și să finalizăm procesul de demarcare, astfel încât – foarte important – Moldova să aibă confirmat prin stîlpii de frontieră, accesul la Dunăre de 430 de metri și care este esențial pentru buna funcționare a portului și terminalului de la Giurgiulești”. [10]

Procesul de demarcare a fost, practic, finalizat la nord, cu excepția punctului centralei și barajului de pe Nistru de la Dnestrovsk, în raionul Ocnîța, Naslavcea. Centrala hidroelectrică de la Dnestrovsk este un subiect de litigiu de mai mulți ani între Republica Moldova și Ucraina. În 1983, pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene a fost inițiată construcția Centralei hidroelectrice de acumulare prin pompare Dnestrovsk (CHEAP). În acord cu Legea Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene 142-XII, din 3 august 1990, CHEAP Dnestrovsk a fost declarată proprietate a poporului Ucrainei. În urma delimitării frontierei de stat moldo-ucrainene, proces ce a fost finalizat în 1999, linia de delimitare a frontierei a fost trasată pe mijlocul barajului de apă al nodului hidroenergetic al Centralei Hidroelectrice Dnestrovsk, fapt care a fost confirmat de către partea ucraineană în cadrul comisiei mixte moldo-ucrainene de demarcare a frontierei.[11] Problema litigiului o constituie statutul juridic asupra porțiunii barajului de apă al nodului hidroenergetic de la Dnestrovsk, revendicat de Ucraina, care este amplasat pe malul drept al râului Nistru, ocupînd 17 hectare din teritoriul Republicii Moldova care au fost acordate RSSU de RSSM. În iulie 2003, Republica Moldova și-a instalat postul de grăniceri în apropierea instalațiilor centralei hidroelectrice de acumulare „Dnestrovsk” din Ucraina, fapt care a deranjat Ucraina. Acest nod hidroenergetic este unul foarte important pentru Ucraina, deoarece se preconizează a fi cea mai puternică Centrală de așa tip din Europa cu o capacitate anuală de 2.7 miliarde de kw pe oră.[12] Această centrală trebuie să funcționeze pentru Ucraina, Europa de Est și, probabil, Rusia.

În urma unor discuții dintre autoritățile celor două state s-a ajuns la concluzia că reglementarea relațiilor de proprietate în zona Centralei de la Dnestrovsk va fi negociată în complex cu alte probleme legate de demarcarea frontierei de stat moldo-ucrainene.[13]

La 1 februarie 2010, prim-ministrul Republicii Moldova, Vlad Filat, și prim-ministra Ucrainei, Iulia Timoșenko, au semnat, la Kiev, un Protocol privind modificarea Acordului de recunoaștere reciprocă a drepturilor și reglementare a raporturilor de proprietate din 11 august 1994, document care, potrivit celor doi oficiali, a confirmat începutul procesului de demarcație a frontierei moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean.[14] Ulterior vor mai exista alte trei protocoale care vor face referire la cazuri concrete, cum ar fi și problema de la Dnestrovsk.

Toate aceste trei probleme au un potențial crizogen. Problema transmiterii autostrăzii și a sectorului de teren prin care trece aceasta în regiunea localității Palanca a provocat cele mai aprinse dezbateri în societate. Există mai multe

cauze care generează aceste dezbateri: constituționalitatea protocolului adițional privind transferul de autostradă și a pământului de sub acest drum, imperfecțiunea documentului vizat și alegerile parlamentare anticipate din acest an.

Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD) a contestat constituționalitatea tratatului de frontieră cu Ucraina la Curtea Constituțională încă în august 2001, reluând retorica de contestare a acestui document la sfârșitul lui 2009. Argumentele invocate afirmă că „tratatul de frontieră și protocolul adițional la acesta contravine art. 3 (1) din Constituția Republicii Moldova care consfințește caracterul inalienabil al teritoriului național, precum și art. 8 (2) și art. 142 (1) din Constituție”. De asemenea, avocatul parlamentar, Tamara Plămădeală, a sesizat în două rînduri (09.12.2009 și 15.1.2010) Curtea Constituțională în cazul Palanca. Potrivit acesteia, dreptul fundamental al cetățenilor moldoveni de a circula liber pe întreg teritoriul țării a fost încălcat de autorități prin adoptarea Tratatului de frontieră cu Ucraina, iar locuitorii satului Palanca, raionul Ștefan Vodă, sunt discriminați în raport cu ceilalți cetățeni ai Republicii Moldova. Plămădeală susține că locuitorii acestei localități trebuie să-și facă permis pentru ca să se poată deplasa la cota sa de pământ și că șoseaua este patrulată de către grănicerii moldoveni care restricționează accesul sătenilor.

Deși oficialii moldoveni au explicat că nu este corect de folosit termenul de cedare de teritoriu și că acest sector este proprietatea Ucrainei pe teritoriul Republicii Moldova, [15] transmiterea sectorului de teren prin care trece această autostradă ar putea genera nemulțumiri interne, invocîndu-se motivele “cedării teritoriilor naționale” și “nesusținerii intereselor naționale ale Republicii Moldova”. Situația de tensiune în societate ar putea să apară în special în legătură cu transmiterea celor circa 8 km de șosea, din apropierea satului Palanca, fapt care este interpretat ca o cedare a “pământului național”.

În al doilea rînd, problemele care ar putea să apară în cazul sectorului de autostradă transmis Ucrainei în regiunea localității Palanca țin de interpretarea Protocolului adițional la Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat. În aliniatul 2 al articolului 1 al protocolului este prevăzut că „sectorul transmis constituie proprietatea Ucrainei pe teritoriul Republicii Moldova”. Acest fapt înseamnă că proprietatea Ucrainei trebuie realizată cu respectarea unor condiții care decurg din faptul că se află pe teritoriul Republicii Moldova. Însă, articolul 6 al protocolului prevede că „pe sectorul transmis acționează jurisdicția Ucrainei”. O interpretare diferită ar putea însemna realizarea unor măsuri care ar deranja partea moldovenească. Acest articol este interpretat diferit de părți și este în contradicție cu articolul 1.2. Probabil, pentru a elimina

orice formă de neînțelegere, părțile vor trebui să convină asupra unor amendamente la protocol în spiritul bunei vecinătăți și asigurării confortului cetățenilor ambelor state. Totodată, este lansată și ideea că Republica Moldova, transferînd Ucrainei porțiunea de autostradă și sectorul pe care trece aceasta în regiunea satului Palanca, pierde din suveranitatea sa. Punctul de vedere al oficialităților moldovene este că prin transmiterea acestei porțiuni de autostradă Ucrainei, nu putem vorbi de pierderea suveranității, deoarece nu se transmite subsolul de sub autostradă și coloana aeriană de asupra acesteia.

Există, evident, și o tentă electorală în această polemică. Chiar dacă Tratatul a fost negociat de ADR, documentul a fost ratificat de majoritatea comunistă în 2001. Vorbind de consecvență în adoptarea și implementarea deciziilor, PCRM ar fi trebuit, dacă rămîneau la guvernare, să transmită Ucrainei sectorul de teren prin care trece această autostradă de 7,78 km al șoselei Odesa-Reni, așa cum reiese din înțelegerile interguvernamentale între Republica Moldova și Ucraina din 2006. Astfel poate fi explicat și comportamentul PPCD care, timp cît a fost în alianță cu PCRM în 2005-2009, a trecut acest subiect în umbră, deși încălcările despre care se vorbește că au loc în localitatea Palanca nu sunt de ultima oră. Măsurile întreprinse de către actuala guvernare pentru încheierea subiectului de lângă localitatea Palanca este percepută ca o cedare teritorială de unele partide. Într-un an electoral acest fapt ar putea fi folosit împotriva actualei alianțe. În acest caz, trebuie de plecat de la ideea că soluția denunțării tratatului este inadmisibilă, fiindcă contravine Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor. Or, denunțarea unilaterală a tratatului de frontieră constituie o pretenție teritorială.[16]

Cazul autostrăzii de la Palanca are efecte negative și asupra laturii externe, în special, în relația cu Ucraina. Oficialii ucraineni și opinia publică, în special, afirmă că partea moldovenească tergiversează intenționat procesul de demarcare a frontierei, fapt care nu se înscrie în spiritul bunei vecinătăți afirmate și susținute de părți. Ucrainenii învinuiesc Republica Moldova de nerespectare a angajamentelor asumate. Mai mult chiar, potrivit ucrainenilor, Republica Moldova a devenit o țară maritimă doar datorită transiterii de către Ucraina a unei porțiuni la Giurgiulești necesare pentru construcția portului. Iar construcția terminalului de la Giurgiulești reprezintă, potrivit mai multor voci din Ucraina, o amenințare economică și ecologică pentru portul Reni și localitățile Ucrainei din această regiune.

Prezența acestor probleme în agenda relațiilor bilaterale ar putea provoca mai multe probleme guvernului de la Chișinău pe sectorul centru, adică în regiunea transnistreană. Kievul ar putea juca un rol important în această problemă pe mai multe dimensiuni. În primul rînd, rolul Ucrainei este fundamental pentru

demarcarea frontierei pe această porțiune, proces început în ianuarie 2010 prin instalarea de către Petr Poroșenko și Iurie Leancă a primului semn de frontieră în sectorul centru al graniței dintre Republica Moldova și Ucraina, instalat în satul Bolșaiia Kosnița, regiunea Vinița. Din cauza faptului că autoritățile moldovenești nu controlează această porțiune, iar regimul separatist de la Tiraspol refuză să participe la aceste lucrări, procesul de demarcare a frontierei pe acest sector se poate realiza exclusiv de pe teritoriul Ucrainei. În al doilea rând, procesul de integrare europeană al Republicii Moldova poate fi compromis, dacă nu este soluționată problema conflictului transnistrean. Ucraina ar putea să se implice mai activ în această problemă. Ucraina, de exemplu, nu permite intrarea pe teritoriul său a mărfurilor din Transnistria cu vechea șampilă vamală. Din aceste considerente, Ucraina suferă pierderi economice enorme susținând politica de la Chișinău, potrivit presei din ucrainene. Mai mult chiar, mai multe voci din Ucraina susțin că Republica Moldova dorește să soluționeze conflictul transnistrean cu mâinile Kievului, fapt care contravine intereselor acestui stat în regiune, unde trăiesc “o sută de mii de cetățeni ai Ucrainei”. Aici putea să apară o problemă majoră și anume condiționarea sprijinului în problema transnistreană de soluționarea cazului de la Palanca.

Tensiuni potențiale ar putea să apară ca urmare a obligării Chișinăului să-și onoreze obligațiunile asumate prin metode inacceptabile pentru Republica Moldova. Experții ucraineni afirmă că sunt o sumedenie de instrumente pentru realizarea acestui obiectiv: de la stoparea exporturilor unor resurse energetice către Republica Moldova până la închiderea frontierei pentru mărfurile moldovenești care tranzitează teritoriul Ucrainei. Posibilitatea realizării acestor măsuri înseamnă colapsul economic al Republicii Moldova.

Alta este situația în cazul portului de la Giurgiulești. Deși există mai multe voci care susțin că Republica Moldova ar fi avut ieșire la Dunăre [17], ucrainenii nu recunosc acest fapt făcând trimitere la un ordin al Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 4 noiembrie 1940 prin care se stabilește că râul Prut este punctul care delimitează cele două republici. Acest fapt a fost invocat de fiecare dată de partea ucraineană la negocierile de delimitare a frontierei. În lipsa unor dovezi cartografice este imposibil de susținut contrariul. În cazul de la Giurgiulești, deși încă nu a fost demarcată frontiera, există un potențial risc. Ucrainenii afirmă că s-au ținut de cuvânt și au transmis părții moldovene porțiunea de peste 400 de metri necesară pentru buna funcționare a portului din această localitate. Drept răspuns, Kievul ar putea mai multe măsuri, despre care am vorbit mai sus, pentru a determina Republica Moldova să-și onoreze obligațiunile.

În sfârșit, cu referire la centrala de la Dnestrovsk, activitatea acesteia

ar putea prezenta un pericol imens pentru populația Moldovei, deoarece acest nod hidroenergetic este învechit. Alte pretenții din partea Republicii Moldova față de Ucraina țin de impactul activității acestui complex asupra situației mediului din regiune. Este interesant faptul că și în Ucraina apar semnale în legătură cu pericolele pe care le prezintă acest nod energetic de acumulare a apei.[18] Acest sistem se construiește de aproape 30 de ani și există studii neoficiale geologice care atestă existența anumitor fisuri în baraj. Din cauza faptului că utilajul este învechit, există temeri că în urma unui accident, apa ar putea inunda localitățile aflate mai jos de baraj în lipsa unor diguri. Dacă în Ucraina orașele Iampol și Moghilev-Podolsk sunt amenințate de astfel de inundații, în Republica Moldova acest pericol amenință localitățile situate mai jos de baraj, de exemplu Soroca. De asemenea, liniile de tensiune înaltă provoacă probleme de sănătate pentru satele din vecinătatea acestui sistem.[19]

În final, putem aduce câteva exemple din practica statelor europene în legătură cu efectuarea schimburilor teritoriale - numite ajustări de frontieră - pentru a soluționa mai multe probleme de proprietate sau teritoriale existente între țări. Primul exemplu este cazul Cehiei și Slovaciei care au semnat la 4 ianuarie 1996 un acord care prevedea transferarea liniei pentru a o ajusta la sistemul de infrastructură existent între state. Au fost efectuate 18 schimburi la frontiera Ceho-Slovacă, ceea ce a însemnat un schimb de pământ de 425 de ha pe baze de reciprocitate strictă.[20] Ajustările de frontieră au necesitat semnarea unui tratat bilateral special și adoptarea unui act constituțional special din partea Cehiei.

Polonia și Slovacia au efectuat în 2002 mai multe ajustări de frontieră. Ambele părți au făcut între ele transferuri pe o suprafață de 2,969 m² de fiecare parte.[21] Aceste transferuri de proprietate au inclus imobiliar, echipament, instalații și utilaje.

Franța și Elveția au semnat la 25 februarie 1953 trei convenții care afectau frontiera lor comună. Ajustările extrem de mici făcute de convenție a avut drept scop îndreptarea frontierei, scoaterea jurisdicției duale de pe unele drumuri sau căi și plasarea unor clădiri asociate sau instituții într-o singură țară.[22] De asemenea, au fost schimbat principiul folosit pentru crearea frontierei a Lacului Geneva de la o linie mediană la o serie de linii drepte armonizând linia mediană originală.

Concluzii

1. Deși au trecut mai mult de 8 ani de la ratificarea Tratatului între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat, demarcarea frontierei între aceste state încă nu a fost realizată. Există mai multe puncte sensibile –

Dnestrovsk, Palanca, Giurgiulești și sectorul transnistrean – din cauza cărora procesul de demarcare a frontierelor nu a fost finalizat.

2. Demarcarea frontierei se produce sub o presiune internă foarte mare din cauza rezultatelor înțelegerilor între state cu privire la regimul juridic al autostrăzii Odesa-Reni din regiunea localității Palanca și a unei fișii de peste 430 de metri de lângă Giurgiulești. Procesul de demarcare a frontierei este excesiv de politizat, deși, de fapt, acest proces este unul tehnic.

3. Opinia publică din Ucraina critică autoritățile Republicii Moldova pentru nerespectarea obligațiilor asumate în urma semnării Tratatului de frontieră și a Protocolului adițional. Din această cauză sunt propuse spre adoptare unele măsuri dure la adresa Republicii Moldova pentru a o determina să-și onoreze angajamentele.

4. Parlamentul Republicii Moldova a condiționat ratificarea Tratatului de frontieră prin semnarea unui regulament de exploatare a segmentului de drum Odesa-Reni din regiunea localității Palanca, precum și prin ratificarea de către Rada Supremă a Ucrainei a unui acord semnat în 1994 privind recunoașterea reciprocă a proprietăților aflate pe teritoriul lor, dat fiind că Republica Moldova deține pe teritoriul Ucrainei mai multe obiecte. Însă, o bună parte din fostele proprietăți ale Moldovei pe teritoriul Ucrainei au fost deja privatizate.

5. Problemele enumerate, în special cazurile Dnestrovsk și Palanca, prezintă un potențial crizogen pentru Republica Moldova. Este vorba de probleme de ordin politic, economic, ecologic și umanitar.

6. Autoritățile Republicii Moldova ar trebui să inițieze un dialog cu societatea pentru a depolitiza procesul de demarcare a frontierei care dăunează acestui exercițiu. Trebuie eliminate din discuții abordările de tipul „jocul de sumă zero”. Chiar dacă Ucraina este un actor important pentru soluționarea conflictului transnistrean și pentru demarcarea frontierei în zona centru, negocierile trebuie duse în spiritul bunei vecinătăți și al respectului reciproc, ceea ce înseamnă evitarea abordărilor intransigente în procesul demarcării frontierei pe problemele de importanță majoră.

Recomandări

1. Republica Moldova trebuie să-și onoreze angajamentele asumate în urma semnării Tratatului de frontieră și a Protocolului adițional pentru a evita potențialele disensiuni cu Ucraina. Însă, actul de transmitere a proprietății asupra autostrăzii din regiunea localității Palanca ar trebui de condiționat de demarcarea în favoarea Republicii Moldova a frontierei de la Giurgiulești.

2. În privința problemei de la Palanca, guvernul de la Chișinău trebuie să explice care este situația în privința transmiterii Ucrainei a sectorului de teren

prin care trece această autostradă. Din cauza faptului că tratatul cu privire la frontieră și protocolul adițional este interpretat diferit de părți, este necesar a face detalieri la Acordul interguvernamental cu privire la regimul de exploatare a sectorului de autostradă ucraineană Odesa - Reni, din regiunea localității Palanca, precum și a sectorului de teren, prin care trece acesta. În mod special, pentru a detensiona situația din jurul acestei probleme, trebuie asigurate doleanțele locuitorilor din Palanca cu privire la eliminarea obstacolelor ce țin de traversarea autostrăzii pentru accesul la moșia satului.

3. De asemenea, ar putea fi specificat ce porțiuni din sectorul de teren prin care trece această autostradă este transmis părții ucrainene pentru a putea desfășura activități tehnice de reparație a drumului. Transmiterea acestei porțiuni nu înseamnă transmiterea subsolului care aparține Republicii Moldova. Autoritățile centrale trebuie să explice societății care este, de fapt, starea lucrurilor în cazul Palanca. Guvernul trebuie să explice ce se transferă, în ce condiții și care sunt riscurile nerespectării angajamentelor asumate.

4. Este necesar a crea condiții confortabile pentru locuitorii din Palanca pentru traversarea autostrăzii cu scopul folosirii de locuitori a pământurilor lor. Este vorba, în special, de stabilirea unei limite de viteză pentru transportul auto de pe șosea.

5. Dat fiind faptul că de-a lungul acestei autostrăzi există mai multe obiecte comerciale de care depinde bunăstarea locuitorilor de la Palanca, este necesar a asigura existența și dezvoltarea acestora după încheierea subiectului de la Palanca.

6. Demarcarea frontierei în zona barajului de la Dnestrovsk, trebuie efectuată abia după realizarea unui studiu de impact asupra mediului și a siguranței acestei construcții. Există îngrijorări că, în urma activității acestei centrale, apa râului Nistru degradează. De asemenea, există pericolul inundației localităților așezate mai jos de barajul de la Dnestrovsk. Republica Moldova ar putea să ceară Ucrainei să plătească pentru folosirea în continuare a terenului de circa 18 ha.

7. Demarcarea frontierei și definirea raporturilor de proprietate în regiunea barajului de la Dnestrovsk trebuie detașată de problema demarcării frontierei în localitatea Giurgiulești, fiindcă nu trebuie de negociat de două ori pe aceeași problemă. Protocolul interguvernamental din 1998 abordează la pachet porțiunea de autostradă din regiunea localității Palanca și a porțiunii de teren de la Giurgiulești. Subiectul trebuie abordat în funcție de statutul juridic al proprietăților Republicii Moldova pe teritoriul Ucrainei.

Referințe

1. www.mfa.gov.md/interviuri-md/478726/, Relațiile dintre Republica Moldova și Ucraina: viziunea diplomației moldovenești.
2. Protocol Adițional la Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat, privind transmiterea în proprietate Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova precum și a sectorului de teren, prin care trece acesta, și regimul de exploatare.
3. idem.
4. idem.
5. Victoria Boian, în *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*, Chișinău, Cartdidact, 2009, p. 41.
6. Акт передачи Республикой Молдовы в собственность Украины автомобильной дороги Одесса-Рени, км 51+200 - км 58+970, в районе населенного пункта Паланка от 11.02.2002
7. Дмитрий Ткач: „Вся работа по делимитации укаино-молдовской границы основана на компромиссе”, <http://zn.ua/1000/17535/>
8. idem.
9. Протокол переговоров между правительственными делегациями Украины и Республики Молдова, 4 августа 1998, г. Киев.
10. <http://mfa.gov.md/interviuri-md/478726/>, Relațiile dintre Republica Moldova și Ucraina: viziunea diplomației moldovenești.
11. <http://eco.md/article/6646/>, Interviu cu ES Serghei Pirojkov: „Partea ucraineană nu știe nimic despre existența presupuselor cerințe ale Guvernului Republicii Moldova de acordare a unei cote din CHEAP Dnestrovsk”.
12. <http://zn.ua/2000/2600/68850/>, Татьяна Пархомчук, Днестровская ГАЭС: молдавские верлибры украинской энергетики, № 11 (791) 20-26 марта 2010.
13. Victoria Boian, în *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*, Chișinău, Cartdidact, 2009, p. 44.
14. www.timpul.md/article/2010/02/01/6233
15. Eugen Revenco, Juridical Aspects of Border Organization, în „New Borders in South Eastern Europe. The Republic of Moldova, Ukraine, Romania” – IPP, Chișinău, Știința, 2002, pp. 105-106.
16. <http://ape.md/libview.php?l=ro&idc=183&id=945>
17. <http://zdg.md/politic/cedam-palanca-sau-renegociem-protocolul>
18. <http://zn.ua/2000/2600/68850/>, Татьяна Пархомчук, Днестровская ГАЭС: молдавские верлибры украинской энергетики, № 11 (791) 20-26 марта 2010.
19. <http://zn.ua/2000/2600/68850/>, Татьяна Пархомчук, Днестровская ГАЭС: молдавские верлибры украинской энергетики, № 11 (791) 20-26 марта 2010.
20. <http://isp.org.pl/files/3057934520561074001118043909.pdf>
21. http://en.wikipedia.org/wiki/Polish%E2%80%93Czechoslovak_border_conflicts
22. International Boundary Study No. 11 – October 18, 1961, France – Switzerland Boundary (Country Codes: FR-SZ). The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research.

Василий САКОВИЧ,
доктор политических наук, профессор,
Белорусский национальный технический университет

ВЛИЯНИЕ ПРОЦЕССОВ ТРАНСФОРМАЦИИ ФУНКЦИЙ И СУВЕРЕНИТЕТА ГОСУДАРСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РОЛЬ И ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ГРАНИЦ

Трансформация функций государства происходит фактически в течение трех столетий, неуклонно смещая их характер (хотя и не прямолинейно) с чисто военных в сторону социально-экономической регуляции и правового обеспечения. С трансформационными процессами функций государства происходит трансформация суверенитета государства, роли и функций его государственных границ.

С середины XVII до середины XIX века роль государства ограничивалась выполнением таких функций, как: обеспечение безопасности граждан, защита их собственности, разрешение споров, организация денежного обращения и общественных работ. Однако даже в XIX веке пограничные линии на местности нередко отсутствовали, а если и были, то не всегда четко обозначались. Так, немецкий юрист Блончли во второй половине XIX века писал, что государства должны, по мере возможности, ясно обозначить свои границы (Блончли, 1877: 195).

В развитых странах роль государства в экономике стала набирать силу со времени Великой депрессии начала 30-х гг. XX в. Правительства ряда стран методами активного вмешательства в экономику пытались противостоять спаду и связанными с ним безработице и нищете. То есть государство с этого времени взяло на

себя решение таких задач, которые раньше не входили в его функции, и расширило существующие.

Рубеж 60-70-х годов XX века отмечен как апогей развития всех институтов государств. Огосударствление общества, экономики, политики, культуры во многих регионах мира, особенно в Центральной и Восточной Европе и Азии достигло наивысшего уровня [2].

Таким образом, в течение нескольких столетий международный порядок покоился на фундаменте национально-государственного суверенитета, каждое государство выступало в пределах своей территории, ограниченной жёстко контролируемыми границами, верховным и абсолютным арбитром собственных требований и национальной безопасности [4].

Однако уже в 70-е годы прошлого столетия появились первые признаки кризиса традиционного института государства. Впервые на Западе были подвергнуты сомнению принцип и механизм разъединения и размежевания народов друг от друга, чем, собственно, и является государство с его институтами границ, гражданства, идеологии, армии. Впервые Европа открыла для себя понятие общеевропейского дома со свободным перемещением через государственные границы стран участников ЕС людей, капиталов, товаров и услуг.

В конце XX века вопрос глобального объединения интересов всего человечества впервые был поставлен в плоскость конкретной политики и ситуация с понятиями «безопасность государства», «национальная безопасность» и «безопасность развития» изменилась. Причём, значительная утрата многими национальными государствами своей безопасности в старом понимании «непроеходимости» границ практически стала нормой и не воспринимается ими болезненно. Данная эволюция политических взглядов на мировое развитие и национальную безопасность способствовала достижению договорённости Президентов России В.Медведева, Франции Н.Саркози и Германии А.Меркель на встрече 18-19 октября 2010 года во французской коммуне Довиль создания через 10-15 лет общего экономического пространства, объединяющего Европу и Россию, без виз, с общей концепцией безопасности.

В последние десятилетия неуклонно возрастает взаимозависимость государств через общность глобальной инфраструктуры и среды обитания, через международное разделение труда, всеобщие инфраструктурные сети, унифицируются национальные нормы и стандарты в производстве и потреблении. Интернационализируются финансовые

и производственные фонды. Свободнее становятся потоки информации, товаров, капитала и людей.

Таким образом, возникла новая реальность возрастающей глобальной взаимозависимости, когда национальные границы, всё больше и больше остаются демаркационными линиями на карте, перестают быть реальным препятствием для свободной торговли, движения капиталов, людей.

В современном мире образовались различные типы государств, обладающие разными экономическими и политическими возможностями, и, исходя из этого, выполняющие в мировой системе различные функции и поэтому по-разному организовывающие режим функционирования государственных границ: «вестфальские», «недостаточные» и «поствестфальские».

Вестфальское государство – это классическая форма государства. Характерной особенностью такого государства является суверенитет в строго национально-территориальных границах, в которых формируется относительно однородное пространство властных, силовых и идеологических и полномочий. Для этого типа государства характерна развитая экономика, способность самоуправления и возможность защитить себя военными средствами.

Наиболее важной функцией вестфальского государства является организация пространства. В государственных границах государством создается иерархия юрисдикции от центрального правительства до низших уровней, формируется общественный порядок. Основной его обязанностью является защита территории, поскольку угроза территориальной целостности воспринимается как вызов государственной власти и общественному порядку.

Кроме этого глобализация повышает значение государственных границ для тех стран, которые стремятся защитить себя от ее негативных последствий. Однако даже для вестфальского государства в условиях глобализации государственные границы перестают быть барьерами.

Недостаточное государство характеризуется тем, что его правящие группы не способны обеспечить элементарный правопорядок и удовлетворение основных потребностей населения, его национальная экономика не способна поддерживать необходимый уровень благосостояния своих граждан. Государственные институты для этих государств достаточно слабы. [10]

Недостаточные государства, как правило, расположены в нестабильных и трансформирующихся регионах и в результате своей слабости являются постоянным источником дополнительной нестабильности. В них наблюдается снижение роли государства как единственного действующего лица в выполнении соответствующих функций, в том числе и контроль над собственными границами.

В слабых государствах получают распространение сепаратистские настроения и движения вплоть до вооруженных движений, которые пытаются установить (иногда небезрезультатно) контроль над частью территории государства.

В целом пространство для маневра у таких государств значительно ограничивается его внутренним состоянием, глобальными силами «сверху» (экономическими, технологическими, культурными и т.д.) и более сильными государствами.

Поствестфальские или постмодерновые государства имеют глобализированную экономику, широкий уровень межгосударственного сотрудничества, демократическую, многоуровневую форму управления [10]. Согласно классификации Э.Г. Кочетова, поствестфальские государства условно можно подразделить на два типа государственных образований [8]:

- государство в экономических границах;
- неопредельные государства.

1. Государство в экономических границах. Экономическая глобализация дала возможность государству расширить зону хозяйствования за пределами территории, определенной суверенными границами. Контур этих государств (стран-систем) определяется не национальными государственными границами, а экономическими границами. Особенностью экономических границ является то, что они не совпадают с территориальными границами государства и носят подвижный характер. Вслед за экономическими границами передвигается и военная компонента для защиты и расширения этих границ.

В рамках стран-систем формируется относительно однородная экономическая, культурная, социально-политическая и военная среда. В данном случае политический суверенитет не совпадает с экономическим, причем глобализация только усиливает этот процесс.

2. Неопредельные государства – страны-системы, включающие в себя неприграничные (неопредельные) анклавы. Для этих стран их

государственный финансовый режим является основным ядром, притягивающим все элементы финансовой деятельности других и способствующих внедрению в них инородных финансовых режимов (замена национальной валюты иностранной, поступление национальных налогов в зарубежный бюджет и т.д.).

В современный период под воздействием глобализации в национальных государствах происходят дальнейшие изменения роли государства, его внутренних и внешних функций, прерогатив, преобразуется власть, изменяется ее природа, ослабляется государственный суверенитет, изменяется сущность государства, роль и функции его государственных границ.

На трансформационные преобразования национальных государств, на наш взгляд, огромное влияние оказывают следующие глобальные факторы:

- информационно-коммуникативные технологии;
- возрастание всеобщей взаимозависимости через общность глобальной инфраструктуры и единого правового пространства. Об этом свидетельствуют наметившиеся подходы к глобальной «судейской власти», нормы, связанные с гражданскими правами, позволяют вмешиваться во внутренние дела государств;
- воздействие международных политических и финансово-экономических структур;
- демократизация внутривостановых процессов и международных отношений;
- трансформация мирового общества в качественно новое глобальное состояние. Перераспределение властных полномочий с национального на глобальный уровень; транснационализация национальных элит;
- появление новых субъектов власти, таких как мировая держава, международные финансово-экономические регулирующие органы, неформальные центры влияния глобального уровня компетенции;
- трансграничные перемещения населения, капитала;
- экология, ресурсы и необходимость охраны окружающей среды.

В условиях дальнейшего развития процесса глобализации традиционный мир национальных государств всё больше будет превращаться в мировое сообщество. Уже в настоящее время постиндустриальные государства отказались от территориальной экспансии как политической цели, сконцентрировавшись на экономическом

развитии, конкурируя за привлечение инвестиций, транснациональных финансовых, информационных и интеллектуальных потоков, за рыночные доли в мировой экономике.

Более того, в условиях глобализации государство не является уже больше главным действующим лицом в мировой экономике. Так, инвестиции, которые в большинстве своем являются частными, приходят туда, где создан наиболее привлекательный инвестиционный климат.

Транснациональные корпорации руководствуются в первую очередь не интересами государства, а привлекательностью мировых рынков. Потребители также стали глобальными, так как стремятся получить более дешевую и более качественную продукцию независимо от места ее производства. И, наконец, информационные технологии дают возможность компаниям действовать в любом регионе планеты без необходимости создания системы бизнеса в каждой стране. В результате транснационализация рынков еще более усилила позиции транснациональных компаний. В этой ситуации государства стремятся быть для них привлекательными, в том числе и открытостью государственных границ для перемещения людей, товаров, услуг и капиталов. Государство во все большей степени ищет торговых партнеров, а не военных союзников.

Суверенитет, государственная власть и территориальность состоят сегодня в более сложных отношениях друг с другом, чем в ту эпоху, когда формировалось национальное государство. Глобализация связана не только с новым режимом суверенитета, но также с нетерриториальными формами экономической и политической организации в глобальной сфере, таких как ООН, МВФ, Всемирный банк, ВТО, ФАО, МОТ и др., которые претендуют на определенное равенство с государством в решении проблем взаимодействия стран во внешнеполитической и внешнеэкономической деятельности.

Поэтому мировой порядок больше не может более восприниматься как вращающийся только вокруг государств или как управляемый государствами, поскольку власть все более и более распределяется между государственными и общественными органами на местных, национальных, региональных и глобальном уровнях.

В результате государство вынуждено разделять властные полномочия в международной и общественной жизни, экономике, с другими образованиями, транснациональными корпорациями, международными финансовыми организациями, неправительствен-

ными организациями. Внутри самого государства властные полномочия все в большей степени делятся между центральным правительством и местной властью.

Таким образом, возникает новая система властных отношений, характеризующаяся плюрализмом источников власти, в которой национальное государство является одним из таких источников, причем зачастую не самым влиятельным, что во многом предопределяет изменение конфигурации власти в мире. В условиях меняющегося глобального порядка функции государства вынуждены адаптироваться к нему, а правительства находить соответствующие стратегии для налаживания связей с глобализирующимся миром.

Как следствие, в условиях глобализации происходит процесс ограничения суверенитета государства. Основными причинами этого является то, что:

- государство сталкивается с многими проблемами (трансграничное перемещение капитала, трудовых ресурсов, экологических проблем и т.д.), разрешить которые в рамках национальных границ невозможно;
- при расширении и усложнении задач и проблем государства, ресурсы по их реализации уменьшаются;
- происходит диверсификация центра власти – передача управленческих полномочий на наднациональный или местный уровни;
- возрастает автономия территориальных общин, что ведет к возникновению и укреплению трансграничных связей (еврорегионы и т.д.);
- изменяется отношение в обществе, развивается космополитизм элит;
- миграция усиливает взаимопроникновение культур и одновременно создает новые проблемы.

Наряду с этим изменяется и внешняя, международная функциональная атрибутика государства, изменяется роль государства как главного актора мировой политики. Многие аналитики пришли к выводу, что распределение властных полномочий в рамках международной системы становятся более распыленными [5].

«Размывание» национального суверенитета государств происходит под воздействием международных политических и финансово-экономических организаций. Вмешательство под эгидой ООН, посредством решений Совета Безопасности ООН, во внутренние дела суверенных государств в виде миротворческой либо гуманитарной

интервенции для защиты прав человека в наибольшей степени воздействуют на основы концепции абсолютного государственного суверенитета. Безусловно, равноправие государств, декларируемое в международном праве, всегда уступало реалиям политики по принципу «сильный всегда прав». Но в современных условиях внутренний суверенитет становится все более иллюзорным. Как пишет З. Бжезинский, «национальный суверенитет все больше превращается в иллюзию для всех, за исключением горстки сильнейших государств» [4].

Таким образом, важнейшим фактором, влияющим на современное развитие и решающим образом – на будущее, является очевидное ослабление государства по мере усиления процессов глобализации [6].

Из этого следует, что суверенитет больше не является гарантией международной легитимности [7]. Если ранее военная сила, способность защищать территорию военными средствами были основой для суверенного государства, то на сегодняшний день подходы к защите национальных интересов, национальной безопасности самой мощной страны (страны-системы) мира США, которая по выражению бывшего госсекретаря Колина Пауэла является «господствующей мировой державой», значительно ослабляют государственный суверенитет и автономии других стран. Государственный суверенитет и территориальная автономия многих стран существуют до тех пор, пока внешние факторы не попытаются воздействовать на внутренние дела государства. Примером может быть военное вмешательство в Югославию, Ираке, Афганистане.

Анализ происходящих изменений свидетельствует о том, что меняется содержание понятия «государство». Исторически государство опиралось на политический режим, на основе которого формировало правовую и экономическую систему. В условиях глобализации, всеобщей интернационализации экономики для того, чтобы государство могло стать сильным и способным защитить себя и свои национальные интересы в мировом хозяйстве, правовая система государства, по мнению Э. Кочетова, с которым нельзя не согласиться, должна опираться не столько на политический режим государства, с жесткими государственными границами, сколько на финансовый режим [8], максимально «включенный» в мировую финансовую и экономическую систему.

Данный вывод подтверждается тем, что страны, формирующие правовые нормы на основе политики, тем более политические режимы, проводящие политику изоляции своих государств от мировой эконо-

мической системы, проигрывают странам, ориентированным на достижение своих экономических и финансовых целей через включение национальных экономик в мировую глобальную экономику и доступ к мировому разделению прибыли.

Поэтому, в современном мире практически не осталось «автономных», с жёстко закрытыми границами государств, продолжающих существовать без учета идущих процессов глобализации.

Безусловно, что в настоящее время, в век массовых коммуникаций, Интернета, глобализирующихся экономических процессов, скоростных транспортных средств, размаха деятельности транснациональных корпораций и транснациональных финансовых организаций, трансграничных финансовых потоков и распространения идеалов либеральной демократии, роль государства во внутренней жизни и в мировой системе изменяется.

Государство уже не в состоянии сохранить достаточный контроль на собственной территории. Транснациональные неправительственные и международные организации (движения за защиту гражданских прав, другие НПО) ставят под сомнение властные полномочия государств и их монополию на легитимное насилие. В международных отношениях государства уже не борются за территории, так как территория уже не является основой для производства общественного богатства, а во все большей степени конкурируют за рыночные доли в мировой экономике. И поэтому охрана государственной границы в практическом смысле, при всей её необходимости и важности сама по себе в настоящее время не является ни средством, ни способом защиты интересов государства в отношениях с внешним миром. Отсюда, наиважнейший и наиболее болезненный вопрос для любого государства сегодня и на видимую перспективу: как защитить не столько линию государственной границы, сколько национальные интересы страны.

Суммируя вышесказанное, отметим, что процесс трансформации суверенитета и функций государства протекает на фоне новых явлений современности, находящихся, порой, в глубоком противоречии друг с другом: глобализации и устойчивого развития; нового мирового порядка и строительства объединенной Европы; формирования многополярного мира и прогноза относительно будущего столкновения цивилизации. В этих условиях и под воздействием глобализации внутренние и внешние функции государства изменяются, трансформируются его

природа и сущность, государство больше не является единственным актором международных отношений, не в состоянии осуществлять полный контроль на собственной территории. Однако, исходя из анализа трансформации роли государства, нет оснований утверждать, что государство и его суверенитет уже утратили или в ближайшем будущем утратят свое значение. Несмотря на то, что на международную авансцену выходят новые экономические и политические акторы, государство по-прежнему является активным субъектом происходящего, активно реагирует на исторические вызовы современности.

Более того, происходящие в мире негативные процессы требуют кардинального усиления роли государства, укрепления его экономических и стратегических институтов, в том числе и института государственной границы. Сущность практической реализации задач и функций государства в области пограничной политики в современных условиях связаны не только с обеспечением территориальной целостности и независимости, хотя это и очень важно, но с охраной экономических основ государства, связанных с обеспечением нормального функционирования экономики в целом.

Таким образом, в условиях глобализации происходят эволюционные изменения в функциях и суверенитете государства, межгосударственной координации и управления всё возрастающими по сложности процессами в глобальном мире, что приводит к изменению в механизмах развития защиты национальных интересов государства в отношениях с внешним миром и охраны своей территории.

Библиография

1. Сакович В. А., Руснак Г. Е. Глобалистика. – Кишинэу: СЕР USM, 2006, 334 с.
2. Белоус О. Г., Лукьяненко Д. Г. и друг. Глобальные трансформации и стратегии развития. – Киев, 2000.
3. Уткин А. И. Американская стратегия для XXI века. – М.: Логос, 2000, С. 96.
4. Бжезинский З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство. – М.: «Международные отношения», 2006 г., С. 19-20.
5. Stephen D. Krasner. "Abiding Sovereignty" in *International Political Science Review*. Vol. 22, No. 3, 2001, P. 231-233.
6. Сакович В. А. Антиглобализм: причины, сущность, основные формы. – Кишинэу, 2004, С. 69.
7. David Held and Anthony McGrew, David Goldblat and Jonathan Parraton. *Global Transformations*. – Cambridge: Polity Press, 1999, P. 65.
8. Кочетов Э. Г. Глобалистика. – М.: НОРМА, 2002.

9. Joseph A. Camilleri and Jim FalTk. The end of Sovereignty? Great Britain: Edvard Elgar, 1992, P. 24-25.

10. Muthiah Alagappa and Takashi Inoguchi (Eds.) International Security. Management and the UN. United Nations University Press, 1999, P. 29.

11. Пышкина Т. В. Структурные приоритеты экономики в условиях глобализации. – Кишинев, 2006, С. 33-34.

12. Мальковская И. А. Трансформация государства и эволюция публичного администрирования в условиях глобализации (актуализация европейского опыта для России) // Вестник Российского университета дружбы народов, № 8, 2006, С. 36.

Victor JUC,
*doctor în filosofie, conferențiar universitar, Institutul Integrare
Europeană și Științe Politice al AȘM*

IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA EROZIUNII SUVERANITĂȚII DE STAT CIRCUMSCRISE TERITORIAL

Actualitatea investigațiilor este determinată de necesitatea de a supune analizei factorii care contribuie la re poziționarea statelor naționale în relațiile internaționale globalizate. Principiul suveranității circumscrise teritorial, adică jurisdicția exercitată pe un teritoriu demarcat prin hotare naționale, reprezintă o trăsătură definitorie a sistemului internațional de state rezultat de pe urma aplicării prevederilor tratatelor westfalice. În accepția lui Th.Biersteker, conceptele de stat, suveranitate și teritorialitate prezintă prin esența lor construcții sociale care definesc și redefinesc rolurile, acțiunile și practicile diferitor actori[1]. Modelul de relații internaționale instituționalizat în anul 1648 prin tratatele de la Munster și Osnabruck a legiferat constituirea și dezvoltarea ordinii mondiale formate din state teritoriale suverane, care nu recunosc nici o autoritate supremă. Acest model, conform lui D.Held, se rezumă la următoarele: statele își soluționează litigiile și dacă este necesar, prin forță; se angajează în relații diplomatice, însă cooperarea este minimă; caută să-și plaseze interesul național mai presus decât orice și acceptă logica principiului eficacității, adică forța creează dreptul în lumea internațională și acapararea devine legitimă[2]. A.Burian remarcă pe bună dreptate, sintetizând ideile cu privire la geneza și evoluția sistemului westfalic că formarea statelor naționale, iar în baza lor - a sistemului internațional, a durat o perioadă îndelungată de timp, acest sistem interstatual de relații internaționale a sancționat pentru prima dată în istorie principiul suveranității teritoriale în raporturile dintre state și a funcționat, cu anumite modificări,

până în anul 1945, iar unele elemente mai importante au continuat să acționeze și în condițiile ordinii mondiale bipolare[3]. În acest sens, extinderea sistemului westfalic chiar și în Europa s-a caracterizat, conform aprecierilor lui R.Falk, prin „ierarhie și disparități”, modelul nu s-a articulat în totalitate decât la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, precizează J.Crawford și S.Marks, când suveranitatea teritorială, egalitatea formală dintre state, nonintervenția în afacerile interne ale altor state recunoscute și acordul statului ca bază a obligațiunii juridice internaționale au devenit „principiile esențiale ale societății internaționale”. D.Held încadrează modelul westfalis în limitele cronologice 1648-1945, A.Burian extinde „acțiunea unor elemente importante în condițiile bipolarității”, pe când în opinia noastră, în cadrul sistemului internațional postrăzboi rece mai multe componente și atribute ale acestui model încă nu și-au pierdut plenar sau în parte din actualitate și relevanță: statele naționale fondate pe principiul suveranității teritoriale alcătuiesc pilonii sistemului westfalic și deci, relațiile internaționale prin esența lor nu reprezintă altceva decât relații politice internaționale, chiar dacă într-o perioadă sau alta își desfășoară activitatea cu o intensitate mai mare sau mai mică diferiți agenți nestatali.

În definirea impactului globalizării asupra re poziționării statelor naționale, circumscrise suveranității teritoriale, globalizarea fiind abordată în sensul larg al cuvântului, ca un proces multiaspectual, deosebim mai multe categorii de discursuri.

Supozițiile exegeților demersului sceptic cu privire la impactul globalizării asupra locului și rolului statului național în cadrul ordinii mondiale contemporane sau altfel zis, elaborările exegeților „stat-centrismului” sistemului internațional din perioada sfârșitul secolului XX-începutul secolului XXI se reduc în linii mari la următoarele: internaționalizarea nu se soldează cu formarea ordinii mondiale mai puțin statocentrică, statele-națiune dețin în continuare o pondere centrală, fiind principalii actori ai artei guvernării, abordată în sens de proces de distribuie a puterii atât către structurile internaționale, cât și în favoarea agenților subnaționale; guvernele naționale dispun de putere durabilă pentru a putea reglementa activitatea economică internațională, care, la rîndul ei, suferă de regionalizare în aprofundare și extindere semnificativă pe măsură ce se îndreaptă spre o stare caracterizată de existența a trei blocuri majore comercial-economice și financiare - Asociația Nord-Americană a Comerțului Liber, Cooperarea Economică Asiatico-Pacifică și Uniunea Europeană; comparativ cu perioada clasică a Etalonului-Aur, economia mondială, în

acceptția lui R.Boyer și D.Drache, este actualmente mai puțin integrată la nivel global, regionalizarea și globalizarea, conform lui L.Weiss, dovedindu-se a fi tendințe contradictorii. Majoritatea bunurilor și fluxurilor de capital, susține L.Weiss, „sînt regionalizate” în America de Nord, Europa de Vest, Japonia și Coreea (de Sud – n.n.), „internaționalizarea” constituie trăsătura definitorie a tendințelor contemporane ale economiei mondiale și deci, aceasta nu este „globalizată”, ci se produce în condițiile „interdependenței guvernate”, dat fiind că statele dispun de „capacități transformatoare” prin încurajarea întreprinderilor de a fi competitive la nivel global, a opera redisolcări regionale și investi mijloace financiare în străinătate.

Contestatarii „stat-centrismului” relațiilor internaționale contemporane se poziționează la polul opus, numărul lor fiind în permanentă creștere, fapt care reflectă dinamica transformărilor ce au cuprins viața internațională, mai ales în ultimele decenii ale secolului XX și începutul secolului XXI. Realitățile noi nu puteau să nu se răsfrîngă asupra gradului de explicare și înțelegere a relațiilor internaționale în plinătatea și diversitatea lor, solicitînd alte metodologii decît cele fondate pe „stat-centrism”. În acest sens, distingem două grupuri de cercetători și analiști care neagă sau cel puțin pun sub semnul întrebării statutul de actor principal al „pilonilor templului westfalic” (sintagmă utilizată de M. Zacher), accentuînd că statele pierd o parte din suveranitatea lor fie benevol, fie în pofida voinței lor:

1. înglobează diferiți critici ai „stat-centrismului”, în special din raționamente de caracter epistemologic (nu asigură conceperea adecvată a relațiilor internaționale, abordate în calitate de metadomeniu), din deducțiile cu privire la ineficiența lui (statul n-a putut și nu poate soluționa problemele stringente ale omenirii) și din constatările ce vizează diversificarea actorilor (apar și se consolidează noi agenți ai relațiilor internaționale);

2. include apologetii și promotorii globalizării, care, la rîndul lor, sînt împărțiți pe bună dreptate de D.Held și A. McGrew în hiperglobaliști (statele naționale devin o ficțiune nostalgică, un anacronism și se află pe cale de dispariție) și transformativiști (în condițiile eroziunii suveranității circumscrise teritorial, statele tind să se adapteze la schimbările globale în desfășurare, aplicînd noi forme de reglementare), (al treilea grup omologat de sus-numiții cercetători fiind scepticii).

Consolidarea prezenței actorilor nestatali pe arena mondială și formarea unui nou „regim de suveranitate” n-au putut să nu angajeze discuții academice cu privire la locul și rolul lor în contextul internațional aflat în schimbare, precum „marile dezbateri” dintre neorealism și neoliberalism, dar nu numai.

K. Goldmann consideră că criticii „stat-centrismului” nu sînt preocupați atît de statul național ca atare, numit de Y. Ferguson și R. Mansbach „un concept exclusiv de ambiguu, controversat și normativ” pentru a putea defini o disciplină academică, ci de anihilarea unei prezumții particulare, catalogată că ar fi dominantă în cadrul acestui domeniu, ea fiind rezumată, printre alții, de J. Vasquez și presupune că „statele-națiuni sau decidenții lor sînt actorii cei mai importanți în înțelegerea Relațiilor Internaționale”. În acest context de idei, subliniem că exigențele epistemologice actuale presupun ca toți actorii să fie cuprinși de obiectul de studiu al științei, numai respectîndu-se o asemenea condiție, relațiile internaționale ar putea fi concepute mai bine și în complexitatea lor. M. Hardt și A. Negri indică asupra imposibilității de a diviza suveranitatea de contextul politic contemporan, care nu este altul decît „starea globală de război”, în cadrul căreia violența nu se supune controlului: suveranitatea nu poate îndigui statul de violență, nu contribuie la depășirea stării globale de război și deci, nu merită încrederea în relațiile interstatuale, indispensabil fiind de a edifica instituții democratice noi, începînd cu reformarea Organizației Națiunilor Unite, prin transformarea ei într-o structură electivă[4].

Conform lui D. Harvey, actualmente se produce „deteritorializarea” teritoriului, A. Appadurai alături de „deteritorializare” atribuie și „deznaționalizării” rolul de factori determinanți ai crizei statului național, procese care sînt aprofundate de globalizare, în sensul că se diluează sentimentul apartenenței naționale în favoarea cosmopolitismului, iar teritoriul se globalizează și în rezultat, se formează structuri atît supranaționale (putere superioară celei ce deține statul), cît și subnaționale sau altfel zis, transnaționale (teritorii asupra cărora statul nu poate să-și exercite puterea): globalizarea este cauza dislocării parțiale a suveranității statului, care fiind cedată actorilor noi ai politicii internaționale, contribuie la dispersarea puterilor sale. Din alt unghi de vedere, al răspîndirii democrației pe scară planetară, dar totodată aflîndu-se sub impresia proceselor de democratizare declanșate la sfîrșitul anilor '80 ai secolului XX, R. Dahl acreditează ideea conexiunii dintre statul național și democrația liberală, care, în opinia noastră, este justificată numai parțial din cauza că „statul-națiune modern devenit principalul tip de organizare politică de pe glob” după cel de-al Doilea Război Mondial, a funcționat și în cadrul altor tipuri de regimuri politice, atît autoritare, cît și totalitare. Totuși în rezultatul decolonizării și prăbușirii Imperiului Sovietic, afirmă R. Dahl, „statul-națiune a dobîndit o formă politică deosebită – varianta sa principală s-a cristalizat ca democrație liberală sau reprezentativă”[5], supozițiile de acest conținut

fiind susținute și de alți cercetători precum F.Fukuyama, W.Connolly, A.Ware, D.Potter ș.a. În același timp trebuie de precizat că spre deosebire de F.Fukuyama, care trasează legătură directă între tipul de regim politic și caracterul relațiilor internaționale (interstatale), primul fiind determinant în raport cu al doilea, supoziție împărtășită de altfel și de marxism, dar care nu-l plasează pe analistul american în tabăra exegeților acestei teorii, D.Held susține că esența sistemului modern al statelor-națiune democratice se caracterizează prin anumite trăsături distincte, în defavoarea democrației în cazul relațiilor dintre state: democrație în interiorul statelor naționale și relații nedemocratice interstatale; fundamentarea legitimității democratice și a responsabilității în interiorul hotarelor statului și urmărirea interesului național, inclusiv a avantajului politic maxim în afara frontierelor naționale; democrație și drepturile cetățenești pentru cei din interior și negarea lor frecventă pentru cei din afara teritoriului național. F.Teson consideră că suveranitatea în forma actuală nu corespunde exigențelor morale adresate instituțiilor politice, iar dreptul internațional este privat de fundamente morale: suveranitatea nu poate fi autonomă și liberă de principiul moral care garantează statului imunitatea de orice ingerință din exterior. Ph.Sands este de părere că în general reprezentările despre suveranitate se modifică pe măsura amplificării interdependenței datorită asumării de către state a unui volum în creștere de obligațiuni internaționale, aceste norme juridice într-un anumit moment primesc o logică independentă, în sensul că îngustează spațiul suveranității naționale.

Prin urmare, aflându-se sub incidența proceselor de descentralizare și diversificare ale actorilor internaționali, arena mondială prezintă în sine „un sistem mixt”, conform evaluării lui J.Rosenau, această concepție contestând modelul westfalic al ordinii internaționale. St.Krasner a remarcat pe bună dreptate că extinderea numărului formelor noi de organizare și acțiune politică reflectă expansiunea accelerată a conexiunilor transnaționale, iar în opinia noastră, și a elementelor diplomației multilaterale prin intermediul organizațiilor internaționale de diferit nivel și caracter, urmărindu-se rezolvarea problemelor colective prin angajarea unor mecanisme de responsabilitate comună. Însă aceste aranjamente, contrar concluziilor lui E.Luard, St.Krasner și altor cercetători în materie, nu indică asupra „dorinței mai multor state cu privire la existența unei guvernări internaționale care se va ocupa de problemele colective”, chiar dacă structura preconizată este prezentată într-un format lărgit, dat fiind că politica globală este ancorată nu numai pe preocupările geopolitice tradiționale de securitate și de apărare, dar și pe o diversitate de aspecte cum ar fi cele economice și sociale, demografice și ecologice, informaționale și cultural-civilizaționale.

Promotorii perspectivei hiperglobaliste, dar nu numai ei, practic pun sub semnul întrebării însăși necesitatea statului-națiune în condițiile aprofundării interdependenței economice și transnaționalizării, insistând că „pilonii templului westfaliu sînt șubrezi”, iar globalizarea, potrivit lui K.Ohmae, definește o nouă perioadă a istoriei umane, în care „statele naționale tradiționale au devenit unități de afaceri nenaturale sau chiar imposibile într-o economie globală”. Conform lui R.Reich, statele naționale devin autoritățile locale din cadrul sistemului global, dat fiind că nu mai pot influența independent nivelul activității economice și nici capacitatea de ocupare a forței de muncă din teritoriile asupra cărora își exercită jurisdicția din cauza opțiunilor capitalului internațional mobil. În același context de idei, al „reducerii controlului exclusiv al statului asupra propriului teritoriu”, se include influența tehnologiilor de comunicare și informație, ele alimentînd libertatea mediului informațional și totodată demolînd tentativele „forței statale către conservarea omogenității naționale culturale”, susțin P.Hirst și G.Thompson.

Prin urmare, apologetii demersului hiperglobalist exprimă convingerea că globalizarea economică generează noi forme de organizare structural-instituțională, care în ultimă instanță vor substitui statele naționale circumscrise teritorial cu statutul lor de unități economice și politice principale. Structurile noi, conform lui K.Ohmae, vor fi „statele regionale”, în formatul de conglomerate geoeconomice poziționate „într-o lume fără hotare”[6], în timp ce R.Rosecrance punctează asupra „statului virtual”, care nu prezintă în sine altceva decît „un mediu” în care exportul, capitalul și informația alcătuiesc principalii factori de producție, iar statele nu urmăresc să-și sporească potențialul productiv în baza teritoriului, ci concurînd pe piața mondială și investind în servicii și capital uman. Realitățile și tendințele lumii globalizate se dovedesc a fi exemple edificatorii ale ordinii mondiale noi, care „prefigurează dispariția statului național”, suveranitatea, în accepția lui I.Rammonet, fiind „măcinată din toate părțile”[7]. La această supoziție au subscris și alți cercetători, inclusiv A. și H.Toffler, în a căror opinie, „multe dintre statele actuale se vor fragmenta sau se vor transforma, iar unitățile rezultatelor ar părea să nu fie națiuni integrate în sensul modern al cuvîntului, ci o diversitate de alte entități”[8]. În ultimă instanță, ideile hiperglobaliștilor se rezumă la următoarele: globalizarea economică provoacă deznaționalizarea economiilor prin instituirea unor rețele transnaționale de producție, comerț și finanțe, în cadrul economiei „fără hotare” guvernele fiind reduse la statutul de instituții intermediare între structuri de diferit nivel; puterea economică și cea politică devin efectiv deznaționalizate, globalizarea transformînd statele-

națiune, potrivit lui K.Ohmae, „într-un mod tranzitoriu de organizare pentru administrarea problemelor economice” sau chiar întruchipînd, conform lui M.Albrow, reconfigurarea fundamentală a „cadrlui acțiunii umane”; epoca statelor naționale se apropie de sfîrșit, iar ordinea postnațională în plină formare nu se va rezuma la un sistem de unități omogene, ci va fi edificată pe relații dintre entități eterogene și ierarhic poziționate, întrunind actori cu statut diferit.

Globalizarea este declarată „responsabilă pentru apariția modelelor noi” și de către exegeții direcției transformativiste, ei considerînd acest „proces fără precedent istoric” forța motrice a schimbărilor sociale, politice și economice accelerate, care, potrivit lui A.Giddens, „reconfigurează societățile moderne și ordinea mondială”. În accepția lui D.Held, transformativiștii au anunțat crearea unui nou „regim de suveranitate”, care presupune înlocuirea concepțiilor tradiționale despre stat ca formă publică absolută, indivizibilă și exclusivă din punctul de vedere teritorial, cu atît mai mult că spre deosebire de doctrină, precizează nu fără temei A.Murphy, practica suveranității s-a adaptat fără efort la realitățile istorice în schimbare. Conform lui J.Ruggie, din cauza că economiile naționale sînt reorganizate de procesele globalizării, spațiul economic național nu mai coincide cu limitele teritoriale național-statale și se produce „desfacerea” relației între suveranitate, teritorialitate și puterea statală, aceste aranjamente impunînd guvernele și societățile „să se adapteze la o lume în care nu mai există o distincție clară între afacerile interne și cele externe”. În același context de idei se pronunță și M.Rogalski, dar care este mai moderat în opinii, el considerînd că nu se produce „demolarea statului”, ci numai modificarea funcțiilor sale, în sensul că îi revine o pondere tot mai mare în adaptarea sistemului național de producție la exigențele concurenței internaționale[9]. J.Rosenau asociază globalizarea cu forme noi, neteritoriale de organizare și deci, în condițiile în care autoritatea este partajată pe verticală de un număr în creștere și diversificare de actori, „ordinea mondială nu mai este una pur stat-centristă sau preponderent guvernată de către state”: extinderea afacerilor internaționale definește un cadru spațial nou, în care funcțiile statului se adaptează la noile realități, globalizarea alimentînd un spectru de strategii de ajustare și transformînd cu regularitate agenda politică națională.

Prin urmare, transformativiștii nu neagă, dar totodată nici nu supraapreciază impactul forței de schimbare a globalizării asupra capacității statului național circumscris teritorial de a reglementa fluxurile economice transnaționale. Însă aceste procese de o înaltă încărcătură transformatoare nu se vor solda în ultimă instanță cu dispariția totală a statului-națiune din cauza că el se dovedește a fi în măsură să se adapteze la circumstanțele noi:

statele naționale, precizează D.Held, nu mai reprezintă prin potențialul și caracteristicile lor definitorii formele principale de guvernare și autoritate „în contextul unor politici caracterizate de rețele transnaționale complexe”, dat fiind că globalizarea reconstruiește puterea, funcțiile și autoritatea guvernelor.

Totalizînd analiza celor trei demersuri, constatăm că diversitatea supozițiilor propuse atestă complexitatea proceselor reliefate, situație care n-a putut să nu se răsfrîngă asupra dificultăților în calea tentativelor de a determina și preciza rolului statelor naționale în lumea globalizată, date fiind transformările ce se produc, esența și caracterul lor. Ideile fundamentale proiectate și promovate de cele trei curente de opinie se reduc în linii generale la următoarele: hiperglobaliștii anunță sfîrșitul statului național, și implicit, depășirea suveranității circumscrise teritorial, adepții demersului sceptic susțin contrariul, în sensul că gradul de internaționalizare globală depinde de acordul și suportul statului-națiune, care continuă să rămînă actorul principal în cadrul comunicării pe arena mondială, în timp ce exegeții direcției transformativiste exprimă opinia că globalizarea transformă puterea statului și politica mondială în ansamblu, dar în condițiile că statul național reușește să se acomodeze la realitățile în schimbare și păstrează statutul de jucător important în relațiile internaționale de caracter transnațional. Este de notat că a nega schimbările globale în plină desfășurare exprimînd optimism stat-centrist exagerat și nefondat, înseamnă a nu ține cont de realitățile noi, chiar dacă partizanii statului național tratat în calitate de actor principal sau cel puțin cu pondere semnificativă pe arena mondială, încearcă să invoce diferite argumente precum sporirea și extinderea cercului de activități pe care acesta le administrează, mai cu seamă în domeniul gestului politicilor economice. Astfel, M.Nicholson atenționează că statele rămîn actori relevanți ai economiei politice internaționale, pe cînd în accepția lui E.Hobsbawm, pe de o parte, poziția statului s-a schimbat în condițiile erodării suveranității, el pierzînd atît puterea și funcția în fața unor entități supranaționale, cît și monopolul puterii efective și privilegiile istorice în interiorul frontierelor[10], iar de pe alta, funcțiile lui economice nu sînt reduse și nu vor dispărea, ci din contra, s-au accentuat, în pofida tendinței generale de a încuraja inițiativa privată în anii '80 ai secolului XX[11], mai ales că tehnologiile, contrar lui P.Hirst și G.Thompson, îi permit să țină sub control comunicațiile dintre cetățeni și tranzacțiile financiare.

D.Held susține că există deosebire între suveranitatea și autonomia statului, prima implicînd justificarea de a administra un teritoriu delimitat prin frontiere precum și autoritatea politică în teritoriul unei comunități,

îndreptată spre definirea „cadrului de reguli și reglementări de guvernare”, iar a doua se referă la capacitatea de care dispune în vederea formulării și realizării obiectivelor politice strategice în mod independent[12]. Este de exemplificat în ordinea reliefată de idei că dezintegrarea Uniunii Sovietice s-a desfășurat sub incidența multiplelor aspecte și forme de schimbare, unele dintre acestea rezumându-se la următoarele: republicile unionale și-au decretat suveranitatea, dar nu dispuneau de autonomie suficientă pentru a valorifica obiectivele trasate și a exercita prerogativele de putere asumate. Astfel, prin Declarația cu privire la suveranitate din 23 iunie 1990, RSS Moldova (pînă la 5 iunie 1990-RSS Moldovenească, din 23 mai 1991-Republica Moldova) se proclama stat suveran, unitar și indivizibil, sursa suveranității fiind poporul, iar exercitarea ei devenea prerogativa structurii reprezentative supreme a puterii de stat a republicii, pe a cărei întreg teritoriu prioritatea aparține Constituției și legilor RSS Moldova, în timp ce documentele unionale se pun în aplicare numai în urma ratificării lor de către forul legislativ suprem republican. Printre celelalte prevederi edificatorii, mai insistăm asupra unei dintre acestea, dar esențială în contextul abordat de idei: s-a stabilit că RSS Moldova putea fi parte în uniuni de state, delegîndu-le benevol sau retrăgîndu-le unele prerogative[13] și deci, Declarația se referă la drepturile suverane în cadrul comunității unionale de state, deși în același timp republica se angaja să respecte „Statutul Organizației Națiunilor Unite și își exprimă adeziunea față de principiile și normele dreptului internațional unanim recunoscute”.

Este important de precizat că declararea suveranității constituie doar un pas inițial, dar nu suficient în devenirea statului independent. Suveranitatea se realizează atît sub aspect intern, cît și extern, iar dacă statul nu este independent, în interiorul lui pot fi prezente instituții ce exercită puterea, dar care, potrivit lui Ja.Karpinski, sînt mandate și autorizate din exterior, ele supunîndu-se limitelor și domeniilor permise din afară[14]. În acest sens, chiar dacă RSS Moldova s-a declarat subiect egal în drepturi în relațiile și tratatele internaționale, legăturile ei cu lumea exterioară se realizau cu precădere prin intermediul centrului unional, care acționa ca un filtru și selecta contactele externe, deși nu este mai puțin adevărat că pînă la proclamarea independenței autoritățile republicane de vîrf au fost parte a unor întruniri oficiale, mai ales cu factori superiori de decizie din România. Realizarea suveranității interne practic este imposibilă în condițiile lipsei suveranității externe, iar aceasta din urmă prezintă în sine un mecanism important pentru poziționarea statului pe arena mondială, chiar dacă nu se dovedește a fi în măsură să-i garanteze integritatea teritorială și chiar existența. Se impune de precizat însă, că în perioada de la decretarea suveranității pînă la

autodizolvarea oficială a Uniunii Sovietice atestăm diferențe la capitolul grad mai înalt sau mai redus de autonomie în realizarea activităților atât de politică internă, cât și de politică externă: în primul caz, cursul general al reformelor se afla într-o măsură mai mare sau mai mică în concordanță cu linia strategică directorie a centrului unional și cu procesele care se desfășurau cu diferită intensitate în alte republici, pe când în cel de-al doilea, chiar și după proclamarea independenței, afirmarea internațională s-a realizat cu mari dificultăți, mai ales în condițiile că majoritatea țărilor occidentale remarcă necesitatea „clarificării relațiilor” cu autoritățile centrale și delimitarea prerogativelor mutual recunoscute[15]. În plus, Ucraina și Rusia n-au recunoscut Actul de la 27 august 1991, decât în luna decembrie a aceluiași an. În plan intern „instituționalizarea structurilor puterii a fost îndreptată spre demararea proceselor de edificare a statului de drept și a societății democratice”, în care se vor asigura și se vor garanta drepturile și libertățile fundamentale ale omului, inclusiv ale minorităților etnice, lingvistice și religioase conlocuitoare și va funcționa numai „legislația adoptată de instituțiile puterii de stat legal constituite ale Republicii Moldova”. Un alt obiectiv important de valorificat era trecerea la economia de piață abordată în calitate de trăsătură definitorie a democrației, un rol esențial în realizarea lui, conform Declarației de Independență, fiind rezervat „relațiilor politice de caracter economic stabilite și aprofundate cu partenerii străini în baza intereselor comune și reciproce avantajoase”[16].

Declarația de Independență reprezintă prin conținutul și esența ei acel document de încărcătură istorică deosebită și valoare fundamentală incontestabilă prin intermediul căruia s-au trasat obiectivele strategice atât de politică internă, cât și de politică externă, acestea urmînd să fie valorificate în scopul asigurării edificării și afirmării internaționale a statului suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul, fără imixtiuni din exterior. Obiectivele strategice declarate de politică externă cuprindeau, la rîndul lor, trei blocuri de acțiuni:

1. delimitarea de Uniunea Sovietică și stabilirea relațiilor bilaterale pe orizontală, cerîndu-se insistent de a înceta starea ilegală de ocupație și retragerea neîntîrziată a forțelor armate sovietice de pe teritoriul național al Republicii Moldova, considerîndu-se nu fără temei că numai prin respectarea acestor condiții este posibilă edificarea statului suveran, independent și indivizibil;

2. obținerea recunoașterii internaționale și stabilirea relațiilor diplomatice bilaterale în baza normelor de drept internațional și practicilor existente în materie mai ales cu țările europene, dar și cu alte state din lume, aceste acțiuni fiind urmate de identificarea unor domenii de interes comun;

3.admiterea în calitate de membru cu drepturi depline și participarea la procesele de cooperare prin organizații și instituții internaționale, făcând uz de mecanismele diplomației multilaterale, prioritare și primordiale fiind declarate Organizația Națiunilor Unite cu agențiile sale specializate și Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, inclusiv aderarea la Actul Final de la Helsinki din 1 august 1975 și la Carta de la Paris pentru o nouă Europă din 21 noiembrie 1990.

Așadar, Declarația de Independență reflectă procesele de democratizare inițiate în Europa la sfârșitul anilor '80 – începutul anilor '90 ai secolului XX, acest document este redactat într-un spirit de optimism istoric, dat fiind că independența este concepută ca un act de justiție și remediere a unor nedreptăți săvârșite la adresa poporului Republicii Moldova. După adoptarea Declarației sînt instituționalizate acțiunile de afirmare și consolidare internațională a Republicii Moldova prin promovarea politicii externe de sine stătătoare, obținerea calității de subiect al dreptului internațional, stabilirea relațiilor diplomatice cu alte state și angajarea în activitățile de cooperare bi și multilaterale. Urmărind să beneficieze de oportunitățile oferite de participarea în cadrul structurilor și proceselor internaționale de cooperare multilaterală, Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea să respecte obiectivele lor statutare și deci, s-a angajat să manifeste disponibilitatea de a înstrăina benevol o parte din prerogativele sale suverane în scopul asigurării recunoașterii și consacării internaționale, edificării statului de drept și a societății democratice, creării economiei funcționale de piață și a statului social, remarcînd în context prezența redusă a Corporațiilor Transnaționale în economia națională. O particularitate a Republicii Moldova constă în faptul că prin Constituție nu se proclamă expres stat național, art.1 conținînd calificativele „suveran” și „independent”, „unitar” și „indivizibil”, chiar dacă în art.2 se regăsește sintagma „suveranitate națională”, care aparține și este exercitată de popor, însă aceasta marchează cu precădere actul bidimensional de delegare și realizare a prerogativelor între popor și stat. În același timp, proclamînd suveranitatea de stat și delegînd-o poporului, Republica Moldova a trebuit în regim de urgență s-o consolideze și totodată s-o extindă pe întregul său teritoriu, însă realizarea ultimului obiectiv mai rămîne o sarcină de valorificat și se înscrie în contextul eforturilor de soluționare a conflictului transnistrean. O națiune moldovenească nu putea să se formeze în condițiile absenței statului suveran și independent, dar și ținînd cont de unele particularități ale „spațiului istoric și etnic al devenirii sale naționale”, statele, în accepția lui E.Hobsbawm, nu apar datorită națiunilor, ci invers[17] și deci, actualmente este pe deplin

justificată sintagma „poporul Republicii Moldova”, existînd, în termenii lui L.Morgan, un „popor prenațional”.

În opinia noastră, indispensabilitatea și oportunitățile fortificării suveranității de stat, mai ales la începutul anilor '90 ai secolului XX, pe de o parte, iar pe de alta, necesitatea și predispozițiile înstrăinării continue ale unor prerogative suverane către structurile internaționale nu se dovedesc a fi procese contradictorii, ci se înscriu în contextul general de transformări marcate de încheierea războiului rece și reflectă unele realități globale provenite din formarea mai multor state suverane și independente în urma dezintegrării sistemului socialist și totodată sînt rezultat al voinței popoarelor de a fructifica posibilitățile oferite de mecanismele cooperării multilaterale, fiind evidente diferențele în raport cu procesele similare desfășurate în Europa de Vest.

Referințe

1. Biersteker Thomas. State, Sovereignty and Territory. În: Hanbook of International Relations/Ed. Carlsnaes Walter. Risse Thomas and Simmons Beth. London: SAGE Publication, 2001. p. 157.
2. Held David. McGrew Anthony. Goldblatt David. Perraton Jonathan. Transformări globale. Politică, economie și cultură. – Iași, Ed. Polirom, 2004. p. 61.
3. Burian Alexandru. Geopolitica lumii contemporane. Chișinău: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2003. p. 141, 151.
4. Bull Hedley. Societatea anarhică. Un studiu asupra ordinii în politica mondială. – Chișinău, Ed. Știința, 1998. p.265-266.
5. Dahl Robert. Democracy and its Critics. New Haven: Sale University Press, 1989. p. 221.
6. Ohmae K. The End of the Nationale State. New-York: Free Press. 1995. p. 12
7. Rammonet Ignacio. Geopolitica haosului. București: Doina, 1998. p. 25.
8. Toffler Alvin și Heidi. Război și anti-război. Supraviețuirea în zorii secolului XXI. – Filipeștii de Targ, Ed. ANTET, 1995. p. 235.
9. Rogalski M. Mondialisation. Presentation et remarques complementaires. În: Pensee. 1997. nr. 309. p. 81
10. Hobsbawm Eric. Secolul extremelor. București: Lider, 1994. p. 652-653.
11. Hobsbawm E.J. Națiuni și naționalism din 1780 pînă în prezent. Chișinău: ARC, 1997. p. 177.
12. Held David McGrew Anthony. Goldblatt David. Perraton Jonathan. Op.cit. p.76.
13. Declarația cu privire la suveranitate În: Vestile Sovietului Suprem și ale Guvernului Republicii Sovietice Socialiste Moldova. 1990, nr. 8. p. 488-489.
14. Karpinski Ja. ABC-ul democrației. București: Humanitas, 1993, p. 24.
15. Cojocaru Gheorghe E. Politica externă a Republicii Moldova. Studii. Chișinău: Civitas, 2001. p. 26-28.
16. Declarația de Independență: În Monitorul oficial al Republicii Moldova, 1991, nr.11-12. p. 60-62.
17. Hobsbawm E.J. Op.cit. p. 12.

Teodor CÂRNAȚ,

*director executiv al Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului,
doctor habilitat în drept, conferențiar universitar*

Marina CÂRNAȚ,

USM

NATURA JURIDICĂ A TERITORIULUI ȘI RAPORTURILE DINTRE STAT ȘI TERITORIU

Teritoriul statului este partea din globul pământesc ce cuprinde solul, subsolul, apele și coloana de aer de deasupra solului și apelor asupra cărora statul își exercită puterea sa suverană. Unii autori atribuie la teritoriul statului navele maritime, navele aeriene, rachetele cosmice, precum și terenul pe care este situată reprezentanța diplomatică dintr-un stat străin. [1]

În legătură cu natura juridică a teritoriului este cunoscută o diversitate de concepții, care explică relația stat-teritoriu:

„Teoria patrimonială” este specifică epocii feudale. Potrivit acesteia, puterea statului asupra teritoriului izvorăște din proprietatea exclusivă a monarhului asupra pământului, implicit asupra teritoriului. Monarhul era în drept să modifice întinderile teritoriale prin vindere, schimbare, dăruire etc. Drept temei de modificare a teritoriilor unor state, serveau și **căsătoriile** între familiile regale, ca și **partajarea succesorală**, cât și trecerea unor teritorii de la un stat la alt stat prin intermediul **cesiunii de teritorii**. Aceasta se materializă prin **schimb de teritorii** sau **transmiterea** unor teritorii în baza unui contract de **vânzare**. Prin această modalitate, SUA a cumpărat Louisiana de la Franța, și peninsula Alaska de la Rusia. Suveranitatea teritorială era confundată cu proprietatea feudală asupra pământului. Această teorie *de iure* nu se mai aplică în prezent, deoarece **în conformitate** cu dreptul internațional contemporan, modificarea de teritoriu se face prin două modalități:

1. desprinderea;

2. alăturarea unor teritorii.

Desprinderea unor teritorii de la un stat pot duce la formarea unui sau unor noi state independente, de exemplu, dezmembrarea URSS și a RSF Iugoslavia și apariția unor state independente.

Alăturarea unor părți din teritoriul unui stat pot duce la unirea statelor. De exemplu, unirea Basarabiei cu România în anul 1918 sau unirea în anul 1990 a celor două state germane într-un stat federal unic.

Dar pentru a se realiza aceste două forme contemporane de modificare a teritoriului trebuie să se manifeste voința liberă a populației care locuiește pe aceste teritorii. Aceasta poate fi exprimată prin intermediul **referendumului**.

Constituția Republicii Moldova, în art.1, alin.1, prevede: „Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil”. Principiul inalienabilității și indivizibilității teritoriului statului interzice orice formă de înstrăinare a acestuia. Suntem de părerea că sunt incompatibile cu principiul inalienabilității teritoriului practicele de abandonare a unor teritorii, de pierdere a acestora prin prescripție, cesiunile, donațiile sau vânzările de teritorii. În epoca modernă, teritoriul statului nu poate fi divizat în componente teritoriale distincte pentru a fi apoi înstrăinate pentru diferite motive. O asemenea înstrăinare ar afecta însăși suveranitatea statului ca atare. În practică, acest principiu a fost încălcat prin art.10 al Tratatului între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat din 18.08.1999 ce prevede că părțile contractante vor semna un protocol adițional la prezentul Tratat, care este partea lui integrantă și care reglementează problemele transmiterii în proprietatea Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova, precum și a sectorului de teren, prin care trece acesta, și regimul lor de exploatare. Astfel, conform protocolului adițional, Republica Moldova a transmis în proprietate (posesiune, folosință și administrare) Ucrainei sectorul de autostradă Odesa-Reni cu lungimea de 7,77 km în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova, precum și sectorul de teren, prin care trece acesta. Sectorul transmis constituie proprietatea Ucrainei pe teritoriul Republicii Moldova. Ratificarea acestui tratat și în special protocolul adițional la tratat a stârnit nemulțumiri din partea populației din zona respectivă prin constituirea unui comitet Palanca, deoarece privează populația locală de dreptul de circulație liberă pe porțiunea de drum respectivă și le creează dificultăți în prelucrarea câmpurilor agricole și transportarea produselor agricole. [2]

Cu regret constatăm, că de la semnarea Tratatului între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat au trecut mai mult de 11 ani, însă până în prezent nu au fost stabilite definitiv frontierele dintre Republica Moldova și Ucraina. Stabilirea frontierelor dintre Republica Moldova și Ucraina se face prin delimitare și demarcare.

Delimitarea teritoriilor dintre state se face prin frontiere.

Frontierele sunt liniile reale sau imaginare trasate între diferite puncte ale globului pământesc pentru a delimita teritoriul unui stat. Ele sunt terestre, fluviale, maritime, aeriene. Frontierele pot fi:

- „orografice” – cele trasate cu ajutorul formelor de relief;
- „geometrice” – cele trasate prin linii drepte între anumite puncte;
- „astronomice” – trasate cu ajutorul unor meridiane sau paralele geografice.

Cu toate că au fost delimitate teritoriile dintre aceste state, însă demarcarea lor nu s-a finisat, deși procesul de demarcare a graniței trebuie să fie unul etnic.

Cauza nefinisării ține de problemele neclarificate până în prezent, cum ar fi:

1. transmiterea *de facto* în proprietatea Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa-Reni cu lungimea de 7,77 km; centrala de la Novo-Dnestrovsk (recunoașterea proprietății Ucrainei din partea Republicii Moldova asupra Centralei hidroelectrice este legată de mai multe întrebări: condițiile de folosire a 18 ha de pământ de către Ucraina care aparține Republicii Moldova; degradarea apei râului Nistru în urma activității hidrocentralei, problemele ecologice...);

2. porțiunea de teren de la Giurgiulești unde este construit terminalul;

3. controlul segmentului transnistrean de frontieră moldo-ucraineană.

• „Teoria teritoriului-subiect” pornește de la ideea că nu este obiect asupra căruia statul își exercită anumite drepturi reale, ci un element constitutiv al personalității juridice a statului. Statutul fără teritoriu nu-și poate exprima voința sa. Ceea ce caracterizează voința statului, indiferent de forma prin care ea se exprimă este suveranitatea. Această suveranitate se poate manifesta doar în cadrul unui teritoriu, care devine un element al voinței și al personalității statului. Teritoriul trebuie privit ca un element indisolubil legat de puterea publică. [3]

• „Teoria teritoriului-obiect” susține că teritoriul este un obiect al dominației statului. Dominația nu se confundă cu dreptul de proprietate. În esența acestei teorii se susținea că asupra teritoriului se exercită concomitent două drepturi:

- a) al proprietarului care poate poseda, folosi sau dispune de obiectul proprietății sale în corespundere cu legea;

b) al statului care, în virtutea dreptului, își exercită suveranitatea asupra acestuia. Dominația statului se caracterizează prin dreptul de a asigura ordinea și de a percepe impozite de la cei care locuiesc pe acest teritoriu.

· „Teoria teritoriului-limită” apare în secolul al XX-lea, care consideră că teritoriul unui stat are limitele exercitării puterii, suprafața înăuntrul căreia, legile statului se aplică persoanelor și bunurilor ce se găsesc pe teritoriul dat. [4]

· „Teoria competenței” – o concepție apropiată de teoria teritoriului-limită, care pleacă de la ideea superiorității ordinii internaționale de drept asupra celei statale. Conform acestei teorii, teritoriul statului este doar cadrul spațial determinat de ordinea juridică internațională. Un stat poate să exercite în afara teritoriului său cel mult o competență fără a putea să-și extindă suveranitatea.

Potrivit doctrinei actuale, teritoriul este privit ca un element constitutiv al statului care reprezintă spațiul în care se exercită competența statului și în care se realizează organizarea lui politică și juridică. Teoriile examinate nu sunt în măsură să dea raporturilor dintre stat și teritoriu o explicație adoptată etapei actuale de dezvoltare a realităților naționale și internaționale. Nici o teorie nu poate fi considerată compatibilă cu mentalitatea actuală a comunității internaționale, dacă nu pornește de la ideea că puterea statului asupra teritoriului este o manifestare a suveranității poporului. Teritoriul, de-a lungul istoriei, are un rol hotărâtor în dezvoltarea popoarelor și a statelor. [5] Teritoriul, ca element constitutiv al statului, are o importanță definitorie, deoarece în lipsa teritoriului o comunitate umană nu are puterea constituirii unui stat. Astfel, delimitarea teritorială, stabilirea exactă a spațiului geografic asupra căruia se exercită puterea de stat (suveranitatea) apare ca o caracteristică esențială a statului. Statul se bucură de suveranitate teritorială. Suveranitatea teritorială implică atât drepturi, cât și obligații pentru state. Celorlalte state le este interzis să aducă atingere suveranității teritoriale a statului. Principiul principiului inalienabilității teritoriului statului exprimă obligația existentă în sarcina celorlalte state de a respecta această suveranitate teritorială a statului. Indivizibilitatea și inalienabilitatea sunt proprietăți indispensabile teritoriului ce degajă din principiul integrității teritoriale a statelor. [6]

Aplicarea principiului inalienabilității teritoriului presupune respectarea anumitor condiții. Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa adoptat la Helsinki la 1 august 1975 a enunțat principiile inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale a statelor. La art. III și IV, din „Declarația privind principiile care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante” a Actului Final de la Helsinki, au fost statuate principiile inviolabilității

frontierelor și integrității teritoriale a statelor, astfel: Art. III. Inviolabilitatea frontierelor. „Statele participante consideră inviolabile frontierele celui alt, precum și frontierele tuturor statelor din Europa, și în consecință ele se vor abține acum și în viitor de la orice atentat împotriva acestor frontiere. În consecință, ele se vor abține, de asemenea, de la orice cerere sau de la orice act de acaparare a întregului sau a unei părți a teritoriului oricărui stat participant”. Art. IV. Integritatea teritorială a statelor. „Statele participante vor respecta integritatea teritorială a fiecăruia din statele participante. În consecință, ele se vor abține de la orice acțiune incompatibilă cu scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite, împotriva integrității teritoriale, a independenței politice sau a unității oricărui stat participant, și în special de la orice asemenea acțiune care constituie o folosire a forței sau amenințarea cu forța. Statele participante se vor abține, de asemenea, fiecare de a face din teritoriul celui alt obiectul unei ocupații militare sau al altor măsuri de folosire directă sau indirectă a forței în contradicție cu normele dreptului internațional sau obiectul unei dobândiri prin asemenea măsuri sau prin amenințarea cu ele. Nici o ocupație sau dobândire de această natură nu va fi recunoscută ca legală.

Afirmarea și consacrarea principiilor inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale a statelor, ca principii fundamentale ale dreptului internațional contemporan și corolar al suveranității teritoriale, presupune dreptul statelor la inviolabilitatea și intangibilitatea teritoriului asupra căruia își exercită suveranitatea și obligațiile celorlalte state de a nu aduce atingere teritoriului de stat. Întrucât teritoriul statelor este inalienabil și indivizibil, orice atingere adusă principiilor integrității teritoriale a statelor și inviolabilității frontierelor, prin ocupație militară sau alte acte de forță din partea unui stat sau grupuri de state, reprezintă încălcări grave ale Cartei O.N.U. și celorlalte principii fundamentale ale dreptului internațional.

Constituția Republicii Moldova, în art.3, alin. 1 consacră „Teritoriul Republicii Moldova este inalienabil” și „frontierele țării sunt consfințite de lege organică”. Această prevedere duce la anumite consecințe pentru Republica Moldova:

- teritoriul său nu ar putea fi modificat fără să se aducă atingere voinței poporului care-l locuiește;
- micile modificări ale frontierei de stat („rectificări de frontiere”), cerute de anumite împrejurări, nu se pot efectua decât printr-o modificare a Constituției;
- interzicerea de către Constituție a luării oricărei măsuri ce ar implica

recunoașterea în folosul altui stat a unor atribuții de putere pe o porțiune a teritoriului statului nostru.

• acest principiu nu este incompatibil cu recunoașterea de către statul nostru a imunităților și privilegiilor reprezentanțelor diplomatice pe teritoriul său. Inviolabilitatea reprezentanțelor diplomatice este o instituție recunoscută prin uzanțe diplomatice general acceptate între statele moderne. [7]

Referințe

1. Negru B. Teoria generală a dreptului și statului, Secția Editare a Academiei de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova , 1999, p. 57.
2. Bantuș N. Natura juridică a teritoriului statului. Teza de doctor în drept, Chișinău, 2008, p.40. www.cnaa.md
3. Arseni Al. Drept constituțional și instituții politice, vol. II, Chișinău, 1997, p. 61.
4. Guceac I. „Curs elementar de drept constituțional” , vol. I , Ministerul Afacerilor Interne, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, Chișinău 2001, p. 59.
5. Drăganu T. Drept constituțional și instituții politice, vol. I , Lumina Lex, 2000, p. 196.
6. Arseni Al. op. cit., p. 419.
7. Arseni Al. Drept constituțional și instituții politice, vol. II, Chișinău, 1997, p. 70.

Евгений МОЙСЕЕНКО,

профессор кафедры экономики Московского государственного университета экономики, статистики и информатики (Минский филиал), кандидат экономических наук, доцент, Беларусь

НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОГРАНИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Мировое сообщество получило в наследство от прошлого века широкий спектр глобальных политических, экономических, социальных, экологических вызовов и угроз, которые ставят человечество перед проблемой выживания и требуют для своего решения международного сотрудничества в самом широком масштабе. Проблемы обеспечения безопасности выходят на первое место в системе приоритетов человечества.

Основными тенденциями мирового развития, определяющими деятельность по обеспечению безопасности, являются – рост уязвимости всех государств перед лицом вызовов и угроз, несостоятельность существующей глобальной архитектуры безопасности, появление и укрепление новых центров «силы», экономического роста и политического влияния, возрастающее воздействие института международной региональной безопасности, формирование механизмов обеспечения национальной, региональной, глобальной безопасности на основе эффективной экономики и всестороннего развития отношений добрососедства и сотрудничества.

Глобальное пространство безопасности находится в состоянии нестабильности и структурных изменений. Происходит системное оформление национальной безопасности (безопасности государства, страны); международной региональной безопасности (безопасности

союзов и объединений стран); глобальной безопасности (безопасности мирового сообщества в целом).

Формирование концептуальных подходов к обеспечению безопасности социально-экономических структур осуществляется в рамках парадигмы защищённости, парадигмы самоутверждения, синергетической парадигмы и парадигмы «мягкой безопасности». В Парадигме защищённости безопасность определяется как состояние защищённости жизненно важных интересов социально-экономических объектов различного уровня от внутренних и внешних угроз. В парадигме самоутверждения под безопасностью понимается утверждение факта существования объекта, создание условий для реализации интересов, отрицание опасностей имеет вторичный характер и определяется в качестве необходимого условия самоутверждения. В рамках синергетической парадигмы обеспечение безопасности рассматривается как сложный, нелинейный процесс, для которого характерным является неустойчивость, самоорганизация, самонастраивание, коэволюция, скачкообразные структурные изменения. В парадигме «мягкой безопасности» содержание безопасности раскрывается не столько через фактор военной силы, сколько через политические, экономические, социальные, экологические аспекты развития, которые не абсолютизируются и не противопоставляются друг другу. Безопасность государственных и общественных структур рассматривается как необходимый элемент обеспечения индивидуальной безопасности. Безопасность индивидуума обуславливает безопасность социума. Деятельность по обеспечению безопасности направлена на формирование военно-политического, экономического, социального механизма, позволяющего реализовать объективную природу естественного исторического развития и исключающего возникновение препятствий, угроз на этом пути.

В настоящее время происходит расширение содержания безопасности. В результате выделилось шесть его основных видов:

- политическая безопасность – основной задачей, которой является оказание стабилизирующего воздействия на международные отношения, в том числе посредством международных организаций и их институтов, международного права, общей политики безопасности;
- военная безопасность – определяет состояние обороноспособности, вооружённых сил и других силовых структур, способность и эффективность защиты от военной угрозы;

· экономическая безопасность – характеризует состояние экономики, обеспечивающее достаточный уровень социального, политического и оборонного существования и прогрессивного развития, защиту экономических интересов от внешних и внутренних угроз;

· информационная безопасность – определяется состоянием и защищённостью от угроз информационного пространства, оказывающим возрастающее воздействие на функционирование политических, государственных, экономических, гуманитарных институтов;

· социальная безопасность – анализирует процессы развития национального самосознания, гуманитарной сферы, межэтнических и межконфессиональных отношений;

· экологическая безопасность – описывает состояние природы, антропогенную и техногенную нагрузку на неё, нарушения окружающей среды и возможность её восстановления.

Национальная безопасность определяется как состояние и динамика социально-экономической системы, общественных отношений, позволяющие объективно определять и эффективно реализовывать национальные экономические цели и интересы, устранять угрозы в политической, экономической, военной, социальной, экологической, информационной сферах государства и обеспечивать его стабильное существование и прогрессивное развитие в качестве равноправного субъекта международных отношений в условиях глобализации экономики и общества.

Основу категориального аппарата безопасности составляют национальные цели и интересы, угрозы, объекты и инструменты обеспечения безопасности.

Деятельность по обеспечению национальной безопасности включает в себя определение, систематизацию, согласование, реализацию национальных целей и интересов; выделение, структуризацию, систематизацию, отражение угроз; выявление режимов функционирования, характеризующихся эскалацией негативного потенциала и грозящих разрушению государства, их нейтрализация, устранение факторов, формирующих такие режимы; сохранение основных системных свойств регионального объединения стран (целостности, устойчивости, гомеостаза, сложности, информативности, иерархичности, способности к воспроизводству и развитию); эффективная реализация системы «политика – экономика – право – информация – экология»; гармонизация отношений в рамках мирохозяйственных

связей, равноправное в соответствии с геополитическим и геоэкономическим потенциалами участие в глобальных процессах.

В силу своего геополитического и геоэкономического положения в Республике Беларусь всё большее внимание уделяется разработке методологических основ, формированию законодательной базы и практике обеспечения пограничной безопасности.

В соответствии с Законом Республики Беларусь «О государственной границе Республики Беларусь» пограничная безопасность является составной частью национальной безопасности, представляющая собой состояние защищенности политических, экономических, информационных, гуманитарных и иных интересов личности, общества и государства на Государственной границе и в пограничном пространстве, обеспечиваемое путем осуществления охраны Государственной границы, функционирования пунктов пропуска через Государственную границу, предупреждения и пресечения правонарушений на приграничной территории.

Государственная граница Республики Беларусь это - линия и проходящая по этой линии вертикальная поверхность, определяющие пределы территории Республики Беларусь (суши, вод, недр, воздушного пространства).

Пограничное пространство - территории, в пределах которых осуществляется деятельность уполномоченных государственных органов (должностных лиц), направленная на обеспечение пограничной безопасности.

Приграничная территория - участок местности, включающий пограничную зону, пограничную полосу, полосу крепления Государственной границы, пункты пропуска, административно-территориальные и территориальные единицы Республики Беларусь или их части, прилегающие к пограничной зоне и пунктам пропуска, предназначенный для осуществления охраны Государственной границы.

В рамках сформировавшихся подходов пограничная безопасность рассматривается как отсутствие опасности вследствие:

- защищённости от опасного воздействия, которое становится неопасным;
- отсутствием самой опасности, хотя объект (национальные интересы), может быть и не защищён.

Для обеспечения пограничной безопасности используются такие инструменты как охрана Государственной границы, функционирование пунктов пропуска через Государственную границу, деятельность по

предупреждению и пресечению правонарушений на приграничной территории.

Таким образом, становление теоретико-методологических подходов к обеспечению пограничной безопасности Республики Беларусь происходит в рамках парадигмы защищённости.

Как отмечалось выше, парадигма защищённости основана на борьбе с угрозами. Приоритеты смещены в сферу их определения и оказания им противодействия. Это составляет основу деятельности по обеспечению безопасности. В результате общество использует свои ресурсы не столько на развитие своего внутреннего социально-экономического потенциала, сколько на формирование механизмов и инструментов по борьбе с угрозами. В гипертрофированном виде парадигма защищённости может привести к разрушению государства, о чём свидетельствует опыт Советского Союза.

Парадигма самоутверждения основывается, прежде всего, на развитии внутреннего потенциала социально-экономических структур. Обеспечение национальной безопасности осуществляется через укрепление военно-политических, экономических основ государства, поддержание его сущности, природы, реализацию естественного исторического пути развития.

По нашему мнению формирование концептуальных подходов, практическая деятельность по обеспечению пограничной безопасности должны быть основаны как на отрицании опасности, так и на утверждении безопасности, то есть содействии реализации национальных интересов во всех сферах жизнедеятельности человека, общества и государства.

В условиях глобализации экономики и общества, динамичном развитии политических, экономических, информационных, социальных связей между государствами, подготовке Республики Беларусь к вступлению во Всемирную торговую организацию обеспечение пограничной безопасности должно способствовать этим процессам путём увеличения прозрачности пограничного пространства, пограничного режима, режима Государственной границы с соблюдением национальных интересов. Как мы полагаем, это требует системного отражения в концептуальных документах по проблемам пограничной безопасности и закрепления в национальном законодательстве.

Требуют теоретико-методологического развития и законодательного оформления подходы к деятельности по обеспечению пог-

раничной безопасности. Так на органы пограничной службы, Государственный пограничный комитет Республики Беларусь возложены обязанности по добыванию, сбору и анализу информации об угрозах национальной безопасности Республики Беларусь на Государственной границе и в пограничном пространстве, информировании о них Президента Республики Беларусь, Совет Министров Республики Беларусь, заинтересованные республиканские органы государственного управления. В то же время в Положении о Государственном пограничном комитете Республики Беларусь, утверждённого Указом Президента Республики Беларусь № 448 «О некоторых вопросах органов пограничной службы», законе Республики Беларусь «О государственной границе Республики Беларусь», других законодательных нормативных документах отсутствует прямое указание о противодействии органами пограничной службы, Государственным пограничным комитетом политическим, экономическим, социальным, экологическим, информационным угрозам национальным интересам Беларуси для защиты политических, экономических, информационных, гуманитарных и иных интересов личности, общества и государства на Государственной границе и в пограничном пространстве.

Подводя итог вышесказанному необходимо обратить внимание на необходимость развития концептуальных, методологических основ, законодательной базы обеспечения пограничной безопасности Республики Беларусь с учётом современных тенденций в национальной, международной региональной и глобальной безопасности. Это тем более актуально для Беларуси, которая находится на пути движения материальных, социальных, информационных потоков между Российской Федерацией и Европейским Союзом.

Литература

1. Закон Республики Беларусь «О Государственной границе Республики Беларусь» от 21 июля 2008 г. № 419-З (Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 04.08.2008, № 184, рег. № 2/1516 от 23.07.2008).
2. Указ Президента Республики Беларусь «О некоторых вопросах органов пограничной службы» (Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 01.10.2007, № 235, рег. № 1/8939 от 26.09.2007).

Ion BURUIANĂ,
doctor în drept, IRIM

CONCEPȚIA FRONTIERELOR DE STAT ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII EUROPENE

Pentru a cunoaște mai bine evoluția noțiunii frontierelor în cadrul integrării europene trebuie întâi de toate a examina geneza și a scoate în evidență diferite accepțiuni a frontierei. Până în secolul XVIII-lea cuvântul frontieră avea o semnificație exclusiv militară și însemna a face front inamicului - în franceză “Faire front”. Cu timpul frontiera devine un mijloc de a determina limitele care separă două state.

Frontierele pot fi calificate ca frontiere închise care împiedică orice flux sau frontiere bariere, sau închise a căror trecere este supusă unor restricții ca, spre exemplu, deținerea unei vize. Frontierele pot fi, de asemenea, deschise a căror trecere este autorizată fără restricție. În acest sens frontierele între Statele din spațiul Shenghen sunt un exemplu de frontiere deschise.

Cît privește frontierele UE, deosebim frontiere interne și externe. Frontierele interne între statele membre se numesc frontiere administrative, iar frontierele externe ale UE se numesc politice și sunt destul de flexibile și în permanență schimbare. Aceasta este demonstrat și de ultimele extensiuni ale UE din anul 2004 și 2007. În Europa are loc producerea continuă a frontierelor politice. În acest context, se pune problema de a ști dacă există în realitate o identitate europeană și cum putem trasa frontierele, deoarece orice frontieră este foarte importantă pentru viabilitate politică, economică și socială a oricărui stat.

Pe parcursul istoriei, frontierele naționale au constituit un obstacol în colaborarea între state și un factor de apariție a conflictelor sau chiar a războaielor. Statul națiune, caracterizat de orgoliul identității naționale, a implicat Europa în două războaie care i-au șters prestigiul avut anterior în sistemul internațional. Pentru a ieși din mizeriile istoriei și a asigura pacea

pe continent, unica soluție era de a crea o organizație internațională, căreia să-i fie transmisă o parte din suveranitatea națională. Ideea unității europene care stă la baza construcției europene a evoluat spre integrare, iar odată cu evoluția procesului de integrare europeană apare necesitatea de a regândi concepția referitoare la frontierele statale. Chestiunea de frontiere a Statelor UE rămîne unul din aspectele cele mai controversate ale construcției europene. Ea trebuie să fie tratată într-o manieră interdisciplinară unde atât politicienii, cât și economiștii, juriștii etc au ceva de spus. Definirea frontierelor europene influențează discuții politice asupra securității, dezvoltării economice, libertății și justiției în spațiul european.

La etapa actuală, frontierele nu mai constituie un obstacol, ci un factor de cooperare. (Mihail Roșcovan și alții. Ghid de cooperare transfrontalieră. Chișinău, 2010. Diminuarea rolului frontierelor naționale sau chiar abolirea acestora în interiorul spațiului european unificat constituia deja o problemă majoră a părinților-fondatori ai Comunității Europene, iar în cadrul Europei de astăzi se dorește ca dincolo de frontiere să nu fie un inamic, ci un vecin partener, prieten care se vrea cunoscut într-un dialog intercultural.

Datorită acordului Schengen, chestiunile legate de frontiere sunt reglementate la nivelul UE unde statele membre trebuie să respecte reglementările și directivele comunitare privind vizele și migrația, iar securitatea a devenit o chestie unde țările membre trebuie să coopereze.

Astfel, frontierele se relativizează în sensul deprecierii rolului acestora și a suveranității statale.

În acest context, integrarea economică europeană constă în eliminarea graduală a obstacolelor între state, ca în consecință, economiile acestor state să funcționeze ca o entitate.

Integrarea economică are obiective atât economice, cât și politice, acestea fiind următoarele:

- bunăstarea și prosperitatea statelor;
- menținerea păcii, în sensul că statele devin dependente unele față de altele ca rezultat al integrării economice și traduce șansa de a apărea conflicte armate între ele;
- democratizarea statelor ca o condiție a participării la procesul de integrare economică este existența unei adevărate democrații.
- respectarea drepturilor omului poate fi, de asemenea, impusă ca o precondiție la participarea integrării europene.
- integrarea economică are două aspecte majore.

Primul aspect se referă la schimbul de mărfuri, servicii și a factorilor

de producție. Al doilea aspect se referă la politica economică. Într-o economie integrată sunt eliminate obstacolele în privința circulației mărfurilor și a factorilor de producție.

Integrarea economică trece anumite stadii:

1. Unitatea vamală, unde are loc eliminarea obstacolelor vamale și tot ce privește libera-circulație. Este implementat un tarif vamal extern unic. La acest stadiu sunt abolite așa-numitele frontiere vamale. A fost suprimat controlul vamal la frontiere în cadrul schimburilor intracomunitare.

2. Piața europeană comună caracterizată de circulația liberă a factorilor de producție, a capitalului, forței de muncă etc. Are loc abolirea frontierelor fiscale. Statele UE transferă o bună parte din suveranitatea fiscală unor instituții europene. Au fost necesare adoptarea unor reglementări juridice comunitare care au avut drept scop armonizarea regulilor juridice în materie fiscală, în special, această armonizare se referă la taxa pe valoare adăugată, accize și la impozitarea cifrelor de afaceri.

3. Crearea Uniunii monetare. În cadrul acestui stadiu de integrare au fost abolite frontierele monetare. După aderarea la zona Euro, Băncile Centrale naționale trebuie să transmită competențele lor referitoare la politica monetară și să renunțe la drepturile de eliminare a monedei naționale.

Renunțarea la frontierele între statele UE a condus cu siguranță la stimularea circulației libere și a persoanelor de cetățenie europeană, care este și ca un mijloc de integrare europeană, de afirmare a unor identități și valori comune. Totodată, se impune o altă abordare a securității interne și internaționale a UE în acest context. Aceasta se învederează mai cu seamă în rezultatul lărgirii UE către Est, care a impus intensificarea colaborării în domeniul justiției și afacerilor interne.

Schimbarea situației din Europa a fost, în esență, constructivă și pozitivă. Statele postcomuniste din Europa Centrală și de Est au fost încorporate într-un spațiu unificat al libertății, securității și justiției în care libera circulație a persoanelor este asigurată în conjuncție cu măsurile adecvate privind controlul frontierelor externe, al azilului, imigrației, prevenirea și combaterea infracționalității. Aceste lucruri au pus UE în fața perspectivei ca majoritatea frontierelor sale terestre estice, destul de vulnerabile, să se deplaseze către Est și să fie păzite de fostele state ale Pactului de la Varșovia.

În acest context, UE promovează o nouă politică de vecinătate UE pentru statele vecine, în care un rol important îi este atribuit controlului frontierelor externe ale UE. Apare necesitatea dezvoltării și îmbunătățirii cooperării

transnaționale în domeniul combaterii crimei organizate, care impune o reformare a legislației naționale în această privință.

Una dintre cele mai vulnerabile aspecte ale statelor UE în ceea ce privește rezistența față de activitățile criminale îl reprezintă abilitatea lor limitată de a se detașa de abordările îngust regionale și de a înțelege dimensiunea internațională a problemelor. Cu alte cuvinte, sistemele de securitate trebuie să fie concepute astfel încât să permită trecerea tuturor elementelor pozitive, în același timp blocând și eliminând fenomenele negative. Acest lucru nu e posibil fără o cooperare strânsă a autorităților responsabile de securitatea din toate țările implicate.

Dimensiunea externă a politicii migraționiste are drept scop controlul eficient al frontierelor externe ale UE și include semnarea acordurilor de readmisie cu țările de origine a fluxurilor de migrațiune. În ceea ce privește cooperarea poliției și sistemelor judiciare, în subiecte legate de criminalitate, țările terțe vor fi implicate sistematic în lupta cu formele specifice de infracțiuni, precum cele financiare, spălarea banilor, corupția și traficul de ființe umane. O altă dimensiune a politicii cooperării externe în domeniul justiției și afacerilor externe se referă la lupta cu traficul de droguri și la întărirea aspectelor non-militare ale managementului crizelor și securității prin cooperarea dintre serviciile de poliție în regiunile de criză. Această evoluție a agendei politicii externe denotă că, problemele de „securitate internă” devin astfel chestiuni de securitate externă, dominate însă de preocupările politice interne. Această externalizare a subiectelor legate de justiție și afaceri interne a fost susținută paralel de o scădere a tendinței interne de armonizare a politicilor între statele membre, transformându-se în cel mai dinamic aspect al cooperării. În acest context, comunitarizarea subiectelor referitoare la azil și emigrație a oferit un instrument bine venit de întărire a influenței asupra terțelor state. UE poate acum să negocieze ca o entitate unificată cu statele care nu sunt membre și își poate folosi puterea economică și politică pentru a influența comportamentul acestor state.

Bazându-se pe aceste inițiative, Comisia a schițat un document strategic denumit „Europa lărgită-vecinătatea: un nou cadru al relațiilor cu vecinii noștri estici și sudici”, care formulează principiile călăuzitoare pentru această cooperare lărgită.

Recunoscând interdependența existentă între Uniune, noile sale state-membre și țările vecine, această nouă inițiativă deschide posibilitatea unei asocieri extinse fără statutul de membru. Țărilor vecine li se va oferi perspectiva

unei cote de piață internă a UE, precum și perspectiva integrării și liberalizării pentru promovarea liberei circulații a persoanelor, bunurilor, serviciilor și capitalului, contribuind astfel la securizarea frontierelor externe.

La etapa actuală în cadrul UE a fost instituit un „sistem integrat de administrare a frontierelor externe”. Acest lucru reflectă tendința recentă a statelor-membre pentru intensificarea cooperării în subiectele legate de frontierele externe.

Totodată, a fost introdus principiul solidarității în contextul cooperării în domeniul justiției și a afacerilor externe, un al cărui aspect este protecția frontierelor externe ale UE. Acest subiect este foarte sensibil, deoarece statele membre se confruntă cu probleme și provocări diferite din cauza diferitor poziții geografice, din care cauză unii cheltuiesc sume mult mai mari decât alții. Referindu-se la situarea geografică a noilor state-membre la marginea estică a Uniunii lărgite, majoritatea reprezentanților țărilor din Europa Centrală și de Est au subliniat necesitatea unei distribuiri mai echilibrate a greutăților în administrarea frontierei UE și a necesității sprijinului din partea serviciilor de frontieră ale UE. S-a decis organizarea unei supravegheri comune sau pentru crearea unor mecanisme financiare care ar ajuta la distribuirea costurilor pazei frontierelor UE.

Determinarea rolului frontierelor statelor Uniunii Europene decurge din noua ordine europeană care a reușit să aducă nu numai stabilitate, dar și prosperitate, facilitări economice, comerciale și financiare fără precedent. Astfel nu mai pot fi descrise prin tipare obișnuite și este nevoie de alte încercări explicative, de alte concepte, de alte cercetări.

Valeriu GUREU,
IRIM

EXTINDEREA ZONEI UE-NATO ÎN CONTEXTUL SISTEMULUI INTERNAȚIONAL

Actualmente statele membre ale UE se confruntă cu o dilemă destul de paradoxală în cadrul delimitării zonelor transfrontaliere. Poziția marilor imperii care nu prezintă interesul integrării în cadrul structurilor UE este destul de alarmantă, motivația fiind simplă – securitatea statelor vecine care sînt apropiate de zona UE, îndeosebi în situația în care bazele militare ale NATO sunt dislocate în fiecare stat membru al UE.

Actuala arhitectură de securitate europeană reflectă trăsăturile esențiale ale mediului geopolitic în care se derulează:

- *tranziția către sistemul internațional multipolar;*
- *con competiția între puteri în spațiul euroatlantic pentru redistribuirea rolurilor;*
- *adâncimea integrării în U.E.;*
- *tentativele Federației Ruse de a menține statutul de mare putere pe arena mondială și de a ocupa poziții-cheie în structurile europene de securitate.*[1]

De-a lungul secolelor precedente statalitatea a fost esul dezbaterilor polemice între marile imperii ce dețineau monopolul administrării în domeniul politic, economic, militar etc. Statele înalt dezvoltate care pot pe deplin a face față cerințelor concurențiale pe piața internațională nu le este indiferentă situația apariției noului imperiu UE pe podiumul internațional, mai ales în situația în care o mare parte din state au fost afiliate marelui imperiu socialist – *cazul ideal fiind Federația Rusă*. Însăși administrația Federației Ruse s-a exclamat asupra faptului că, pentru noi este un pericol real al dislocării și extinderii bazelor militare NATO în apropierea frontierelor sale care se intersectează cu unele state socialiste actualmente fiind state

membre ale UE, *drept urmare noi ca stat suveran trebuie să luăm toate măsurile stringente pentru a restructura și reorganiza politica noastră militară față de securitatea internațională*, mai ales că Federația Rusă permanent s-a atașat destul de strategic în situația în care presimțea pericolul real din partea forțelor politice externe – cazul similar fiind SUA.

Drept exemplu servește enclava Kaliningrad, cândva o zonă militară specială, staționau în trecut mii de soldați ai armatei și marinei ruse. Odată cu intrarea în NATO a Poloniei și Lituaniei ca fost state socialiste ce au aparținut în trecut URSS - lui, Kaliningradul a intrat de facto sub influența alianței.

Această realitate, cât și faptul că avioanele de luptă ale NATO pot ajunge în cinci minute la Sankt Petersburg, datorită platformelor de decolare din țările baltice, au iritat în mod vizibil administrația militară rusă.

La toate acestea se adaugă recenta dispută pe marginea amplasării scutului american anti-rachetă în Cehia și Polonia, idee percepută de Rusia ca o amenințare directă la adresa sa.

Pe acest fond, discuțiile privitoare la eventuala lărgire a alianței prin acceptarea Ucrainei, Albaniei, Croației, Macedoniei și Georgiei declanșează în continuare controverse aprinse din partea Federației Ruse.[3]

Contrariul acestor exclamări servește motivația reală a NATO care enunță că: *datorită creșterii numărului și gradului de complexitate a operațiunilor, procesul de transformare al sistemului colectiv de apărare a devenit o cerință constantă pentru fiecare stat membru*. În contextul crizei financiare la nivel global și al unor resurse limitate alocate pentru apărare, statele membre vor fi nevoite să facă eforturi suplimentare pentru a menține sistemul de apărare la standarde optime.[2]

La 1 mai 2004, zece noi state membre au aderat la Uniunea Europeană, și anume Republica Cehă, Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovenia, Slovacia și Ungaria. Doi ani și opt luni mai târziu, la 1 ianuarie 2007, Uniunea Europeană s-a extins prin aderarea Bulgariei și a României, fapt în care semnificativ s-a extins zona de frontieră a UE – rezultatul nu s-a lăsat mult așteptat fapt în care celelalte mari imperii monitorizează zilnic politica UE față de situația ei de extindere continuă.[4]

Similar și în corespundere cu necesitățile sale obiective alături de partenerii săi, NATO dorește în continuare să promoveze și să apere valorile fundamentale comune precum: democrația, libertatea individuală, supremația legii, economia de piață, rezolvarea pe cale pașnică a disputelor, deschidere și transparență, dar și cooperarea la nivel internațional în vederea

abordării cu succes a provocărilor noului mileniu. Reiese că, din această motivație extinderea NATO nu este un pericol pentru majoritatea statelor internaționale ci în plus, un suport de bună intenție dacă dorim în acest sens.

Unele state însă nu prezintă interesul de aderare la acest bloc militar, deoarece într-o accepțiune similară se susține că, *sistemul colectiv de apărare* este și va rămâne principalul obiectiv al NATO. Totodată, este cunoscut faptul, că pentru menținerea securității statelor membre este esențial ca NATO să acționeze și în afara granițelor sale pentru a răspunde amenințărilor acolo unde acestea apar, contribuind astfel la crearea unui mediu internațional mai sigur de care beneficiază și statele membre aderante.

Este firesc faptul că unele state nu prezintă interesul aderării, politica internă a acestor state sunt contrare intenției reale ale NATO – susținând unanim *principiul neamestecului în treburile interne ale unui stat*. Pentru susținerea acestei afirmații preluăm cazul Georgiei, din a cărei considerent s-au ciocnit două forțe militare – Federația Rusă și SUA, ambele la rândul lor prezentând interesul deosebit pentru acea zonă, în care pretendentul de bază fiind Federația Rusă care susținea că, în pericol este nu numai zona de frontieră ci și soarta națiunii ruse aflată pe teritoriul statului georgian, iar de pe cealaltă parte intenția Georgiei de a adera la NATO și respectiv la UE – fiind în avantajul extinderii pentru UE și deținerii controlului militar, prioritate esențială pentru NATO, fiind inadmisibil și inacceptabil pentru Federația Rusă, mai ales când SUA a supus facilitării susținerii militare pentru o serie de state, prin care Președintele american George W. Bush a semnat o nouă lege care acordă asistență militară statelor aspirante la NATO Albania, Croația, Georgia, Macedonia și Ucraina, ulterior ratificând un proiect de lege care reafirmă sprijinul țării sale față de aderarea Albaniei, Croației, Georgiei, Macedoniei și Ucrainei la NATO, afirmație expusă în mod public de Casa Albă într-o declarație emisă încă la 10 aprilie 2007. Din acest considerent zona de extindere a UE-NATO prezintă așa-numita amenințare reală pentru unele state. Astfel, în opinia lui Karel Svoboda, ca fiind expert în politica internațională, în cadrul Association for International Affairs (AMO) din Cehia, *Țările vecine sunt, de obicei, candidate la NATO. Efectul pare să fie pozitiv. Având Rusia ca vecin, NATO se confruntă cu o nouă situație. În ciuda declarațiilor și a unor programe comune, Rusia privește NATO ca pe o amenințare*, mai ales în situația extinderii NATO spre zona de EST.

Nu mă refer aici la construirea unui imperiu, ci la vecinătatea cu un bloc, fără a fi considerat drept inamic. Rusia consideră că NATO nu este o organizație necesară și că nu-și are locul în lumea contemporană, ci fiecare stat poate în mod individual să-și adopte propria politică militară, fără careva amestecuri

din exterior – deși personal ca stat Federația Rusă avînd implicare directă de ordin militar cu un șir de state, după cum urmează cazul Afganistanului, Bosniei - Herțegovinei, Kosovo, Irakului, Iranului, Georgiei. Interesele fiind variabile de la caz la caz, interesul teritorial, militar, economic și nu în ultim plan interesul deosebit al politicii nucleare – citata fiind aceeași ca și în anii reformativi: *cine deține arma nucleară prioritară este stăpînul întregii lumi*.

Prezintă interes în situația noastră și cazul Cipru, în care *scopul suprem* al actualei politici ruse vis-à-vis de Cipru este crearea obstacolelor pentru ca Cipru să nu se integreze în NATO. Aceasta a fost și imperativul Kremlinului după 1960, dar ambițiile de azi ale rușilor nu mai sunt corelate cu posibilitățile reale. Rusia nu acceptă ideea de împărțire a insulei, pledînd pentru o Republică Cipriotă suverană și integră din punct de vedere teritorial sau pentru unirea insulei cu Grecia ortodoxă. Rușii speră că sprijinind ideea unirii, ușor ar putea transforma Grecia în aliat al Rusiei, asigurînd ca înainte de enosis ea să părăsească Alianța Nord-Atlantică. [5]

Incontestabil servește faptul că, Federația Rusă deține controlul și în actualitate în spațiul CSI, în pofida faptului că și-au proclamat suveranitatea și independența – fiind o realitate de necontestat.

În paralel cu această situație similară, avînd resurse naturale foarte bogate, pune într-o dependență economică totală pe majoritatea statelor chiar și pe marile imperii de guvernare inclusiv UE, fapt în care poate determina unele state de a-și schimba potențial politica sa în corespundere cu interesele personale ale Rusiei pentru anumite domenii de colaborare reciprocă – fiind o problemă destul de dificilă pentru majoritatea statelor ce doresc nespuse de mult de a se dezmembra totalmente de spațiul ex-sovietic. Doar țările pribaltice au reușit în mod succesiv dezmembrarea de zona CSI.

Rămîne a se vedea pentru viitor ce schimbări radicale sau tendințe inovatorii vor mai fi în situația extinderii zonei UE-NATO și dacă politica marilor imperii se va schimba sau nu în mod radical spre îmbunătățirea relațiilor amicale.

Referințe

1. Cosma Mircea, Cpt. drd. Ispas Teofil, Integrarea României în structurile europene și euro-atlantice, Editura Academiei Forțelor Terestre, ebooks.unibuc.ro/StiintePOL/8.htm
2. www.mae.ro/node/1562
3. www.dw-world.de/.../0,,3231162,00.html
4. www.ecb.int/ecb/./html/index.ro.html
5. blogosfera.md/view-post-v-149177-0-romana.html, Vectorii politicii de extindere ai NATO vis-à-vis de statele din Sud-Estul Europei.

Angela CUCIURCĂ,
doctor în drept, IRIM

Rodica CUCIURCĂ,
Universitatea „Perspectiva-INT”

UNELE ASPECTE ALE PROBLEMATICII PRIVIND DELIMITAREA ȘI DEMARCAREA FRONTIERELOR DE STAT

În rezultatul progresului tehnic secolul XXI a înregistrat multiple realizări în istoria civilizației contemporane, dar și multe probleme legate de cele mai sensibile noțiuni și relații între state ca: modificări de teritoriu, delimitări și redemarcări de frontiere.

Este cunoscut faptul că una din premisele materiale naturale care condiționează existența și stabilitatea statului ca subiect originar sau principal al dreptului internațional este teritoriul determinat. Anume acesta definește limitele spațiale ale existenței și organizării statale suverane. Fără acest element, un ansamblu de ființe umane, oricât de numeroase ar fi, nu ar putea constitui un stat.[2, p.160]

Reieșind din cele menționate, orice teritoriu trebuie delimitat, stabilindu-se exact spațiul geografic asupra căruia se exercită puterea de stat, deoarece asupra unui teritoriu nu se poate exercita decât autoritatea unui singur stat. Numai statul prin organele sale proprii, poate exercita puterea legislativă, executivă și judecătorească, iar exercitarea suveranității mai multor state asupra aceluiași teritoriu ar contrazice însuși conceptul de suveranitate.[1, p.3]

Delimitarea oricărui teritoriu se face prin stabilirea frontierei și a traseului acesteia.

În plan juridic frontierele se stabilesc prin acorduri încheiate între statele vecine.

Practica, însă, demonstrează că hotarele unui stat se delimitează inițial în conștiința oamenilor și ulterior pe hartă.

Fixarea frontierelor, însă practic se face prin două operațiuni distincte: delimitare și demarcare. Delimitarea, fiind o operațiune politică și juridică, constă în identificarea direcției principale și descrierea amănunțită în cuprinsul tratatului încheiat în scopul stabilirii frontierei, a traseului acesteia. [3, p.210]

Operațiunea care urmează delimitării este demarcarea propriu-zisă, când are loc stabilirea pe teren a celor convenite în textul tratatului. Această etapă se realizează de comisii mixte formate de reprezentanții statelor părți la tratat și au ca atribuții stabilirea traseului frontierei și fixarea semnelor de demarcare, întocmirea documentelor ce consemnează înfăptuirea acestei operațiuni, rezolvarea unor probleme legate de întreținerea frontierei, a drumurilor de acces etc. [2, p.167]

Europa a fost primul continent care a încercat să delimiteze și să demarcheze hotarele statelor și se părea că în secolul XXI perioada marilor împărțiri teritoriale, s-a consumat, dar nici pe departe nu este așa.

Este regretabil faptul că această operațiune propriu-zisă de stabilire pe teren a acelor convenite în textul tratatului a înregistrat la ora actuală 33 de spețe de sesizare a Curții Internaționale de Justiție privind protecția frontierelor, modificarea de teritorii, delimitarea și demarcarea acestora, dintre care 16 din ele vizează direct delimitarea și demarcarea frontierelor. Modalitatea legată de soluționarea a acestor litigii, după demonstrațiile practice, rămîne a fi liberul consimțămînt al statelor vecine și important este că statele prin guvernele lor să-și asume cheltuielile de modificare a teritoriilor, dacă sunt admise în contextul respectării principiilor fundamentale ale dreptului internațional.

Pornind pe calea edificării statelor democratice, ca urmare a transformărilor democratice din ultimii ani, ne-am pomenit în situația cînd nu există nici o țară din fostele republici unionale care să nu aibă unele rezerve la capitolul delimitărilor și demarcărilor frontierelor de stat.

Unul din aceste state este și Republica Moldova care la ora actuală se confruntă cu o serie de neclarități și încălcări ale principiului suveranității și integrității teritoriale, rezultînd un șir de conflicte legate de legiferarea frontierelor în special la hotarele de est moldo-ucrainene, soluționarea căroră depinde în mare măsură de soluționarea conflictului transnistrean, care-și pune amprenta și pe regimul juridic de frontieră.

Privită sub aspect politic, situația de la hotarele moldo-ucrainene creează impresia producerii unei cesiuni de teritoriu, adică trecerea prin cedare a

unor teritorii aflate sub suveranitatea statului Republica Moldova, sub suveranitatea Ucrainei. Însă dreptul internațional contemporan nu admite cesiunea de teritorii decât în măsura în care aceasta este conformă cu dreptul inalienabil al popoarelor la autodeterminare și este efectuată în cadrul și ca efect al unor înțelegeri pașnice dintre state. [4, p.51]

Conform acestor prevederi, rezultă că situația creată la hotarele moldo-ucrainene trebuie apreciată ca o formă de concesiune și nu de cesiune și sub nici un aspect nu trebuie să constituie un obiect de politizare. Amintim la acest aspect și acceptarea situației din anul 1992 când tot teritoriul Republicii Moldova a fost dat în concesiune unei firme fantome „REBECO” de a explora resursele de țiței înființată în SUA în schimbul acordării unor avantaje.

Consider că supravegherea procedurilor de delimitare și demarcare a frontierelor de stat este pusă în sarcina juriștilor care trebuie să elaboreze mecanisme efective care ar evita apariția conflictelor și consolidându-le să constituie pîrghii în mîna practicienilor și politicienilor.

O altă situație care provoacă mari discuții constă în faptul că Republica Moldova este unica țară care la ziua de azi nu a semnat nici un tratat de frontieră cu România. Este oare acest fapt un avantaj sau dezavantaj pentru Republica Moldova? Afectează cumva modul de dezvoltare economică, socială la etapa actuală, cît și de viitor a statului Republica Moldova?

Consider că răspunsul la aceste întrebări va depinde de decizia viitoarei generații, care vor simți și mai bine consecințele acestor evenimente și dacă ei vor opta pentru unificarea Republicii Moldova cu România sau cu alte state vecine, atunci toate tratatele de stabilire a frontierelor nu va avea nici o importanță. Cu atît mai mult că tendința spre globalizare va anihila cerința tratatelor, vor fi lichidate frontierele ca să se circule liber fără a avea tendințe egoiste de a fi proprietari.

Conform tendințelor de integrare europeană ar urma diminuarea hotarelor între state, eliminarea obstacolelor vamale, a taxelor vamale la frontierele interne și externe etc.

Deși între statele membre ale Uniunii Europene niciodată nu vor dispărea frontierele nici chiar cele economice, nu se vor elimina nici barierele tarifare.

Aspirațiile la crearea unei societăți în care să nu existe delimitări și demarcări de frontieră rămîn a fi, totuși, o posibilă realizare de viitor.

Referințe

1. Legea privind frontiera de stat a R.M. , nr.108-XIII din 17.05.1994.
2. Burian Alexandru și col. de autori, Drept internațional public, Ediția a III-a, Chișinău, Tipografia “Elena” - V.I.S.R.L., USM, 2009.
3. Năstase A., Jura Cr., Aurescu B., Drept internațional public, București, Editura All Beck, 2000.
4. Dicționar de drept internațional public / Coordonator Cloșcă I., Editura Științifică și Enciclopedică, 1992.
5. Тимченко Л.Д. Международное право, Харьков, Издательство “Консум”, 1999.
6. Международное право/ под ред. Колосова Ю.М. и Кривчикова Э.С., Москва, Издательство “Международные отношения “ , 2000.
7. Ruzie V.D., Droit international public, Paris, Mementos Dalloz, 1991.

Constantin LAZARI,
doctor în drept, IRIM

EUROPA ȘI BUNA VECINĂTATE

*Frontierele sunt într-adevăr marginile de lamă,
de care atârnă suspendate problemele
moderne ale războiului și păcii [1]
Curzon de Kadleston*

Se pare că cuvintele lui Curzon se potrivesc la fel de bine și în prezent. Frontierele ce există între state au reprezentat mult timp sursa principală a disputelor din lume.

S-a estimat, circa 70% din conflictele mondiale provin de la hotare și dacă privim în jur, vom vedea exemple contemporane suficiente. În subcontinentul Indian se dispută problema Kashmirului, în Caucazul de Sud nu s-a rezolvat situația Nagorno - Karabakh-ului, în Orientul Mijlociu se pune întrebarea Palestinei, în Asia de Sud Est statutul Taiwan-ului amenință continuu cu izbucnirea unui conflict, apariția diferitelor teritorii secesioniste pe teritoriile diverselor state: Republica Moldova, Georgia etc. reprezintă zone de conflict permanente și exemplele pot fi continuate.

Crearea Uniunii Europene (UE) a însemnat garantarea unei perioade de pace și stabilitate pe continent, perioadă care durează de mai bine de jumătate de secol și care a pus punct conflictelor istorice dintre statele sale. Aspecte care țin de securitate sunt gestionate la scară europeană prin Politica Externă de Securitate Comună (PESC) și Politica Externă de Securitate și Apărare (PESA) definită ca parte integrantă a Politicii Europene de Securitate Comună (PESC). Noțiunea de PESC a fost menționată pentru prima dată în Tratatul de la Maastricht (1992), înlocuind ideea de Cooperare Politică Europeană. Tratatul stabilește că UE își propune să *...își afirme identitatea pe scena internațională, în special prin implementarea unei politici externe și de*

securitate comună, incluzând o eventuală elaborare a unei politici de apărare comună. După 1993, când Tratatul a intrat în vigoare, UE s-a putut manifesta ca actor public pe scara internațională. Această dimensiune este întărită de fundamentarea PESA la reuniunea de la Koln a Consiliului European, în 1999. Iar în 2003 se elaborează Strategia Europeană de Securitate (a Secure Europe in a Better World), ce identifică **noile riscuri și amenințări** la adresa securității europene și stabilește obiective, posibilități pentru contracararea lor.

Care sunt paradoxurile extinderii europene?

Inițial, scopul integrării europene a fost de a crea o stabilitate și pace structurală în Europa, mai apoi s-a constatat, că procesul de largire conține în sine două paradoxuri.

Primul (paradoxul Schengen), se referă la gradul de aprofundare al integrării: *cu cât integrarea în UE este mai mare, cu atât implicarea țărilor terțe este mai dificilă*. Dispariția granițelor interne înseamnă întărirea granițele externe, obstacolele fiind plasate între UE și țările terțe. Acest lucru este destul de vizibil în cazul liberei circulații a persoanelor. Conform acestui paradox, țările care acced la UE, în baza criteriilor de la Copenhaga, trebuie să integreze în legislația națională acquis-ul Schengen (Polonia a trebuit să impună obligativitatea obținerii vizei pentru cetățenii ucraineni care călătoreau pe teritoriul său, cu toate că în trecut aceștia puteau traversa granița fără prea multe formalități, același lucru a făcut și România față de cetățenii Republicii Moldova).

Al **doilea (paradoxul insider/outsider)** este specific extinderii către Europa de Est. Odată cu integrarea celor 10 noi state membre în 2004 și alte două state în 2007, pentru țările vecine devine tot mai problematic de a **nu** fi parte a Uniunii. În mod inevitabil statele din afara Uniunii resimt efecte profunde în urma integrării europene. Pe măsură ce Uniunea Europeană devine tot mai mare, alternativele acestora se diminuează și lor le este tot mai greu (mai costisitor) să evite impactul UE. Există puține țări non-membre UE din imediata sa apropiere care să facă comerț sau să călătorească în UE fără viză. Cu UE (ce cuprinde 27 de state) țările terțe nu au prea multe de ales decât să accepte standardele impuse de UE (de ex., dacă o firmă intenționează să exporte bunuri fabricate către UE, ea trebuie să respecte standardele tehnice, de siguranță și de mediu ale UE). Țara vecină cu UE, care se bazează mult pe export, este obligată să aplice standardele, normele UE și pentru economia sa națională.

Care este efectul extinderii UE asupra noilor vecini?

În primul rând, UE modifică **neintenționat** relațiile de putere în state

și modul în care concurează interesele diferitelor țări (el reiese din efectul neintenționat de externalizare în procesul de securizare a frontierelor externe și în noul regim de vize, introduse ca urmare a preluării acquis-ului Schengen de către noile state membre).

În al doilea rând, UE în mod **conștient** trasează norme, practici și instituții în noile țări vecine. Acest lucru poate fi făcut într-un mod direct și explicit, de exemplu prin includerea în tratatele bilaterale a clauzelor privind drepturile omului. Dar se poate face și într-un mod indirect (de exemplu, companiile care exportă bunuri de manufactură către UE nu au altă alternativă decât să respecte standardele tehnice sau de siguranță ale UE. Din motive economice globale, aceste companii vor fi tentate să producă aceleași bunuri pentru piața internă, perfecționându-și astfel normele interne de siguranță sau tehnice).

Dacă definim **guvernarea** ca *procesul politic continuu de stabilire a unor obiective explicite pentru societate și intervenția asupra acestora pentru a realiza aceste obiective*, putem descrie această a doua mișcare ca pe o formă de guvernare dincolo de frontierele Uniunii Europene. Această guvernare este **transfrontalieră** deoarece obiectivele din interiorul unei anume societăți sunt stabilite de actorii externi.

Stimulentele pe care UE le poate utiliza pot fi împărțite în stimulente condiționate (**hard incentives**) și stimulente necondiționate (**soft incentives**). *Stimulentele hard* condiționează oferirea ajutorului sau a tratamentului favorabil de îndeplinirea anumitor condiții. Această *condiționalitate politică* se află în centrul multor acorduri sub forma clauzelor privind democratizarea, respectarea drepturilor omului, reformelor economice etc. Condiționalitățile politice au stat și la baza criteriilor de la Copenhaga pe baza cărora este condiționat accesul la UE. *Stimulentele soft* se referă la mijloacele mai puțin coercitive, care nu au efect direct ca atare, ci numai stimulează țările să-și adapteze modul lor de acțiune. Obiceiul publicării de rapoarte de monitorizare are adesea un efect direct minor, dar sporește vizibilitatea problemelor și crește presiunea asupra statelor de a se conforma anumitor reguli sau principii. În acest fel UE creează un *univers comunicativ* care depășește chiar propriile sale granițe. Astfel, UE produce un *efect de proximitate* asupra mediului din imediata sa apropiere. Uniunea creează o sferă în jurul său, în care pe de o parte prezența sa (economică) covârșitoare are o greutate importantă asupra statelor vecine și, pe de altă parte, unele norme și practici sunt *exportate* într-un mod activ.

Cum am putea evalua efectul politicii de proximitate a UE?

Puține sunt analizele teoretice, la momentul de față, a impactului unui

proces de integrare regională în extindere asupra țărilor vecine. Subliniem, că efectul de vecinătate al UE diferă considerabil de sfera clasică de influență, deoarece ea (UE) nu urmărește în mod activ obținerea controlului. Mai mult, impactul pe care UE îl are asupra vecinilor săi este exprimat diferențiat. Efectul este diferit de la stat la stat și acesta depinde de o serie largă de factori: regimul din țara respectivă, preferințele politice, convergența intereselor naționale, poziția de putere a statului vecin, nivelul de dependență (din punct de vedere a fluxurilor comerciale), prezența unor opțiuni alternative, poziția geografică etc.). Acest efect diferențiat pe care UE îl are asupra statelor din imediata vecinătate poate fi numit *efectul din umbră* al UE, parțial dirijat și parțial involuntar.

Politica de proximitate a UE a fost motivată de teama instabilității în rândul unei UE lărgite și de îngrijorarea că extinderea ar putea crea noi linii de divizare în Europa. Nevoia de a se forma *un cerc de prieteni* [2] în jurul Uniunii care ar asigura și ar menține un climat de securitate și stabilitate în zonă, *evitându-se riscurile unor noi linii de divizare în Europa* [3], a stat la baza inițiativei unei politici de vecinătate a UE. Primul pas a fost făcut odată cu lansarea inițiativei privind **Europa Lărgită/ Noii Vecini** din mai 2002. Prin Comunicarea din 11 mai 2003: *Europa extinsă – Vecinătate. Un nou cadru pentru relațiile cu vecinii estici și sudici*, Comisia Europeană propunea *dezvoltarea unei zone de prosperitate a unui cerc de prieteni la frontierele externe ale Uniunii, caracterizat de relații strânse de pace și cooperare*. Țările care intră sub incidența acestor politici urmează să beneficieze de un acces sporit la Piața Internă a UE și de adâncirea integrării și liberalizării prin promovarea celor patru libertăți de circulație (a persoanelor, bunurilor, serviciilor și capitalurilor) [4]. În centrul PEV se află ambiția de a dezvolta relații privilegiate cu statele vecine, fără a le oferi perspectiva de a deveni membri ai UE. Documentul de strategie a PEV este considerat a fi cel mai important document elaborat de Comisie în domeniul politicii de vecinătate. Adoptat la Bruxelles, la 12 mai 2004, și intitulat: **Politica Europeană de Vecinătate – document de strategie** [5] certifică, de fapt, apariția noii Politici Europene de Vecinătate. *Obiectivul PEV este de a împărtăși beneficiile procesului de extindere a Uniunii din anul 2004 cu statele vecine pentru consolidarea stabilității, securității și bunăstării pentru toți cei implicați. Are menirea de a preveni apariția unor noi linii de despărțire între UE lărgită și vecinii săi și de a le oferi șansa să participe la diverse activități ale Uniunii prin intermediul unei mai strânse cooperări politice, de securitate, economică și culturală.*

PEV este construită pe angajamentul reciproc de a respecta valorile comune și pleacă de la un set comun de principii, dar se diferențiază în rândul statelor partener. Situația politică și economică din țările vizate este evaluată prin Rapoarte de țară. Pentru fiecare țară sunt stabilite planuri de acțiune, priorități care și servesc drept puncte de reper pentru următorii ani. Resursele financiare sunt furnizate prin intermediul noului **Instrument European de parteneriat și Vecinătate**, care, începând cu 2007, înlocuiește programele de asistență individuală, cum ar fi TACIS. PEV vizează atât țările din jurul Mării Mediterane (Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Libia, Maroc, Siria, Tunisia, precum și Autoritatea Palestiniană), din Europa de Est (Ucraina, Belarus, **Moldova**), cât și – începând cu 2004 – țările din Caucazul de Sud (Armenia, Azerbaidjan și Georgia). Întrucât se așteaptă ca Statele Balcanice să devină membre ale UE la un moment în viitor, acestea nu au fost incluse.

Deși în primele proiecte referitoare la Europa Lărgită era inclusă și **Rusia**, mai apoi ea a fost în mod oficial exclusă. Federației Ruse i s-a acordat un statut special de *partener cheie al UE*. Documentul de Strategie recunoaște că *Rusia face parte din vecinătatea Uniunii Europene extinse și viceversa*, recunoscându-se astfel **echivalența ambelor**. Deși Rusia este individualizată, ea apare totuși ca parte a politicii specifice a UE cu privire la noii săi vecini. Astfel, politica față de Rusia va continua să fie strâns legată de PEV și poate fi privită ca un caz special. Principalul obiectiv strategic al PEV a UE, cuprinzând atât Politica Europeană în domeniul Vecinătății cât și parteneriatul strategic cu Rusia, constă în **înlocuirea unui arc de instabilitate cu un cerc de prieteni**. PEV reprezintă și o cale de a crea noi oportunități comerciale și de investiții. Un rol important îl au interesele energetice (în vecinătate UE se află state precum Rusia și Algeria, importanți furnizori de petrol și/sau gaze) din care motive țările, precum Rusia și Algeria, joacă un rol esențial în politica de diversificare a dependenței energetice. Având în vedere că exporturile rusești de petrol sunt estimate de a se tripla în următorii 20 de ani și ținând cont de instabilitatea economică din Orientul Mijlociu, Federația Rusă va fi un furnizor cheie de resurse energetice către statele europene.

Care sunt principalele caracteristici ale politicii de proximitate a UE, care o diferențiază de alte forme de politică externă și de procesul de integrare ca atare?

În primul rând, politica de proximitate a UE este un exemplu de politică externă structurală. Aceasta este o încercare explicită de a structura imediata

vecinătate conform principiilor și regulilor specifice ale UE. Scopul este de a implica noii vecini într-un număr select de domenii de politică, prin aceasta pregătindu-i pentru o participare pe termen lung la o formă dezvoltată de cooperare europeană.

În al doilea rând, politica de proximitate este o politică diferențiată care permite abordarea statelor în moduri diferite. Extinderea dincolo de granițe a anumitor forme de cooperare UE diferențiate nu este o noutate în sine (de ex., Spațiul Economic European reprezintă Piața Unică Europeană mărită prin includerea unor țări terțe, dar fără ca acestea să aibă alte avantaje și responsabilități ce decurg din calitatea de membru al UE. Un alt exemplu ar fi zona Schengen care include Norvegia și Islanda, state care nu sunt membre ale UE. Sau o uniunea vamală ce ar include și Turcia a fost prevăzută în Acordul de Asociere din 1963, dar a fost realizată doar în 1996, iar țările vecine nu pot fi tratate la fel, reieșind din dimensiunea și puterea lor economică, sistemul politic, cât și cultural). Așadar **există o lungă tradiție de asociere a țărilor, foarte apropiată procesului de integrare europeană**. Adesea aceste țări sunt legate de cooperarea europeană prin acorduri, ajutor financiar, acordarea unor beneficii, cum ar fi tarife comerciale preferențiale sau a statului de economie de piață. Astfel, **o Europă care depășește granițele UE reprezintă o veche realitate**.

În al treilea rând, politica de proximitate este caracterizată de un nivel scăzut de instituționalizare. Citându-l pe **Prodi**, noii vecini vor *împărți totul, mai puțin instituțiile*. Politica de proximitate și prioritate stipulate în diferitele Planuri de Acțiune sunt elaborate de UE printr-un dialog cu statul vecin, dar, în general se evită înființarea de noi instituții. Relația cea mai instituționalizată este cea cu Rusia; printre altele, parteneriatul strategic prevede și organizarea cu regularitate a unor reuniuni la cel mai înalt nivel și cooperarea ministerială.

PEV este în esență o politică Euro-centrică. Aceasta reflectă normele și valorile din UE și vizează exportarea acestora către țări terțe.

Așadar, atâta timp cât ambiția UE **nu** este de a controla țările terțe (obiective de posesie) ci mai degrabă de a structura contextul în care ea operează (scopuri de mediu) și atâta timp cât impactul efectiv va continua să depindă într-o oarecare măsură de țara implicată, politică de proximitate nu poate fi formulată din punct de vedere a sferelor de influență. Noua vecinătate poate fi văzută mai degrabă ca o *zonă de umbră* a UE. În ce măsură UE va putea să-și răspândească umbre asupra țărilor vecine depinde atât de Uniunea Europeană, cât și de dimensiunea țărilor, de apropierea ei

de UE (dimensiunea și proximitatea nu trebuie înțelese numai din punct de vedere geografic).

Cum se realizează Politica europeană de vecinătate consolidată?

O următoare etapă în evaluarea și continuarea inițiativei de consolidare a PEV a reprezentat-o comunicarea Comisiei *O Politică Europeană de Vecinătate Consolidată* [6] din 5 decembrie 2007, în care se propune o mai bună integrare economică și asigurarea unui acces sporit la piețe, deschiderea pieței forței de muncă și sporirea mobilității, un angajament sporit pe calea soluționării conflictelor înghețate.

Comunicările Comisiei *Implementarea PEV în 2007*, respectiv în 2008, 2009, 2010, realizează o evaluare generală a progreselor înregistrate în cadrul implementării politicii de vecinătate, însoțită de documente referitoare la programele și acțiunile de urmat de fiecare stat partener PEV. Referindu-se la necesitatea unei vizibilități sporite pentru PEV e important de menționat calea dialogului deschis a UE cu țările partenere în ce privește rezolvarea conflictelor regionale. S-au înregistrat progrese sectoriale, iar relațiile comerciale bilaterale cu UE s-au intensificat.

Aprofundarea PEV a continuat în 2008 cu apariția și dezvoltarea a două inițiative de cooperare: *Uniunea pentru Mediterana* [7] și *Parteneriatul Estic* [8], ce sunt menite a consolida politica de vecinătate, fiind totodată complementare altor inițiative regionale existente. Inițiativa are ca principal obiectiv consolidarea cooperării regionale cu Ucraina, **Moldova**, Georgia, Azerbaidjan, Armenia și Belarus. În cadrul Consiliului European de la Bruxelles din 19-20 iunie 2008, s-a reiterat necesitatea promovării dimensiunii estice a PEV, a consolidării cooperării regionale între vecinii estici ai UE, precum și între UE și această regiune *pe baze diferențiate*. Lansare oficială a Parteneriatului Estic a avut loc în mai 2009, în cadrul unui Summit de la Praga.

Obiectivul reafirmat al proiectului este de a sprijini cele 6 țări în procesul lor de dezvoltare și armonizare cu standardele europene, cu respectarea principiilor aplicării diferențiate, condiționării și asumării în comun a responsabilităților (UE – state partenere). Parteneriatul Estic se concentrează asupra aspectelor **bilaterale**, însă aduce în atenție și o componentă **multilaterală** în procesul de adâncire a cooperării. Încheierea unor noi acorduri de asociere și stabilire de *zone de liber schimb consolidate și cuprinzătoare* cu perspectiva creării unei Comunități economice de vecinătate, sporirea mobilității cetățenilor statelor partenere prin eliminarea treptată a sistemului de vize, consolidarea securității energetice,

îmbunătățirea capacității administrative în statele partenere și altele, sunt doar câteva acțiuni pe care Parteneriatul Estic le are în vedere.

Uniunea Europeană – principalul furnizor de asistență pentru Moldova

Pentru Republica Moldova Uniunea Europeană este principalul furnizor de asistență. În perioada 2007 -2010 Moldova beneficiază de circa 210 milioane EURO prin Programul Național Indicativ pentru sprijinirea dezvoltării democrației, pentru reforma și construcția instituțională, pentru reducerea sărăciei și creșterea economică. La ele se mai adaugă fonduri alocate prin Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (IEVP), îndeosebi pentru managementul frontierei, reforma sistemului asigurărilor sociale, sprijin pentru societatea civilă în Transnistria. În cadrul PEV, Moldova a devenit al doilea mare beneficiar de asistență din partea UE pe cap de locuitor, după Autoritatea palestiniană.

După 29 iulie 2009, Alianța pentru Integrare Europeană din Moldova și-a propus, printre altele, obiective precum reluarea negocierilor pentru rezolvarea conflictului transnistrean, integrarea europeană, semnarea unui acord cu UE, restabilirea relațiilor amicale cu România și eliminarea vizelor pentru români, semnarea acordurilor referitor la micul trafic de frontieră cu România etc., care în majoritatea lor au fost realizate.

Ne dorim ca politica României față de Moldova să dobândească un caracter tot mai pro-activ și măsuri concrete, cum ar fi: asistență principală prin furnizarea de expertiză în implementarea acordurilor de asociere aprofundată UE – Moldova, sprijinirea conectării progresive a Moldovei la piața UE, reducerea treptată a dependenței energetice a Republicii Moldova, consolidarea parteneriatelor în domeniul cultural și educațional, promovarea unei implicări directe și mai clare a UE în soluționarea conflictului transnistrean, atragerea de state partenere din cadrul UE pentru sprijinirea inițiativelor României, legate de Republica Moldova în cadrul politicii europene de vecinătate, cum ar fi: statele baltice, Polonia, Suedia, Germania, Marea Britanie etc. România, ca stat membru al UE, ar trebui să continue să pledeze și pe viitor pentru o mai mare implicare a UE în Republica Moldova, inclusiv cu asistență financiară, iar sprijinirea unei bune utilizări a fondurilor europene la nivelul autorităților locale ar spori și mai mult gradul de eficiență a proiectelor ce urmează a fi implementate, îndeosebi a celor din sfera cooperării transfrontaliere.

La 20 septembrie 2010, **David Lidington**, Ministrul de Stat pentru Europa al Ministerului de Externe al Marii Britanii menționa: *Noul guvern*

britanic apreciază progresele care au fost realizate de Republica Moldova, atât în reforma politică, cât și reforma economică, ca progrese deosebite într-o perioadă foarte scurtă de timp. Au fost întreprinși pași importanți pe calea integrării Moldovei în marea familie europeană. ...progresul care a fost realizat în negocierea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană și pregătirile pe care le-a făcut pentru negocierea unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător sunt mărturia determinării și ambițiilor Republicii Moldova. Marea Britanie a sprijinit pregătirile către dialogul pe marginea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător de la bun început și noi continuăm să le susținem. ...Guvernul Marii Britanii susține procesul de negocieri în formatul 5+2 și speră că vor fi reluate negocierile oficiale, cât mai curând posibil, și noi am fi dorit, de exemplu, să fim martorii unui progres înainte de desfășurarea Summit-ului OSCE la finele acestui an.

La aceeași Conferință de presă de la MAE, Chișinău, **Werner Hayer**, Ministrul de Stat al Ministerului Federal al Afacerilor Externe al Germaniei menționa: *Susțin pe deplin ceea ce a zis colegul meu despre orientarea Republicii Moldova în direcția Uniunii Europene și sper că aceasta va aduce progres în procesul de negociere a Acordului de Asociere cu UE și care sperăm că va fi încheiat într-un viitor nu atât de îndepărtat. ...În cadrul Memorandumului (semnat de Cancelarul Merkel și Președintele Medvedev, la începutul lunii iunie curent), Germania încearcă să contribuie substanțial la identificarea unei soluții pentru conflictul transnistrean.*

Referitor la negocierea Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană, Ministerul Afacerilor Externe ne informează despre reușitele celei de-a IV runde de negocieri (ce s-au desfășurat între 13-14 octombrie 2010, la Chișinău) și despre înțelegerile părților de a organiza cea de-a V rundă de negocieri la 13 ianuarie 2011, la Bruxelles.

Referințe

1. Lordul Curzon de Kadleston *Frontiers: Romanes Lecture* (1907) la <http://www-ibru.dur.ac.uk/resources/dosc/curzon/1.html>
2. Romano Prodi, *A Wider Europe – A Proximity Policy as the Key to Stability; Speech at the 6-th EXSA – World Conference, Brussels, 5-6 December 2002, SPEECH/02/619*, http://ec.europa.eu/external_relations/news/prodi/sp02_619.htm
3. European Council, Copenhagen, 12-13 December 2002, Presidency Conclusions, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/eu/c/7842.pdf

4. European Commission, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Wider Europe – Neighborhood: A new Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbors, COM (2003)104 final, Brussels, 11.03.2003, p4,10,http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf

5. PEV nu include țările AEELS/SEE (Islanda, Liechtenstein, Norvegia, Elveția), țările candidate și potențial candidate (Croatia, Macedonia, Turcia, Albania, Bosnia - Herțegovina, Serbia, Muntenegru) și nici Rusia. Cipru și Malta deveniseră între timp membri ai UE.

6. European Commission, Communication from the Commission: A Strong European Neighborhood Policy, COM (2007) 774 final, Brussels, 5 December 2007, http://ec.europa.eu/world/eup/pdf/com07_774_en.pdf

7. Inițiativa președintelui francez Nicolas Sarkozy, lansată în martie 2008, aprobată de Consiliul European la 20 mai 2008, Comisia Europeană a emis Comunicarea *Procesul Barcelona: Uniune pentru Mediterana*.

8. Inițiativa Poloniei și Suediei, lansată la 23 mai 2008, menită să consolideze relațiile UE cu țările din vecinătatea estică, mergând dincolo de incidența PEV actuală, propunând adâncirea cooperării bilaterale și a integrării sporite cu toți partenerii estici, precum și crearea unei formule permanente pentru cooperare multilaterală.

*Materialele publicate în revista „Relații Internaționale. Plus”
nu reflectă neapărat punctul de vedere al redacției.*

---

*Adresa redacției:
str. Pușkin 54, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2005
telefon/fax: 22-82-86; e-mail: revista@irim.md*